

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

С. В. Нестеренко

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*(для студентів денної та заочної форм навчання,
освітнього рівня «бакалавр»
спеціальності 263 – Цивільна безпека)*

Харків – ХНУМГ ім. О. М. Бекетова – 2019

Нестеренко С. В. Правові основи організації та забезпечення цивільного захисту : конспект лекцій (для студентів денної та заочної форм навчання, освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 263 – Цивільна безпека) / С. В. Нестеренко ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – 160 с.

Автор канд. техн. наук, ст. викл. С. В. Нестеренко

Рецензент

А. С. Рогозін, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності (Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова)

Конспект лекцій складено з метою допомогти майбутнім фахівцям з питань цивільного захисту підчас підготовки до занять, заліків та іспитів із курсу «Правові основи організації та забезпечення цивільного захисту».

Рекомендовано до друку кафедрою «Охорони праці та безпеки життєдіяльності», протокол № 1 від 29.08.2017.

© С. В. Нестеренко, 2019
© ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Лекція 1 Реалізація положень Кодексу цивільного захисту.....	7
1.1 Основні положення Кодексу цивільного захисту України.....	8
1.2 Практична реалізація Кодексу цивільного захисту.....	25
Лекція 2 Повноваження суб'єктів забезпечення цивільного захисту.....	33
2.1 Основні положення повноваження органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, завдання та обов'язки суб'єктів господарювання, права та обов'язки громадян України у сфері ЦЗ.....	33
2.2 Сили цивільного захисту України.....	37
Лекція 3 Загальні вимоги до організації техногенної та пожежної безпеки на об'єктах.....	48
3.1 Забезпечення техногенної безпеки.....	48
3.2 Загальна характеристика нормативно-правової бази України з питань пожежної безпеки.....	51
3.3 Загальні засади щодо забезпечення техногенної та пожежної безпеки об'єктів.....	59
Лекція 4 Державний нагляд (контроль) з питань цивільного захисту.....	61
4.1 Нормативно-правова база щодо проведення перевірок щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки....	61
4.2 Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки (з питань цивільного захисту).....	65
Лекція 5 Загальні положення Кодексу України про адміністративні правопорушення.....	76
5.1 Структура та задачі Кодексу України про адміністративні правопорушення.....	77
5.2 Поняття та ознаки адміністративного правопорушення.....	80
5.3 Структура складу адміністративного правопорушення.....	81
5.4 Поняття та ознаки адміністративної відповідальності.....	84
5.5 Види та характеристика адміністративних стягнень.....	87
5.6 Порядок накладення адміністративного стягнення.....	94
5.7 Органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.....	102
5.8 Поняття, принципи та стадії адміністративного процесу.....	104
5.9 Обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення.....	108
5.10 Докази в адміністративному процесі.....	111

Лекція 6	Порушення та розгляд справ про адміністративні правопорушення до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 КУпАП.....	112
6.1	Склад адміністративного правопорушення за статтею 120 КУпАП.....	114
6.2	Склад адміністративного правопорушення за статтею 175 КУпАП.....	116
6.3	Склад адміністративного правопорушення за статтею 175-2 КУпАП.....	118
6.4	Склад адміністративного правопорушення за статтею 188-8 КУпАП.....	120
6.5	Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 КУпАП.....	122
6.6	Розгляд справ про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 КУпАП та прийняття рішення за цими справами.....	126
Лекція 7	Порушення та розгляд справ про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 164, 183, 188-16 Кодексу України про адміністративні правопорушення.....	136
7.1	Склад адміністративного правопорушення за статтею 164 КУпАП.....	137
7.2	Склад адміністративного правопорушення за статтею 183 КУпАП.....	144
7.3	Склад адміністративного правопорушення за статтею 188-16 КУпАП.....	145
7.4	Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення відповідно до ст.ст. 164, 183, 188-16 КУпАП.....	147
7.5	Оформлення справи про адміністративне правопорушення відповідно до статей 164, 188-16 КУпАП.....	148
7.6	Судовий розгляд справи про адміністративне правопорушення відповідно до статей 164, 188-16 КУпАП.....	149
Лекція 8	Відповідальність за порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.....	153
8.1	Загальні положення законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання.....	153
8.2	Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.....	157
8.3	Адміністративна відповідальність за невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва.....	158
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		159

ВСТУП

Основним завданням цивільного захисту при виникненні надзвичайних ситуацій є захист населення.

«Правові основи організації та забезпечення цивільного захисту» – це дисципліна, яка вивчається у вищих навчальних закладах з метою формування у майбутніх фахівців знань, щодо стану і проблем у сфері цивільного захисту, складу і функціонування Єдиної державної системи цивільного захисту України, заходів і засобів цивільного захисту, організації цивільного захисту на об'єктах господарської діяльності згідно з чинними законодавчими та іншими нормативно-правовими актами.

Погіршення екологічної обстановки, урбанізація, науково-технічний прогрес, збільшення кількості транспортних засобів, нестабільна політична ситуація та воєнні конфлікти – все це достовірно призводить до збільшення кількості аварій, катастроф, стихійних лих та інших надзвичайних ситуацій. В Україні щорічно виникають тисячі НС природного та техногенного характеру, внаслідок яких гине велика кількість людей, а матеріальні збитки сягають кількох мільярдів гривень.

Нині в багатьох областях України у зв'язку з небезпечними природними явищами, аваріями і катастрофами обстановка характеризується як дуже складна. Тенденція зростання кількості природних і, особливо, техногенних надзвичайних ситуацій, вагомість наслідків об'єктивно примушують розглядати їх як серйозну загрозу безпеці окремої людини, суспільства та навколишнього середовища, а також стабільності розвитку економіки країни.

Кардинальне вирішення проблеми захисту населення і територій України від надзвичайних ситуацій, зменшення їх соціально-економічних і екологічних наслідків можливе лише проведенням цілого комплексу заходів.

У значній мірі досягнення цієї мети залежить від уміння керівників усіх рівнів (від об'єктового до державного), спрогнозувати усі можливості надзвичайних ситуацій, чітко спланувати заходи по їх попередженню та

ліквідації наслідків, організувати управління під час виконання цих заходів, високого стану готовності до дій у надзвичайних ситуаціях органів управління, сил цивільного захисту і населення.

Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій включає:

– оповіщення та інформування суб'єктів забезпечення цивільного захисту;

– укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту;

– заходи з евакуації;

– інженерний захист;

– радіаційний захист;

– хімічний захист;

– медичний захист;

– психологічний захист;

– біологічний захист населення, тварин і рослин;

– забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Забезпечення реалізації державної політики в сфері цивільного захисту здійснюється *єдиною державною системою цивільного захисту*, яка складається з функціональних і територіальних підсистем та їхніх ланок.

Тому є необхідність функціонального підходу на підприємствах впроваджувати і підтримувати певну нормативну базу, що визначає основні аспекти праці охоронної діяльності та забезпечення цивільного захисту.

ЛЕКЦІЯ 1 РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ КОДЕКСУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

1. Основні положення Кодексу цивільного захисту України.
2. Практична реалізація Кодексу цивільного захисту.

Масштабність наслідків аварій, катастроф та стихійного лиха ставить проблему ліквідації надзвичайних ситуацій та мінімізації негативних наслідків від них в ряд найбільш актуальних і важливих завдань Державної служби України з надзвичайних ситуацій, центральних і місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, органів управління та сил цивільного захисту.

Окрім того практична діяльність органів управління і сил цивільного захисту та ефективність заходів щодо протидії аваріям, катастрофам та іншим надзвичайним ситуаціям, не завжди відповідають вимогам забезпечення необхідного рівня безпеки людини на сучасному етапі розвитку суспільства.

Суттєві недоліки в організації оперативного реагування на масштабні надзвичайні ситуації, прийнятті своєчасних і адекватних оперативній обстановці рішень, а також в проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт свідчать про недостатній рівень організації управління в надзвичайних ситуаціях.

Як свідчить аналіз, ці причини у більшості випадків породжені відсутністю достатнього досвіду та необхідних знань у керівників всіх ланок управління єдиної державної системи цивільного захисту.

Внаслідок цього виникли протиріччя між зростаючою кількістю надзвичайних ситуацій, до ліквідації яких залучаються сили та засоби єдиної державної системи цивільного захисту, та недостатньою якістю функціонування органів державного управління у надзвичайних ситуаціях.

На даний час вступив в дію Кодекс цивільного захисту України, він забезпечив систематизацію, уніфікацію та усунення протиріч і дублювань основних положень. Зараз необхідно чітко усвідомити яким чином можливо якнайшвидше реалізувати положення вищезазначеного Кодексу.

1.1 Основні положення Кодексу цивільного захисту України

Кодекс цивільного захисту України регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, та визначає повноваження органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, права та обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності.

У Кодексі визначено терміни сфери цивільного захисту. Так, у Кодексі встановлюється кардинально нове поняття і сутність терміну «цивільний захист». Його розробники уважно вивчили та проаналізували, зокрема в якому значенні вживається термін «цивільний захист» в Законі України «Про правові засади цивільного захисту». У зазначеному законі наведено, що цивільний захист – це система (комплекс) заходів, які здійснюються органами виконавчої влади.

Положеннями статей 16 та 17 Конституції України визначено, що питання забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи є обов'язком держави, а захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави.

Відповідно до Конституції України кожен громадянин України має право на захист свого життя і здоров'я від наслідків аварій, катастроф, пожеж, стихійного лиха та на вимогу гарантій забезпечення реалізації цього права від органів державної влади та суб'єктів господарювання.

Грунтуючись на таких положеннях Конституції України, в ст. 4 Кодексу встановлюється, що цивільний захист – це функція держави, яка спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна

від надзвичайних ситуацій шляхом попередження і ліквідації таких ситуацій та надання допомоги постраждалим.

У Кодексі цивільного захисту, порівняно з попередніми нормативно-правовими актами додатково визначено такі принципи здійснення цивільного захисту, а саме:

- пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я громадян;
- максимально можливого, економічно обґрунтованого зменшення ризику виникнення надзвичайних ситуацій;
- централізації управління, єдиноначальності, підпорядкованості, статутної дисципліни Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, аварійно-рятувальних служб;
- відповідальності посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування за дотримання вимог законодавства з питань цивільного захисту;
- виправданого ризику та відповідальності керівників сил цивільного захисту за забезпечення безпеки під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Основними законами України, які визначали державну політику у сфері цивільного захисту, механізм її реалізації у мирний та воєнний часи, правовідносини та організаційні засади суб'єктів діяльності у цієї сфери, до 1 липня 2013 року були:

1. «Про Цивільну оборону України», прийнятий у 1993 році;
2. «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру», прийнятий у 2000 році;
3. «Про правові засади цивільного захисту», прийнятий у 2004 році;
4. «Про аварійно-рятувальні служби», прийнятий у 1999 році;
5. «Про пожежну безпеку», прийнятий у 1993 році.

Усі вони розроблялися у різний час, деякі з них, у зв'язку з відсутністю суб'єкта права, на які може поширюватись їхня дія, втратили свою

актуальність. Крім того, деякі з них за змістом мали спільний предмет правового регулювання, містили численні дублювання та суперечності, а у ряді випадків не відповідали нормам міжнародного гуманітарного права.

До введення Кодексу в дію в державі, де-юре, як підтвердження недосконалості законодавства у сфері цивільного захисту, паралельно функціонували три державні системи з протидії надзвичайним ситуаціям, а саме:

- система цивільної оборони (створена на підставі Закону України «Про цивільну оборону» у 1993 році);

- єдина державна система запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру (створена на підставі Закону України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» у 2000 році);

- єдина державна система цивільного захисту населення і територій (створена на підставі Закону України «Про правові засади цивільного захисту» у 2004 році).

Ситуація, що склалася на законодавчому полі, вимагала невідкладного його удосконалення.

Отже, у Кодексі цивільного захисту України визначено основні завдання Єдиної державної системи цивільного захисту, а саме:

- 1) забезпечення готовності міністерств та інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання і реагування на надзвичайні ситуації;

- 2) забезпечення реалізації заходів щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій;

- 3) навчання населення щодо поведінки та дій у разі виникнення надзвичайної ситуації;

4) виконання державних цільових програм, спрямованих на запобігання надзвичайним ситуаціям, забезпечення сталого функціонування підприємств, установ та організацій, зменшення можливих матеріальних втрат;

5) опрацювання інформації про надзвичайні ситуації, видання інформаційних матеріалів з питань захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій;

6) прогнозування і оцінка соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій, визначення на основі прогнозу потреби в силах, засобах, матеріальних та фінансових ресурсах;

7) створення, раціональне збереження і використання резерву матеріальних та фінансових ресурсів, необхідних для запобігання і реагування на надзвичайні ситуації;

8) оповіщення населення про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій, своєчасне та достовірне інформування про фактичну обстановку і вжиті заходи;

9) захист населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

10) проведення рятувальних та інших невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, організація життєзабезпечення постраждалого населення;

11) пом'якшення можливих наслідків надзвичайних ситуацій у разі їх виникнення;

12) здійснення заходів щодо соціального захисту постраждалого населення;

13) реалізація визначених законом прав у сфері захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій, в тому числі осіб (чи їх сімей), що брали безпосередню участь у ліквідації цих ситуацій;

14) інші завдання, визначені законом.

Мають особливості і режими функціонування Єдиної державної системи цивільного захисту. Так у Кодексі визначено, що ця система може функціонувати у режимах:

- 1) повсякденного функціонування;
- 2) підвищеної готовності;
- 3) надзвичайної ситуації;
- 4) надзвичайного стану.

Крім того, що стосується повноважень центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, то у Кодексі вони визначені більш детально ніж в інших нормативно-правових актах, які втратили чинність. Наприклад, у Законі про правові засади цивільного захисту визначено п'ятнадцять повноважень, у той же час у Кодексі – п'ятдесят один. Звернемо увагу на такі пункти:

1) проводить підготовку органів управління функціональних і територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту та їх ланок;

2) здійснює координацію, організацію та методичне керівництво щодо визначення стану готовності функціональних і територіальних підсистем до вирішення завдань цивільного захисту у мирний час та в особливий період;

3) затверджує статут дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту;

4) визначає основні напрями розвитку відомчої науки, виступає замовником наукових робіт, бере участь у проведенні прикладних науково-дослідних робіт щодо всебічного розвитку напрямів своєї відповідальності, розробляє та затверджує галузеві стандарти з питань цивільного захисту, рятувальної справи та гідрометеорологічної діяльності;

5) організовує навчання з питань цивільного захисту посадових осіб центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування і суб'єктів господарювання, організовує розроблення, розглядає та затверджує програми з навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, організовує та контролює їх виконання;

6) встановлює порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту;

7) здійснює функції з організації та навчально-методичного забезпечення навчання (підвищення кваліфікації за цільовим призначенням) керівних кадрів і фахівців центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, на яких поширюється дія законів у сфері цивільного захисту, затверджує навчальні плани і програми післядипломної професійної освіти.

Крім того, у Кодексі визначено повноваження інших центральних органів виконавчої влади у сфері цивільного захисту, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту, а також Завдання і обов'язки суб'єктів господарювання.

У главі 5 «Сили цивільного захисту» визначено склад та основні завдання сил цивільного захисту. До сил цивільного захисту входять:

- 1) оперативно-рятувальна служба цивільного захисту;
- 2) аварійно-рятувальні служби;
- 3) формування цивільного захисту;
- 4) спеціалізовані служби цивільного захисту;
- 5) пожежно-рятувальні підрозділи (частини);
- 6) добровільні формування цивільного захисту.

Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту функціонує в системі центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, і складається з органів управління, аварійно-рятувальних формувань центрального підпорядкування, аварійно-рятувальних формувань спеціального призначення, спеціальних авіаційних, морських та інших формувань, державних пожежно-рятувальних підрозділів (частин), навчальних центрів, формувань та підрозділів забезпечення.

Організація та порядок повсякденної діяльності оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та функціонування її під час виконання завдань за призначенням визначаються Положенням про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту, що затверджується центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

Для аварійно-рятувальних формувань центрального підпорядкування Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту рішенням керівника центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, встановлюються зони відповідальності щодо реагування на надзвичайні ситуації.

Критерії утворення державних пожежно-рятувальних підрозділів (частини). Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в адміністративно-територіальних одиницях та перелік суб'єктів господарювання, де утворюються такі підрозділи (частини), визначаються Кабінетом Міністрів України.

До повноважень Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту належить:

1) аварійно-рятувальне обслуговування на договірній основі об'єктів підвищеної небезпеки та окремих територій, що перебувають у власності, володінні або користуванні суб'єктів господарювання, на яких існує небезпека виникнення надзвичайних ситуацій, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

2) подання місцевим державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування та суб'єктам господарювання пропозицій щодо поліпшення протиаварійного стану об'єктів підвищеної небезпеки та окремих територій, що перебувають у власності, володінні або користуванні суб'єктів господарювання, та усунення виявлених порушень вимог щодо дотримання техногенної безпеки;

3) невідкладне інформування керівників суб'єктів господарювання, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки, про виявлення порушень вимог техногенної безпеки;

4) отримання від місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання інформації, необхідної для виконання покладених на службу завдань;

5) безперешкодний доступ на об'єкти суб'єктів господарювання та їх територію для виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, гасіння пожеж;

6) право вимагати від усіх осіб, які перебувають у зоні надзвичайної ситуації, додержання встановлених заходів безпеки;

7) проведення під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій документування, кіно- і відеозйомки, фотографування та звукозапису;

8) участь у роботі комісій з розслідування причин виникнення надзвичайних ситуацій у суб'єктів господарювання і на територіях, що нею обслуговуються;

9) тимчасова заборона або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зони надзвичайної ситуації, місці гасіння пожежі, а також доступу громадян на окремі об'єкти і території;

10) здійснення аварійно-рятувального забезпечення туристичних груп та окремих туристів.

Аварійно-рятувальні служби поділяються так:

– державні, регіональні, комунальні, об'єктові та громадських організацій;

– спеціалізовані та неспеціалізовані;

– професійні та непрофесійні.

2. Аварійно-рятувальні служби утворюються так:

1) державні – центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, іншими центральними органами виконавчої влади;

2) регіональні – Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями в Автономній Республіці Крим, області, містах Києві та Севастополі відповідно;

3) комунальні – органами місцевого самоврядування у місті, районі міста, селищі, селі;

4) об'єктові – керівником суб'єкта господарювання, що експлуатує об'єкти підвищеної небезпеки;

5) громадських організацій – громадською організацією відповідно до закону.

3. Державні, регіональні, комунальні аварійно-рятувальні служби і аварійно-рятувальні служби громадських організацій, створені на професійній основі, є юридичними особами.

4. Спеціалізовані професійні аварійно-рятувальні служби, діяльність яких пов'язана з організацією та проведенням гірничорятувальних робіт, є воєнізованими.

5. Непрофесійні об'єктові аварійно-рятувальні служби створюються з числа інженерно-технічних та інших досвідчених працівників суб'єктів господарювання, які мають необхідні знання та навички у проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт і здатні за станом здоров'я виконувати роботи в екстремальних умовах.

Визначено склад, завдання повноваження та права сил цивільного захисту, матеріально-технічне та фінансове забезпечення їх діяльності.

Зазначається, що для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій відповідно до закону можуть залучатися Збройні Сили України, інші військові формування та правоохоронні органи спеціального призначення, утворені відповідно до законів України. Умови залучення Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення, утворених відповідно до законів України, для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій визначаються відповідно до Конституції України, законів України «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про Збройні Сили України» та інших законів.

Порівняно з положеннями попередніх нормативно-правових актів у четвертому розділі Кодексу максимально оптимізовано і повно розкрито питання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, а саме:

- оповіщення та інформування суб'єктів забезпечення цивільного захисту;
- укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту та евакуаційні заходи;
- інженерний захист територій, радіаційний і хімічний захист;
- медичний, біологічний і психологічний захист, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення;
- навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.

До того ж, навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях у попередніх нормативно-правових актах було визначено як одним із завдань цивільного захисту, а у Кодексі – як складова захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

Окремо у цьому розділі Кодексу розглянуто питання організації навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, яке здійснюється:

- 1) за місцем роботи – працюючого населення;
- 2) за місцем навчання – дітей дошкільного віку, учнів та студентів;
- 3) за місцем проживання – непрацюючого населення.

Цікавим є зміст статті 41 «Формування культури безпеки життєдіяльності населення», де визначено, що культура безпеки життєдіяльності населення – це сукупність цінностей, стандартів, моральних норм і норм поведінки, спрямованих на підтримання самодисципліни як способу підвищення рівня безпеки. Популяризація культури безпеки життєдіяльності серед дітей та молоді організовується і здійснюється центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, громадськими організаціями.

У розділі V Кодексу «Запобігання надзвичайним ситуаціям» визначено питання, щодо державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання з питань цивільного захисту (глава 11), забезпечення техногенної безпеки (глава 12), забезпечення пожежної безпеки (глава 13), державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки (глава 14).

У розділі VI «Реагування на надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків» визначено порядок організації робіт з реагування на надзвичайні ситуації (глава 15). Для координації дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування, органів управління та сил цивільного захисту, а також організованого та планового виконання комплексу заходів та робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій:

- 1) використовуються пункти управління та центри управління в надзвичайних ситуаціях;
- 2) утворюються спеціальні комісії з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- 3) призначаються керівники робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- 4) утворюються штаби з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- 5) визначається потреба у силах цивільного захисту;
- 6) залучаються сили цивільного захисту до ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

Крім того, визначено порядок призначення, повноваження та обов'язки керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, перепідпорядкування сил і засобів, що залучаються до ліквідації таких наслідків, його повноваження, прийняття рішення на ліквідацію надзвичайної ситуації та можливої евакуації населення та відповідальність за управління аварійно-рятувальними та іншими невідкладними роботами. Ці питання залишилися незмінними у Кодексі у порівнянні із скасованими нормативно-правовими актами.

Для безпосередньої організації і координації аварійно-рятувальних та

інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації Керівник робіт своїм рішенням утворює штаб, визначає його склад. Штаб є робочим органом керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації. На період функціонування штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації відповідні центри управління в надзвичайних ситуаціях безпосередньо взаємодіють з ним і забезпечують його роботу.

Залучення сил цивільного захисту до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій здійснюється згідно з планами реагування на надзвичайні ситуації, планами взаємодії органів управління та сил цивільного захисту у разі виникнення надзвичайних ситуацій, а також планами локалізації і ліквідації наслідків аварії.

Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій проводиться шляхом проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, життєзабезпечення постраждалих, проведення відновлювальних робіт.

Відшкодування матеріальних збитків та надання допомоги постраждалим внаслідок надзвичайної ситуації.

Заходи соціального захисту та відшкодування матеріальних збитків постраждалим внаслідок надзвичайної ситуації включають:

- 1) надання (виплату) матеріальної допомоги (компенсації);
- 2) забезпечення житлом;
- 3) надання медичної та психологічної допомоги;
- 4) надання гуманітарної допомоги;
- 5) надання інших видів допомоги.

3. Заходи соціального захисту та відшкодування матеріальних збитків постраждалим здійснюються за рахунок:

- 1) коштів державного та місцевих бюджетів;
- 2) коштів суб'єктів господарювання або фізичних осіб, винних у виникненні надзвичайних ситуацій;
- 3) коштів за договорами добровільного страхування, укладеними відповідно до законодавства про страхування;

4) добровільних пожертвувань фізичних та юридичних осіб, благодійних організацій та об'єднань громадян;

5) інших не заборонених законодавством джерел.

Надання невідкладної допомоги постраждалим може здійснюватися за рахунок коштів резервних фондів державного та місцевих бюджетів відповідно до рівня надзвичайної ситуації, а також матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Відшкодування матеріальних збитків постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій здійснюється у порядку, визначеному законом.

Забезпечення житлом постраждалих, житло яких стало непридатним для проживання внаслідок надзвичайної ситуації, здійснюється місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання шляхом:

1) надання житлових приміщень з фонду житла для тимчасового проживання;

2) позачергового надання житла, збудованого за замовленням місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання;

3) будівництва житлових будинків для постраждалих;

4) закупівлі квартир або житлових будинків.

Постраждалі, яким виплачено грошову компенсацію за зруйновану або пошкоджену квартиру (житловий будинок), житлом за рахунок держави не забезпечуються.

Забезпечення житлом постраждалого або виплата грошової компенсації за рахунок держави здійснюється за умови добровільної передачі постраждалим зруйнованого або пошкодженого внаслідок надзвичайної ситуації житла місцевим державним адміністраціям або органам місцевого самоврядування, суб'єктам господарювання.

Постраждалі під час надзвичайних ситуацій мають право на надання їм безоплатної медичної допомоги та забезпечуються психологічною реабілітацією.

У розділі VII Кодексу розглянуто навчання осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та рятувальників, керівного складу, фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, підготовка органів управління та сил цивільного захисту. При цьому зазначається, що порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки.

Крім того, для навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, спільно з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування утворюються навчально-методичні центри сфери цивільного захисту.

Підготовка до дій за призначенням органів управління цивільного захисту здійснюється під час проведення командно-штабних (штабних) та інших навчань і тренувань, а сил цивільного захисту – під час проведення спеціальних, показових, експериментальних навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

У розділі VIII Кодексу визначені питання фінансового та матеріально-технічного забезпечення заходів цивільного захисту, у IX – комплектування органів управління та сил цивільного захисту, проходження служби цивільного захисту, у X – соціального та правового захисту осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, працівників органів управління та сил

цивільного захисту і осіб, звільнених із служби цивільного захисту, у XI – заключна частина, а у XII – прикінцеві та перехідні положення.

Реалізація положень Кодексу цивільного захисту України здійснюється за двома напрямками:

1. Організаційний.
2. Технічний.

Організаційний напрям реалізації Кодексу здійснюється шляхом розробки нормативно-правових актів, що наведено на рисунку 1.1.

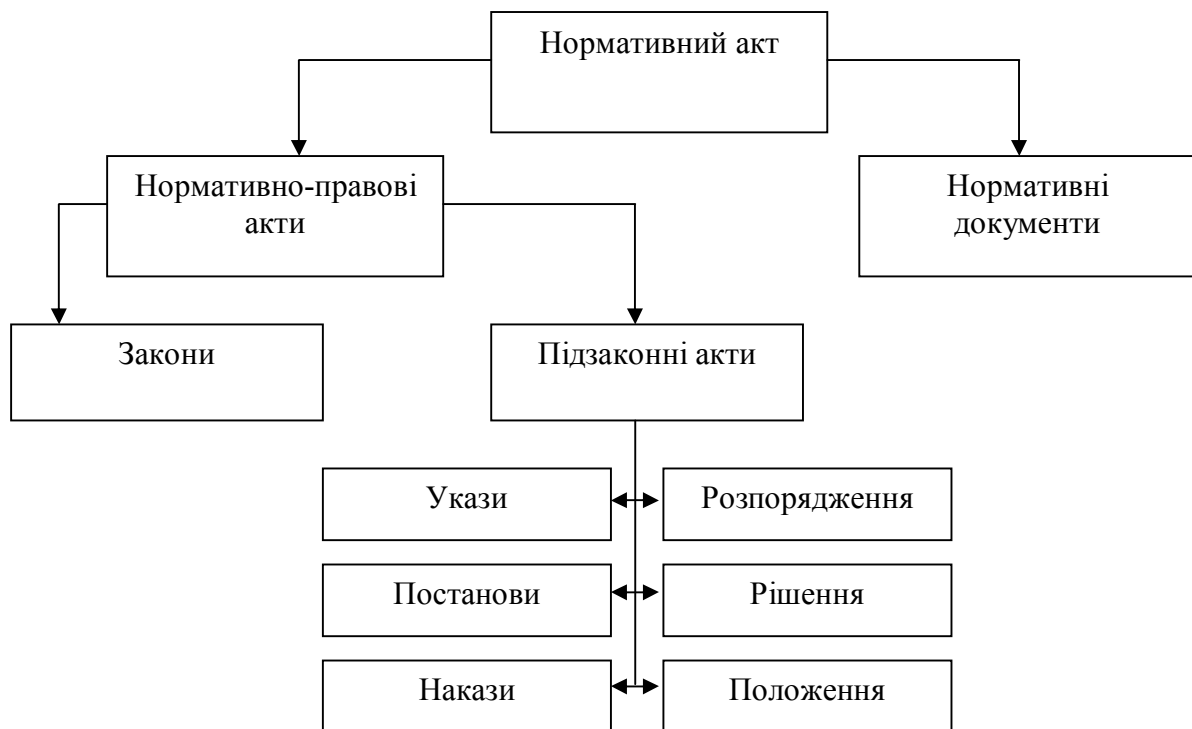


Рисунок 1.1 – Розробка нормативно-правових актів

Технічний напрям включає ресурсне забезпечення реалізації Кодексу цивільного захисту України, а саме:

- технічне переоснащення сил цивільного захисту;
- модернізація системи оповіщення;
- модернізація засобів захисту;
- реформування кадрового забезпечення.

Відповідно до Наказу від 15.02.2013 № 19, яким затверджено План організації виконання Кодексу цивільного захисту України в системі Державної

служби України з надзвичайних ситуацій, розробці підлягають нормативно-правові акти. Із них законопроектів та проектів актів Президента України – 2, проектів постанов (розпоряджень) Кабінету Міністрів України – 65. Підготовка проектів власних нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки, що потребують приведення у відповідність до Кодексу цивільного захисту України.

Проведемо аналіз пакету нормативно-правових актів, які необхідно розробити.

Підлягають розробці нормативно-правові акти, у яких розкрито питання:

- запобігання виникненню надзвичайних ситуацій – 15;
- реагування на надзвичайні ситуації – 1;
- проходження служби цивільного захисту – 9;
- соціального захисту населення – 13;
- які затверджують положень, переліків, критеріїв тощо – 25;
- навчання населення та підготовка до дій – 3.

Крім того здійснюється підготовка проектів власних нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки, що потребують приведення у відповідність до Кодексу цивільного захисту України.

Стан технічного переоснащення сил цивільного захисту розглянемо на прикладі технічної модернізації системи централізованого оповіщення.

На сьогодні статтями 49 та 51 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» врегульовано питання розповсюдження офіційних повідомлень та іншої обов’язкової інформації, здійснення мовлення в особливих обставинах.

Так, телерадіоорганізації, незалежно від форм власності, зобов’язані безкоштовно оприлюднювати повідомлення про надзвичайні ситуації. Право на використання телебачення і радіомовлення з цією метою належить органам влади і посадовим особам, які уповноважені приймати рішення в умовах надзвичайних ситуацій.

На час надзвичайного та/чи воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях відповідно до закону може встановлюватися особливий режим роботи аудіовізуальних засобів масової інформації.

Особливості регулювання мовлення під час надзвичайного та/чи воєнного стану визначаються законом.

Питання інформування у сфері цивільного захисту врегульовано ст. 31 Кодексу цивільного захисту України.

Частиною четвертою ст. 30 Кодексу цивільного захисту передбачено, що оператори та провайдери телекомунікації, телерадіоорганізації зобов'язані забезпечити підключення технічних засобів мовлення до автоматизованих систем централізованого оповіщення з установленням спеціального обладнання для автоматизованої передачі сигналів та повідомлень про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, однак не містить прямої норми про переривання трансляції звичайної програми задля забезпечення трансляції повідомлення про надзвичайну ситуацію.

Враховуючи викладене, постає питання розробки низки законопроектів про внесення змін до чинних законів України, що регулюють телерадіоінформаційну сферу та сферу телекомунікацій щодо обов'язкового оснащення телерадіоорганізацій апаратурою негайного переривання телерадіотрансляцій, включення цього зобов'язання до обов'язкових вимог під час ліцензування (переліцензування) телерадіоорганізацій, а також формування інформаційних SMS – та повідомлень через мережу Інтернет про загрозу.

Таким чином, Кодекс цивільного захисту України має пряму форму дії та конкретизує основні положення питань цивільного захисту.

Кодекс цивільного захисту України охоплює значну частину діяльності сфери цивільного захисту. У ньому знайшли своє розкриття нові питання щодо відшкодування матеріальних збитків постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій, а також нові питання щодо підготовки населення до дій в умовах надзвичайних ситуацій, формування культури безпеки життєдіяльності населення.

1.2 Практична реалізація Кодексу цивільного захисту

Відповідно до Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій, затвердженого Указом Президента України від 16 січня 2013 р. № 20, на виконання протоколу наради під головуванням Секретаря Ради національної безпеки і оборони України від 16 січня 2013 р., з метою запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, найбільш характерних для літнього періоду, у тому числі пожеж у природних екосистемах, підвищення рівня готовності органів управління та сил ДСНС України до дій за призначенням, вдосконалення взаємодії з органами управління та підрозділами Міністерства оборони України, Державного агентства лісових ресурсів України, а також органами і підрозділами цивільного захисту Сумської області під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій літнього періоду 4 червня 2013 року було проведено тактико-спеціальне навчання на тему: «Організація проведення пошукових, аварійно-рятувальних та пожежних робіт із залученням аварійно-рятувальної, спеціальної, інженерної та авіаційної техніки Державної служби України з надзвичайних ситуацій та підрозділів Збройних Сил України при ліквідації надзвичайних ситуацій, найбільш характерних для літнього періоду»

Президент України переглянув зазначені вище навчання.

Порядок проведення навчання

Навчання було проведено в два етапи.

Етап перший – огляд техніки, засобів та обладнання підрозділів Державної служби з надзвичайних ситуацій та Збройних Сил України, які залучаються до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт при виникненні НС, а також демонстрація роботи пересувного пункту управління ДСНС в Сумській області, Мобільного госпіталю ДСНС та пунктів спеціальної обробки (деконтамінації).

Місце проведення: оглядові майданчики з технікою та обладнанням, які знаходяться праворуч від строю.

Етап другий – практична частина: можливості рятувальних сил при ліквідації надзвичайних ситуацій різного характеру.

Місце проведення: натурна ділянка навчально-тактичного полігону 2 Спеціального регіонального центру швидкого реагування Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС.

Навчальне місце № 1 «Проведення комплексу пошукових, рятувальних та інших невідкладних робіт на зруйнованій вибухом виробничій будівлі промислового підприємства силами підрозділів ДСНС та ЗСУ із залученням аварійно-рятувальної, спеціальної, інженерної та авіаційної техніки».

Навчальне питання 1. Проведення повітряної розвідки району надзвичайної ситуації.

З метою визначення характеру та масштабів надзвичайної ситуації, виявлення потерпілих, яким необхідна екстрена медична допомога і які підлягають першочерговій евакуації, підготовки вихідних даних для управління ліквідацією наслідків надзвичайної ситуації, екіпажам вертольотів ДСНС та ЗСУ поставлено завдання на проведення повітряної розвідки та пошуково-рятувальних робіт.

Навчальне питання 2. Проведення комплексної наземної розвідки району надзвичайної ситуації зведеним загonom ДСНС, виявлення перших постраждалих та надання їм першої медичної допомоги.

Для проведення комплексної наземної розвідки місцевості в районі надзвичайної ситуації, визначення можливої зони ураження, масштабів руйнування, пошуку постраждалих та надання їм першої медичної допомоги задіяно колону зведеного підрозділу ДСНС у складі спеціальних машин з екіпажами та розрахунками, пересувна радіаційно-хімічна лабораторія, піротехнічний автомобіль.

Навчальне питання 3. Десантування парашутистів-рятувальників з борту вертольота ЄС-145

Одночасно із діями наземної групи розвідки екіпаж вертольоту ЄС-145 здійснює маневр для десантування 2 парашутистів-рятувальників (набір висоти, вихід в точку десантування). Завдання – провести уточнення даних повітряної розвідки району, надати екстрену медичну допомогу виявленим постраждалим,

підготувати майданчики для посадки вертольотів та виконання авіаційних рятувальних робіт.

Навчальне питання 4. Проведення пошукових та аварійно-рятувальних робіт силами підрозділів ДСНС при аварійному приземленні повітряного судна.

У районі надзвичайної ситуації здійснив аварійну посадку літак типу Л-410, при приземленні літак пошкоджено, існує загроза вибуху та пожежі.

До місця події прибуває зведена колона у складі спеціальних аварійно-рятувальних машин, санітарних автомобілів та спеціальних оперативно-рятувальних міні-автобусів. Завдання – рятування постраждалих, їх евакуація у безпечне місце, надання першої допомоги постраждалим, виявлення осіб, які потребують допомоги у першу чергу.

Навчальне питання 5. Приземлення вертольоту Мі-8МТ ДСНС та десантування кінологічного підрозділу.

За інформацією пошуково-розвідувальних груп, під завалами перебуває велика кількість постраждалих. Вертоліт здійснює посадку на тимчасовому вертолітному майданчику, визначеному парашутистами-рятувальниками, екіпаж організує десантування кінологічного підрозділу та прийняття на борт постраждалих. Завдання – екіпажу вертольота здійснити висадку кінологічного підрозділу, прийняти на борт постраждалих, Кінологічному підрозділу – виконати десантування, прибути до місця події та приступити до проведення пошуково-рятувальних робіт, за поведінкою собак визначити місця можливого перебування під завалами постраждалих, позначити місця червоними прапорцями, переміститися на інші ділянки для подальших дій.

Навчальне питання 6. Розгортання сортувального майданчику тимчасового пункту збору постраждалих та організація роботи на ньому силами медичних груп МОЗ, ДСНС та ЗСУ.

Здійснюється розгортання елементів медичного сортувального майданчика, на якому приступають до чергування медичні працівники МОЗ, ДСНС та ЗСУ, а також психологи ДСНС. Завдання – розгортання тимчасового

пункту збору постраждалих, надання долікарської медичної допомоги потерпілим, їх евакуація до медичних закладів.

Навчальне питання 7. Проведення аеромедичної евакуації постраждалих за допомогою вертольоту Мі-8МТ ДСНС.

Вертоліт з працюючими двигунами перебуває на тимчасовому вертолітному майданчику, екіпаж організує прийняття на борт постраждалих у супроводі медичних працівників.

Навчальне питання 8. Проведення пошуково-рятувальних робіт з залученням кінологічних підрозділів.

Керівником кінологічного підрозділу розгорнуто пошукові роботи на обох поверхах зруйнованої будівлі. Кінологи з пошуковими собаками діють у визначених їм секторах, визначаючи за поведінкою собак місця знаходження постраждалих та маркуючи прапорцями місця перебування постраждалих під завалами.

Навчальне 9. Проведення аварійно-рятувальних робіт з вилучення постраждалих з-під завалів зруйнованої будівлі.

До позначених кінологами місць ймовірного перебування постраждалих прибувають аварійно-рятувальні розрахунки, оснащені засобами малої механізації і приступають до проведення аварійно-рятувальних робіт з вилучення з-під завалів постраждалих.

Навчальне 10. Розбирання завалів за допомогою інженерної техніки у місцях ймовірного перебування потерпілих.

Керівником рятувальної операції прийнято рішення залучити зведений загін інженерної техніки ДСНС та ЗСУ до проведення інженерних робіт з розбирання завалів, прокладання колонних шляхів, проходів у завалах тощо.

Навчальне питання 11. Організація евакуації та системи надання медичної допомоги при надзвичайних ситуаціях з великою кількістю постраждалих.

Бригади швидкої медичної допомоги у взаємодії із рятувальниками і психологами проводять первинне сортування постраждалих. Постраждалим

надається необхідна медична допомога, проводиться їх медичне сортування та евакуація до Мобільного госпіталю ДСНС одночасно із наданням психологічної допомоги.

Навчальне місце № 2 «Ліквідація надзвичайної ситуації на хімічно-небезпечному об'єкті з проведенням спеціальної обробки силами розрахунків та екіпажів спеціальної техніки ДСНС та ЗСУ».

Навчальне питання 1. Виявлення джерела радіоактивного випромінювання, його вилучення та вивезення на спеціальний полігон.

Лабораторним та візуальним спостереженням виявлено наявність джерела радіоактивного випромінювання (промислове джерело, яке застосовується для градування приладів радіаційного контролю. Хімічний пост доповідає про ускладнення обстановки та здійснює оповіщення аварійно-рятувальних підрозділів та персоналу об'єкта про радіаційну небезпеку запуском сигнальних ракет «СХТ» та повідомленням по радіозв'язку.

Навчальне питання 2. Встановлення пневмобандажу, розбавлення хімічно-небезпечної рідини (аміак) до безпечної концентрації та створення водяної завіси.

Лабораторним та візуальним спостереженням виявлено витікання аміаку з пошкодженої ємності. Хімічний пост доповідає про ускладнення обстановки.

Керівник рятувальної операції приймає рішення на евакуацію в безпечні місця особового складу та техніки, які діють в районі зруйнованої будівлі, а також на залучення зведеної групи у складі розрахунків спеціальних машин хімічної розвідки.

Навчальне питання 3. Проведення робіт з нейтралізації небезпечних хімічних речовин в районі аварійної ємності з аміаком (спецобробка).

З метою дегазації ґрунту в районі витіку аміаку з пошкодженого резервуару проводиться дегазація території за допомогою 3 од. розливних станцій АРС-14 від ДСНС.

Навчальне місце № 3 «Гасіння лісової пожежі із залученням авіації ДСНС та ЗСУ».

Навчальне питання 1. Повітряна розвідка місця виникнення пожежі із застосуванням пожежного літака АН-32П.

Керівником ліквідації надзвичайних ситуацій прийнято рішення на залучення авіації ДСНС для гасіння пожежі, саме: провести повітряну розвідку району, визначити осередки пожежі та провести гасіння пожежі з повітря шляхом скидання 16 тонн води з 2 літаків АН-32П.

Навчальне питання 2. Гасіння лісової пожежі із застосуванням пожежних автомобілів та особовим складом з ранцевими вогнегасниками та шанцевим інструментом.

Пожежа швидко розповсюджується у напрямку лісової зони. Керівником рятувальної операції прийнято рішення: залучити для гасіння лісової пожежі сили і засоби територіальної підсистеми цивільного захисту у складі підрозділів ДСНС, ЗСУ та Державного агентства лісових ресурсів*.

Навчальне питання 3. Гасіння лісової пожежі пожежними літаками АН-32П.

В результаті проведеної наземної та повітряної розвідки прийнято рішення про застосування 2 пожежних літаків АН-32П для гасіння пожежі з повітря. Завдання – провести повітряну атаку осередків пожежі силами 2 пожежних літаків АН-32П.

Навчальне питання 4. Гасіння лісової пожежі вертольотами Мі-8МТ з водозливними пристроями від ДСНС та ЗСУ.

Прийнято рішення про застосування 2 вертольотів Мі-8МТ від ДСНС та ЗСУ, оснащених водозливними пристроями ВЗП-5 для гасіння окремих осередків пожежі з повітря. Завдання – провести повітряну атаку осередків пожежі.

Навчальне питання 5. Виявлення та знешкодження вибухонебезпечних предметів

Керівник ліквідації НС залучає до роботи піротехнічний підрозділ ДСНС.

До місця події прибуває піротехнічний підрозділ. Завдання – виконання робіт з піднімання, знешкодження та знищення вибухонебезпечного предмету.

Таким чином, на вищерозглянутих навчаннях були практично відпрацьовані вимоги та окремі положення **Кодексу цивільного захисту України, а саме:** глави 5 «Сили цивільного захисту», статті 22 «Склад та основні завдання сил цивільного захисту».

2. Основні завдання сил цивільного захисту:

1) проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт;

2) гасіння пожеж;

3) ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів, зсувів, затоплень, радіоактивного, хімічного забруднення та біологічного зараження, інших небезпечних проявів;

4) проведення вибухових робіт для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;

5) проведення робіт щодо життєзабезпечення постраждалих;

6) надання екстреної медичної допомоги постраждалим у районі надзвичайної ситуації і транспортування їх до закладів охорони здоров'я;

Стаття 28 «Залучення Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення, які утворені відповідно до законів України, для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій».

1. Для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій відповідно до закону можуть залучатися Збройні Сили України, інші військові формування та правоохоронні органи спеціального призначення, утворені відповідно до законів України;

Стаття 38 «Психологічний захист населення».

4) використання сучасних психологічних технологій для нейтралізації негативного впливу чинників надзвичайних ситуацій на населення;

5) здійснення інших заходів психологічного захисту залежно від ситуації, що склалася;

Глави 16 «Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій», статті 79. «Проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт».

2. Проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у мирний час та в особливий період включає:

- 1) організацію та управління аварійно-рятувальними та іншими невідкладними роботами;
- 2) розвідку районів, зон, ділянок, об'єктів проведення робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;
- 3) визначення та локалізацію зони надзвичайної ситуації;
- 4) виявлення та позначення районів, які зазнали радіоактивного, хімічного забруднення чи біологічного зараження (крім районів бойових дій);
- 6) ліквідацію або мінімізацію впливу небезпечних чинників, які виникли внаслідок надзвичайної ситуації;
- 7) пошук та рятування постраждалих, надання їм екстреної медичної допомоги і транспортування до закладів охорони здоров'я;
- 8) евакуацію або відселення постраждалих;
- 9) виявлення та знешкодження вибухонебезпечних предметів;
- 10) санітарну обробку населення та спеціальну обробку одягу, техніки, обладнання, засобів захисту, будівель, споруд і територій, які зазнали радіоактивного, хімічного забруднення чи біологічного зараження;
- 11) надання медичної допомоги постраждалим, здійснення санітарно-протиепідемічних заходів, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення в районі виникнення надзвичайної ситуації та місцях тимчасового розміщення постраждалих;

Глави 19. «Підготовка до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту», стаття 92. «Підготовка до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту».

2. Підготовка до дій за призначенням сил цивільного захисту здійснюється під час проведення спеціальних, показових, експериментальних навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

ЛЕКЦІЯ 2 ПОВНОВАЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

1. Основні положення повноваження органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, завдання та обов'язки суб'єктів господарювання, права та обов'язки громадян України у сфері ЦЗ.

2. Сили цивільного захисту України.

У Кодексі цивільного захисту України детально викладені основні повноваження органів виконавчої влади, в першу чергу Кабінету Міністрів України, ДСНС, органів місцевого самоврядування, завдання та обов'язки суб'єктів господарювання, права та обов'язки громадян України у сфері ЦЗ.

Організації оперативного реагування на масштабні надзвичайні ситуації, прийнятті своєчасних і адекватних оперативній обстановці рішень, а також в проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, які покладені на сили цивільного захисту. В Кодексі цивільного захисту України дається інформація про те яким чином створюються і як взаємодіють, кому підпорядковуються відповідні сили цивільного захисту тому, питання, які виносяться на лекцію, є актуальними.

2.1 Основні положення повноважень органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, завдання та обов'язки суб'єктів господарювання, права та обов'язки громадян України у сфері ЦЗ

Що стосується повноважень центральних органів виконавчої влади, які забезпечують формування або реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, то у Кодексі вони визначені більш детально. Приміром необхідно звернути увагу на те, що до повноважень Кабінету Міністрів України у сфері ЦЗ в першу чергу належить керівництво єдиною державною системою ЦЗ, організація здійснення заходів щодо ліквідації наслідків НС, а також створення резерву засобів індивідуального захисту та матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків НС, визначення їх обсягу і порядку використання.

Щодо повноважень ДСНС то необхідно підкреслити таке. ДСНС здійснює безпосереднє керівництво діяльністю єдиної державної системи ЦЗ, затверджує щорічний план основних заходів ЦЗ України та план комплектування з навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань ЦЗ, затверджує статут дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби ЦЗ, організовує навчання з питань ЦЗ посадових осіб центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування і суб'єктів господарювання, організовує розроблення, розглядає та затверджує програми з навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, організовує та контролює їх виконання, здійснює функції з організації та навчально-методичного забезпечення навчання (підвищення кваліфікації за цільовим призначенням) керівних кадрів і фахівців центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, на яких поширюється дія законів у сфері ЦЗ, затверджує навчальні плани і програми післядипломної професійної освіти, здійснює міжнародне співробітництво у сфері ЦЗ.

Крім того, визначено повноваження інших центральних органів виконавчої влади у сфері цивільного захисту, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту, це в першу чергу забезпечення ЦЗ у сфері суспільного життя, в якій реалізує державну політику відповідний орган виконавчої влади, здійснення заходів щодо захисту населення і територій під час НС, забезпечення виконання завдань ЦЗ, розроблення та забезпечення реалізації галузевих програм і планів заходів з питань ЦЗ, зокрема спрямованих на захист населення і територій від НС та запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки та інші, а також Завдання і обов'язки суб'єктів господарювання.

До повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій у сфері ЦЗ належить, забезпечення ЦЗ на відповідній

території, забезпечення виконання завдань створеними ними територіальними підсистемами та їх ланками, забезпечення реалізації вимог техногенної безпеки на потенційно небезпечних об'єктах , розроблення та забезпечення реалізації регіональних, місцевих програм та планів заходів у сфері ЦЗ, керівництво створеними ними аварійно-рятувальними службами, формуваннями та спеціалізованими службами ЦЗ, місцевою та добровільною пожежною охороною, забезпечення їх діяльності та здійснення контролю за готовністю до дій за призначенням, забезпечення оповіщення та інформування населення про загрозу і виникнення НС, організація аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків НС на відповідній території, організація та керівництво проведенням відновлювальних робіт з ліквідації наслідків НС, забезпечення соціального захисту постраждалих внаслідок ЦЗ, зокрема виплати матеріальної допомоги, а також створення на регіональному та місцевому рівнях комісій з питань техногенно-екологічної безпеки і НС, а в разі виникнення НС – спеціальних комісій з їх ліквідації (за потреби), забезпечення їх функціонування.

До повноважень органів місцевого самоврядування у сфері ЦЗ належить забезпечення ЦЗ на відповідній території, виконання завдань створеними ними ланками територіальних підсистем, реалізації вимог техногенної та пожежної безпеки на суб'єктах господарювання, розроблення та забезпечення реалізації програм та планів заходів у сфері ЦЗ, зокрема спрямованих на захист населення і територій від НС та запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки, керівництво створеними ними аварійно-рятувальними службами, формуваннями та спеціалізованими службами ЦЗ, місцевою та добровільною пожежною охороною, забезпечення їх діяльності та здійснення контролю за готовністю до дій за призначенням, а також створення за погодженням з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, та підтримання у постійній готовності місцевої системи централізованого оповіщення про загрозу або виникнення НС, здійснення її модернізації та забезпечення

функціонування, організація та здійснення евакуації населення, майна у безпечні райони, їх розміщення та життєзабезпечення населення і таке інше.

До завдань і обов'язків суб'єктів господарювання у сфері ЦЗ належить забезпечення виконання заходів у сфері ЦЗ на об'єктах суб'єкта господарювання, забезпечення відповідно до законодавства своїх працівників засобами колективного та індивідуального захисту, розміщення інформації про заходи безпеки та відповідну поведінку населення у разі виникнення аварії, організація та здійснення під час виникнення НС евакуаційних заходів щодо працівників та майна суб'єкта господарювання, створення об'єктових формувань ЦЗ відповідно до цього Кодексу та інших законодавчих актів, необхідної для їх функціонування матеріально-технічної бази і забезпечення готовності таких формувань до дій за призначенням, проведення оцінки ризиків виникнення НС на об'єктах суб'єкта господарювання, здійснення заходів щодо не перевищення прийнятих рівнів таких ризиків, розроблення планів локалізації та ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки; та інше.

Громадяни України зобов'язані дотримуватися правил поведінки, безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях, дотримуватися заходів безпеки у побуті та повсякденній трудовій діяльності, не допускати порушень виробничої і технологічної дисципліни, вимог екологічної безпеки, охорони праці, що можуть призвести до ЦЗ, вивчати способи захисту від НС та дій у разі їх виникнення, надання домедичної допомоги постраждалим, правила користування засобами захисту, повідомляти службі екстреної допомоги населенню про виникнення НС, у разі виникнення ЦЗ до прибуття аварійно-рятувальних підрозділів вживати заходів для рятування населення і майна, дотримуватися протиепідемічного, протиепізоотичного та протиепіфітотичного режимів, режимів радіаційного захисту, виконувати правила пожежної безпеки, забезпечувати будівлі, які їм належать на праві приватної власності, первинними засобами пожежогасіння, навчати дітей обережному поводженню з вогнем.

2.2 Сили цивільного захисту

До сил цивільного захисту належать:

- 1) оперативно-рятувальна служба цивільного захисту;
- 2) аварійно-рятувальні служби;
- 3) формування цивільного захисту;
- 4) спеціалізовані служби цивільного захисту;
- 5) пожежно-рятувальні підрозділи (частини);
- 6) добровільні формування цивільного захисту.

Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту функціонує в системі центрального органу виконавчої влади, яка реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, і складається з органів управління, аварійно-рятувальних формувань центрального підпорядкування, аварійно-рятувальних формувань спеціального призначення, спеціальних авіаційних, морських та інших формувань, державних пожежно-рятувальних підрозділів (частин), навчальних центрів, формувань та підрозділів забезпечення.

Основними завданнями є: проведення робіт та вжиття заходів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям, захисту населення і територій від них, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, гасіння пожеж, ліквідація наслідків НС в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів, зсувів, затоплень, радіоактивного, хімічного забруднення та біологічного зараження, інших небезпечних проявів, проведення піротехнічних робіт, проведення вибухових робіт для запобігання виникненню НС та ліквідації їх наслідків, проведення робіт щодо життєзабезпечення постраждалих, надання екстреної медичної допомоги постраждалим у районі ЦЗ і транспортування їх до закладів охорони здоров'я, надання гуманітарної допомоги постраждалим внаслідок таких ситуацій, надання допомоги іноземним державам щодо проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, ліквідації наслідків НС, а також проведення аварійно-рятувального обслуговування суб'єктів господарювання та окремих територій, на яких існує небезпека виникнення НС.

Аварійно-рятувальні служби

Аварійно-рятувальні служби поділяються:

- на державні, регіональні, комунальні, об'єктові та громадських організацій;
- спеціалізовані та неспеціалізовані;
- професійні та непрофесійні.

Аварійно-рятувальні служби утворюються

- державні – центральними органами виконавчої влади, які реалізують державну політику у сфері ЦЗ іншими центральними органами виконавчої влади;
- регіональні – Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями в Автономній Республіці Крим, області, містах Києві та Севастополі відповідно;
- комунальні – органами місцевого самоврядування у місті, районі міста, селищі, селі;
- об'єктові – керівником суб'єкта господарювання, що експлуатує об'єкти підвищеної небезпеки;
- громадських організацій – громадською організацією відповідно до закону.

Державні, регіональні, комунальні аварійно-рятувальні служби і аварійно-рятувальні служби громадських організацій, створені на професійній основі, є юридичними особами.

Спеціалізовані професійні аварійно-рятувальні служби, діяльність яких пов'язана з організацією та проведенням гірничорятувальних робіт, є воєнізованими.

Непрофесійні об'єктові аварійно-рятувальні служби створюються з числа інженерно-технічних та інших досвідчених працівників суб'єктів господарювання, які мають необхідні знання та навички у проведенні аварійно-

рятувальних та інших невідкладних робіт і здатні за станом здоров'я виконувати роботи в екстремальних умовах.

Працівники аварійно-рятувальної служби поділяються на основних та допоміжних.

До основних працівників аварійно-рятувальної служби належать працівники, які організують і виконують аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи та забезпечують готовність аварійно-рятувальних служб до проведення таких робіт. Основні працівники професійної аварійно-рятувальної служби поділяються на керівних та рядових.

До допоміжних працівників професійної аварійно-рятувальної служби належать працівники, які забезпечують її повсякденну діяльність.

Організація служби швидкої допомоги.

Державна служба медицини катастроф

Науково-практичний центр екстреної медицини й медицини катастроф; (у кожному регіоні) центрів екстреної медичної допомоги и медицини катастроф.

У кожному районі, місті

- оперативно диспетчерські служби;
- станції екстреної (швидкої) медичної допомоги;
- відділення екстреної (швидкої) медичної допомоги на базі лікарень та госпіталів.

Типове положення про центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф затверджується Кабінетом Міністрів України.

Статут аварійно-рятувальної служби або Положення про аварійно-рятувальну службу розробляється на підставі типового Статуту (Положення) аварійно-рятувальної служби та затверджується органом виконавчої влади, органом місцевого самоврядування, суб'єктом господарювання, які утворили таку службу.

Державні, комунальні аварійно-рятувальні служби та аварійно-рятувальні служби громадських організацій набувають статусу юридичної особи з дня їх

державної реєстрації у порядку, встановленому законом для державної реєстрації юридичних осіб. Статути державних, комунальних аварійно-рятувальних служб та аварійно-рятувальних служб громадських організацій, які подаються державному реєстратору, мають бути погоджені з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері ЦЗ.

На аварійно-рятувальні служби покладається виконання таких завдань:

- проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків НС у разі їх виникнення;
- пошук і рятування людей на уражених об'єктах і територіях, надання у можливих межах невідкладної, у тому числі медичної, допомоги особам, які перебувають у небезпечному для життя й здоров'я стані, на місці події та під час евакуації до лікувальних закладів;
- ліквідація особливо небезпечних проявів НС в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів, зсувів, затоплень, радіаційного та бактеріального зараження, інших небезпечних проявів;
- виконання робіт із запобігання виникненню та мінімізації наслідків НС і щодо захисту від них населення і територій;
- захист навколишнього природного середовища та локалізація зони впливу шкідливих і небезпечних факторів, що виникають під час аварій та катастроф;
- аварійно-рятувальне обслуговування на договірній основі суб'єктів господарювання та окремих територій, на яких існує небезпека виникнення НС;
- подання місцевим державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування та суб'єктам господарювання пропозицій щодо поліпшення протиаварійного стану суб'єктів господарювання і територій та усунення виявлених порушень вимог щодо дотримання техногенної безпеки;

- невідкладне інформування керівників суб'єктів господарювання, які експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки, про виявлення порушень вимог пожежної та техногенної безпеки на таких суб'єктах господарювання;
- забезпечення готовності своїх органів управління, сил і засобів до дій за призначенням;
- контроль за готовністю об'єктів і територій, що ними обслуговуються, до проведення робіт з ліквідації наслідків НС;
- участь у розробленні та погодженні планів локалізації і ліквідації аварій на об'єктах, що ними обслуговуються;
- організація ремонту та технічного обслуговування аварійно-рятувальних засобів, розроблення та виробництво їх окремих зразків;
- участь у підготовці працівників підприємств, установ та організацій і населення до дій в умовах НС.

Аварійно-рятувальні служби мають право:

- 1) на отримання від місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання інформації, необхідної для виконання покладених на службу завдань;
- 2) безперешкодний доступ на об'єкти суб'єктів господарювання та їх територію для виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків НС;
- 3) встановлення вимог щодо додержання заходів безпеки для всіх осіб, які перебувають у зоні ЦЗ;
- 4) проведення під час ліквідації наслідків НС документування, кіно- і відеозйомки, фотографування та звукозапису;
- 5) тимчасову заборону або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зони ЦЗ.

Завдання і функції конкретних аварійно-рятувальних служб визначаються їх статутами чи положеннями, які погоджуються з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, та затверджуються згідно із законодавством.

Матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності аварійно-рятувальних служб здійснюється за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, підприємств, установ, організацій, що створюють аварійно-рятувальні служби, коштів від надання додаткових платних послуг, а також добровільних пожертвувань юридичних і фізичних осіб, інших не заборонених законодавством джерел.

Оперативно-рятувальна служба ЦЗ

Оперативно-рятувальна служба ЦЗ функціонує в системі центрального органу виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері ЦЗ, і складається з органів управління, аварійно-рятувальних формувань центрального підпорядкування, аварійно-рятувальних формувань спеціального призначення, спеціальних авіаційних, морських та інших формувань, державних пожежно-рятувальних підрозділів (частин), навчальних центрів, формувань та підрозділів забезпечення.

Організація та порядок повсякденної діяльності Оперативно-рятувальної служби ЦЗ та функціонування її під час виконання завдань за призначенням визначаються Положенням про оперативно-рятувальну службу ЦЗ, що затверджується центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ.

Для аварійно-рятувальних формувань центрального підпорядкування оперативно-рятувальної служби ЦЗ рішенням керівника центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, встановлюються зони відповідальності щодо реагування на НС.

Критерії утворення державних пожежно-рятувальних підрозділів (частини) оперативно-рятувальної служби ЦЗ в адміністративно-територіальних одиницях та перелік суб'єктів господарювання, де утворюються такі підрозділи (частини), визначаються Кабінетом Міністрів України.

До повноважень оперативно-рятувальної служби ЦЗ належить:

- 1) аварійно-рятувальне обслуговування на договірній основі об'єктів підвищеної небезпеки та окремих територій, що перебувають у власності, володінні або користуванні суб'єктів господарювання, на яких існує небезпека виникнення НС, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;
- 2) подання місцевим державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування та суб'єктам господарювання пропозицій щодо поліпшення протиаварійного стану об'єктів підвищеної небезпеки та окремих територій, що перебувають у власності, володінні або користуванні суб'єктів господарювання, та усунення виявлених порушень вимог щодо дотримання техногенної безпеки;
- 3) невідкладне інформування керівників суб'єктів господарювання, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки, про виявлення порушень вимог техногенної безпеки;
- 4) отримання від місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання інформації, необхідної для виконання покладених на службу завдань;
- 5) безперешкодний доступ на об'єкти суб'єктів господарювання та їх територію для виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків НС, гасіння пожеж;
- 6) право вимагати від усіх осіб, які перебувають у зоні ЦЗ, додержання встановлених заходів безпеки;
- 7) проведення під час ліквідації наслідків НС документування, кіно- і відео зйомки, фотографування та звукозапису;
- 8) участь у роботі комісій з розслідування причин виникнення НС у суб'єктів господарювання і на територіях, що нею обслуговуються;
- 9) тимчасова заборона або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зони ЦЗ, місці гасіння пожежі, а також доступу громадян на окремі об'єкти і території;

10) здійснення аварійно-рятувального забезпечення туристичних груп та окремих туристів.

Повноваження оперативно-рятувальної служби ЦЗ та інших професійних аварійно-рятувальних служб можуть бути обмежені на територіях та у суб'єктів господарювання, у яких відповідно до «Закону України «Про державну таємницю» встановлено спеціальні перепускні та внутрішньооб'єктові режими.

Для здійснення заходів з ліквідації наслідків НС органи управління і формування Оперативно-рятувальної служби ЦЗ використовують спеціальні транспортні засоби. Перевага таких засобів у дорожньому русі, а також правила встановлення спеціальних світлових і звукових сигнальних пристроїв та нанесення кольорово-графічних позначень на них визначаються актами законодавства.

Спеціалізовані служби ЦЗ

Спеціалізовані служби ЦЗ (енергетики, захисту сільськогосподарських тварин і рослин, інженерні, комунально-технічні, матеріального забезпечення, медичні, зв'язку і оповіщення, протипожежні, торгівлі та харчування, технічні, транспортного забезпечення, охорони громадського порядку) утворюються для проведення спеціальних робіт і заходів з ЦЗ та їх забезпечення, що потребують залучення фахівців певної спеціальності, техніки і майна спеціального призначення:

1) об'єктові – на суб'єкті господарювання (шляхом формування з працівників суб'єкта господарювання ланок, команд, груп, що складають відповідні спеціалізовані служби ЦЗ) – керівником суб'єкта господарювання;

2) галузеві – у системі центрального органу виконавчої влади (шляхом зведення об'єктових підрозділів у відповідну галузеву спеціалізовану службу ЦЗ) – центральним органом виконавчої влади. Перелік центральних органів виконавчої влади, в яких утворюються спеціалізовані служби ЦЗ, визначається Положенням про єдину державну систему ЦЗ;

3) територіальні (шляхом об'єднання об'єктових підрозділів у відповідну територіальну спеціалізовану службу ЦЗ місцевого рівня або об'єднання

територіальних спеціалізованих служб ЦЗ місцевого рівня у регіональну спеціалізовану службу ЦЗ):

- в Автономній Республіці Крим – Радою міністрів Автономної Республіки Крим або іншим органом, визначеним відповідно до нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

- в області, містах Києві та Севастополі, районі – місцевою державною адміністрацією;

- у місті обласного значення – органом місцевого самоврядування.

Органи управління спеціалізованою службою ЦЗ:

- 1) відповідний орган, визначений Радою Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевою державною адміністрацією, органом місцевого самоврядування;

- 2) відповідний структурний підрозділ центрального органу виконавчої влади.

Спеціалізовані служби ЦЗ мають право:

- 1) на отримання від місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання інформації, необхідної для проведення робіт з ЦЗ;

- 2) безперешкодний доступ на об'єкти суб'єктів господарювання і їх територію для виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків НС;

- 3) встановлення вимог щодо додержання заходів безпеки для всіх осіб, які перебувають у зоні ЦЗ.

Права і обов'язки працівників суб'єкта господарювання, що призначаються до складу спеціалізованих служб ЦЗ, визначаються Кодексом цивільного захисту та іншими законодавчими актами.

Порядок утворення та функціонування спеціалізованих служб ЦЗ визначається положенням про них, яке затверджується Кабінетом Міністрів України.

Формування ЦЗ

Формування ЦЗ поділяються на об'єктові й територіальні.

Формування ЦЗ утворюються для проведення великих обсягів робіт з ліквідації наслідків НС, воєнних (бойових) дій чи терористичних актів, а також для проведення відновлювальних робіт, які потребують залучення великої кількості населення і техніки:

1) об'єктові – у суб'єктах господарювання, які володіють спеціальною технікою і майном, а працівники підготовлені до дій в умовах НС – суб'єктом господарювання;

2) територіальні (шляхом об'єднання об'єктових формувань ЦЗ на відповідній території):

– в Автономній Республіці Крим – Радою міністрів Автономної Республіки Крим;

– в області, містах Києві та Севастополі, районі – відповідною місцевою державною адміністрацією;

– у місті обласного значення – міською радою.

3. Формування ЦЗ користуються правами, визначеними Кодексом цивільного захисту для спеціалізованих служб ЦЗ.

4. Права і обов'язки працівників суб'єкта господарювання, які призначаються до складу формувань ЦЗ, визначаються Кодексом цивільного захисту та іншими законами.

5. Порядок створення формувань ЦЗ, їх завдання та функції визначаються Кабінетом Міністрів України.

Добровільні формування ЦЗ

Добровільні формування ЦЗ утворюються під час загрози або виникнення НС для проведення допоміжних робіт із запобігання або ліквідації наслідків таких ситуацій за рішенням Ради міністрів Автономної Республіки Крим, центрального органу виконавчої влади, місцевої державної адміністрації, органу місцевого самоврядування.

Добровільні формування ЦЗ мають право:

- 1) на отримання від місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та аварійно-рятувальних служб, що працюють у зоні НС, інформації, необхідної для проведення заходів і робіт із запобігання та ліквідації наслідків НС;
- 2) безперешкодний доступ на об'єкти суб'єктів господарювання і їх територію для виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків НС;
- 3) вимагати додержання заходів безпеки від усіх осіб, які перебувають у зоні НС.

До добровільних формувань ЦЗ включаються громадяни на добровільних засадах.

Громадяни, які виконують завдання із запобігання або ліквідації наслідків НС у складі добровільного формування ЦЗ, мають право на:

- 1) отримання інформації про надзвичайну ситуацію та про заходи необхідної безпеки;
- 2) забезпечення і використання під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків НС засобів індивідуального захисту;
- 3) відшкодування шкоди, заподіяної їхньому життю, здоров'ю під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків НС;
- 4) медичну допомогу та медико-психологічну реабілітацію у разі отримання фізичних та психологічних травм під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків НС.

Громадяни, які виконують завдання із запобігання та ліквідації наслідків НС у складі добровільного формування ЦЗ, зобов'язані:

- 1) виконувати завдання та обсяг робіт, визначені залежно від характеру НС;
- 2) дотримуватися заходів безпеки під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків НС, правил поведінки в зоні НС;
- 3) вивчати способи захисту від НС, надання домедичної допомоги, правила користування засобами захисту.

5. Положення про добровільні формування ЦЗ затверджується Кабінетом Міністрів України.

У лекції визначено склад, завдання повноваження та права сил цивільного захисту.

Зазначається, що для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій відповідно до закону можуть залучатися Збройні Сили України, інші військові формування та правоохоронні органи спеціального призначення, утворені відповідно до законів України. Умови залучення Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення, утворених відповідно до законів України, для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій визначаються відповідно до Конституції України, законів України «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про Збройні Сили України» та інших законів.

ЛЕКЦІЯ 3 ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕХНОГЕННОЇ ТА ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ НА ОБ'ЄКТАХ

3.1 Забезпечення техногенної безпеки.

3.2 Загальна характеристика нормативно-правової бази України з питань пожежної безпеки.

3.3 Загальні засади щодо забезпечення техногенної та пожежної безпеки об'єктів.

3.1 Забезпечення техногенної безпеки

Згідно зі статтею 50 «Джерела небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру КЦЗУ» джерелами небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру є:

- 1) потенційно небезпечні об'єкти та об'єкти підвищеної небезпеки;
- 2) будівлі та споруди з порушенням умов експлуатації;
- 3) суб'єкти господарювання з критичним станом виробничих фондів та порушенням умов експлуатації;

- 4) ядерні установки з порушенням умов експлуатації;
- 5) наслідки терористичної діяльності;
- 6) гідротехнічні споруди;
- 7) неконтрольоване ввезення, зберігання і використання на території України техногенно небезпечних технологій, речовин, матеріалів;
- 8) надмірне та неврегульоване накопичення побутових і промислових відходів, непридатних для використання засобів захисту рослин;
- 9) наслідки військової та іншої екологічно небезпечної діяльності;
- 10) суб'єкти господарювання, на об'єктах яких здійснюються виробництво, зберігання та утилізація вибухонебезпечних предметів;
- 11) об'єкти життєзабезпечення населення з порушенням умов експлуатації;
- 12) інші об'єкти, що можуть створити загрозу виникнення аварії.

Згідно зі статтею 51 «Забезпечення техногенної безпеки органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання»:

1. Діяльність із забезпечення техногенної безпеки є складовою виробничої, експлуатаційної та іншої діяльності відповідних посадових осіб і працівників підприємств, установ, організацій. Ця вимога відображається у відповідних статутах або положеннях.

2. Забезпечення техногенної безпеки суб'єкта господарювання покладається на його керівника.

3. Забезпечення техногенної безпеки під час проектування, будівництва об'єктів, будівель і споруд покладається на орган архітектури, замовників, забудовників, проектні та будівельні організації.

4. Забезпечення техногенної безпеки в жилих приміщеннях державного, комунального, приватного житлового фонду, фонду житлово-будівельних кооперативів покладається на житлово-експлуатаційні організації, квартиронаймачів та власників квартир, а в жилих будинках приватного

житлового фонду – на їх власників або наймачів, якщо це обумовлено договором найму.

Згідно зі статтею 52 «Вимоги щодо дотримання техногенної безпеки»:

1. Вимоги щодо дотримання техногенної безпеки повинні відповідати нормам захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя, охорони навколишнього природного середовища, екологічної, пожежної та промислової безпеки, охорони праці, будівництва, а також вимогам національних стандартів.

2. Вимоги щодо дотримання техногенної безпеки розробляються центральними органами виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями, суб'єктами господарювання відповідно до їх компетенції на підставі цього Кодексу та інших законів.

Стаття 53 «Автоматизована система раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у разі їх виникнення»:

1. На об'єктах підвищеної небезпеки з метою своєчасного виявлення на них загрози виникнення надзвичайних ситуацій та здійснення оповіщення персоналу та населення, яке потрапляє в зону можливого ураження, створюються та функціонують автоматизовані системи раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у разі їх виникнення (далі – автоматизовані системи).

2. На гідротехнічних спорудах Дніпровського та Дністровського каскадів та в зонах їх можливого катастрофічного затоплення, на атомних електростанціях, магістральних аміакопроводах, нафто- та газопроводах створюються і функціонують автоматизовані системи раннього виявлення надзвичайних ситуацій та спеціальні системи оповіщення.

3. На об'єктах з масовим перебуванням людей створюються та функціонують об'єктові системи оповіщення.

4. Вимоги до автоматизованих систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та систем оповіщення, а також їх улаштування, експлуатації і

технічного обслуговування визначаються правилами, що затверджуються центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

Стаття 54 «Віднесення міст та суб'єктів господарювання до відповідних груп і категорій цивільного захисту»:

1. Міста, на території яких розміщені суб'єкти господарювання, що мають важливе економічне і стратегічне значення для економіки і безпеки держави та становлять небезпеку для населення і територій у зв'язку з можливістю радіоактивного, хімічного забруднення чи катастрофічного затоплення, відносяться до відповідних груп цивільного захисту - особливої, першої, другої чи третьої.

2. Суб'єкти господарювання, що мають важливе значення для національної економіки і оборони держави, відносяться до відповідних категорій цивільного захисту – особливої важливості, першої чи другої.

3.2 Загальна характеристика нормативно-правової бази України з питань пожежної безпеки

Згідно статті 55. КЦЗУ. Заходи щодо забезпечення пожежної безпеки

1. Забезпечення пожежної безпеки на території України, регулювання відносин у цій сфері органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання і громадян здійснюються відповідно до цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів.

2. Діяльність із забезпечення пожежної безпеки є складовою виробничої та іншої діяльності посадових осіб і працівників підприємств, установ та організацій. Зазначена вимога відображається у трудових договорах (контрактах), статутах та положеннях.

3. Забезпечення пожежної безпеки суб'єкта господарювання покладається на власників та керівників таких суб'єктів господарювання.

4. Повноваження у сфері пожежної безпеки асоціацій, корпорацій, концернів, інших господарських об'єднань визначаються їхніми статутами або договорами між суб'єктами господарювання, що утворили об'єднання. Для виконання делегованих об'єднанню функцій у його апараті створюється служба пожежної безпеки.

5. Обов'язок із забезпечення пожежної безпеки під час проектування та забудови населених пунктів, будівництва будівель і споруд покладається на органи архітектури, замовників, забудовників, проектні та будівельні організації.

6. Обов'язок із забезпечення пожежної безпеки в жилих приміщеннях державного, комунального, громадського житлового фонду, фонду житлово-будівельних кооперативів покладається на квартиронаймачів і власників квартир, а в жилих приміщеннях приватного житлового фонду та інших спорудах, приватних житлових будинках садибного типу, дачних і садових будинках з господарськими спорудами та будівлями - на їх власників або наймачів, якщо це обумовлено договором найму.

Стаття 56 «Погодження нормативних та нормативно-технічних документів»:

1. Нормативні документи (проекти стандартів, норм і правил, технічних умов на виготовлення продукції та виконання робіт), які встановлюють вимоги до пожежонебезпечних технологічних процесів та продукції, повинні включати вимоги пожежної безпеки і погоджуватися з центральним органом виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки.

2. Вимоги пожежної безпеки, що містяться у відомчих нормативних актах, не повинні суперечити національним стандартам, нормам і правилам.

Стаття 57 «Дотримання вимог пожежної безпеки під час проектування, будівництва та реконструкції об'єктів виробничого та іншого призначення»:

1. Виробничі, житлові, інші будівлі та споруди, обладнання, транспортні засоби, що вводяться в дію чи експлуатацію після завершення будівництва,

реконструкції або технічного переоснащення, а також технологічні процеси та продукція повинні відповідати вимогам нормативно-правових актів з пожежної безпеки.

2. Початок роботи новоутворених підприємств, початок використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості (будівель, споруд, приміщень або їх частин) здійснюється суб'єктом господарювання на підставі поданої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки (далі - декларація), а для суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику - також за наявності позитивного висновку за результатами оцінки (експертизи) протипожежного стану підприємства, об'єкта чи приміщення (далі - оцінка протипожежного стану).

Оцінка протипожежного стану проводиться суб'єктом господарювання, який одержав відповідну ліцензію.

Висновок за результатами оцінки протипожежного стану оформляється та надається суб'єктом господарювання, який проводив оцінку протипожежного стану.

Позитивний висновок за результатами оцінки протипожежного стану надається до початку роботи новоутворених підприємств, до початку використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості, за відсутності фактів порушення правил пожежної безпеки та діє до реєстрації декларації.

3. Перелік суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику визначається центральним органом виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну регуляторну політику, у сфері дозвільної системи і ліцензування господарської діяльності.

Критерій віднесення суб'єкта господарювання до високого, середнього та незначного ступеня ризику визначається Кабінетом Міністрів України.

4. Декларація подається суб'єктом господарювання до державного адміністратора або центрального органу виконавчої влади, який здійснює

державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки (дозвільного органу).

Декларація реєструється дозвільним органом на безоплатній основі протягом десяти робочих днів з дня її надходження.

Датою надходження декларації вважається дата її реєстрації як вхідної кореспонденції державним адміністратором або дозвільним органом, а в разі надсилання рекомендованим листом – дата, зазначена на поштовому штемпелі підприємства зв'язку.

Державний адміністратор протягом одного робочого дня після надходження декларації передає її дозвільному органу.

Якщо декларацію подано чи оформлено з порушенням установлених вимог, дозвільний орган відмовляє в реєстрації декларації та повертає її суб'єкту господарювання для доопрацювання.

У разі якщо дозвільним органом не зареєстровано декларацію і не відмовлено в її реєстрації в установлений абзацом другим цієї частини строк, право на вчинення дій щодо провадження господарської діяльності, передбачених частиною другою цієї статті, виникає наступного дня після завершення строку, встановленого для реєстрації декларації. У такому разі декларація вважається зареєстрованою.

Декларація не подається:

1) на використання торговельних місць, кіосків та контейнерів, якщо їх розміщено на ринку відповідно до схеми, погодженої з органом державного пожежного нагляду;

2) орендарем об'єкта нерухомості (особою, яка використовує об'єкт нерухомості за цивільно-правовим договором, що не передбачає перехід права власності на цей об'єкт) за умови, що декларацію на об'єкт нерухомості зареєстровано власником;

3) на використання об'єктів, що в установленому законодавством порядку приймаються в експлуатацію після завершення будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту.

5. Суб'єкт господарювання набуває право вчиняти дії щодо провадження господарської діяльності, передбачені частиною другою цієї статті, з дня реєстрації декларації відповідним дозвоільним органом.

Форма декларації, порядок її подання та реєстрації визначаються Кабінетом Міністрів України.

Особи, які подали декларацію, несуть передбачену законом відповідальність за достовірність даних, зазначених у поданій декларації.

Стаття 58 «Призначення і завдання пожежної охорони»:

1. Пожежна охорона створюється з метою захисту життя і здоров'я громадян, приватної, колективної та державної власності від пожеж, підтримання належного рівня пожежної безпеки на підприємствах, установах, організаціях і в населених пунктах.

2. Основними завданнями пожежної охорони є:

- 1) забезпечення пожежної безпеки;
- 2) запобігання виникненню пожеж та нещасним випадкам під час пожеж;
- 3) гасіння пожеж, рятування населення, а також надання допомоги у ліквідації наслідків інших надзвичайних ситуацій.

Стаття 59 «Види пожежної охорони»:

1. Пожежна охорона поділяється на державну, відомчу, місцеву та добровільну.

Стаття 60 «Державна пожежна охорона»:

1. Забезпечення державної пожежної охорони відповідно до повноважень покладається:

- 1) на органи та підрозділи центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки;
- 2) державні пожежно-рятувальні підрозділи (частини) Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту;
- 3) допоміжні служби, призначені для забезпечення пожежної безпеки;
- 4) навчальні заклади цивільного захисту, науково-дослідні установи, об'єкти центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та

реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, та центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки;

5) Державний центр сертифікації центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

2. Порядок здійснення державної пожежної охорони визначається Положенням про державну пожежну охорону, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 61 «Відомча пожежна охорона»

1. У суб'єктів господарювання, віднесених до сфери управління відповідних центральних органів виконавчої влади, утворюються державні пожежно-рятувальні підрозділи (частини) для забезпечення відомчої пожежної охорони.

2. Перелік суб'єктів господарювання, в яких створюється відомча пожежна охорона, визначається Кабінетом Міністрів України.

3. Порядок забезпечення відомчої пожежної охорони, права та обов'язки її працівників визначаються положеннями про них, які затверджуються відповідними міністерствами на підставі Типового положення про відомчу пожежну охорону. Типове положення про відомчу пожежну охорону затверджується Кабінетом Міністрів України.

4. Пожежно-рятувальні підрозділи, що забезпечують відомчу пожежну охорону та мають виїзну пожежну техніку, залучаються до гасіння пожеж у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

5. Пожежно-рятувальні підрозділи, що забезпечують відомчу пожежну охорону, щодо підготовки рятувальників та організації гасіння пожеж керуються актами центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, а також

актами інших міністерств, до сфери управління яких віднесені підрозділи, що забезпечують відомчу пожежну охорону.

6. Нормативно-правові акти міністерств з питань підготовки рятувальників пожежно-рятувальних підрозділів, що забезпечують відомчу пожежну охорону, та організації гасіння пожеж погоджуються з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

7. Служби пожежної безпеки, створені для забезпечення пожежної безпеки на об'єктах Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Національної поліції, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах організації спеціального зв'язку та захисту інформації, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, Державної спеціальної служби транспорту центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту та інфраструктури, здійснюють контроль за виконанням правил пожежної безпеки на цих об'єктах.

Стаття 62 «Місцева пожежна охорона»:

1. У селах, селищах, де немає пожежно-рятувальних підрозділів, сільські та селищні ради за погодженням з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, утворюють пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення місцевої пожежної охорони.

2. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої пожежної охорони здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

3. У разі якщо в населеному пункті, розташованому на відповідній території та з'єднаному з іншими населеними пунктами під'їзними шляхами загального користування, утворено пожежно-рятувальний підрозділ для забезпечення місцевої пожежної охорони, який здатний виконувати завдання за призначенням на території населених пунктів, де немає таких підрозділів, у відповідних місцевих бюджетах можуть передбачатися видатки на матеріально-технічне забезпечення таких підрозділів.

4. Порядок забезпечення місцевої пожежної охорони, права та обов'язки працівників пожежно-рятувальних підрозділів визначаються положенням про місцеву пожежну охорону, яке затверджується органом, що її утворив, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

Стаття 63 «Добровільна пожежна охорона»:

1. У суб'єктів господарювання, населених пунктах для здійснення заходів із запобігання виникненню пожеж та організації їх гасіння органи місцевого самоврядування за рішенням територіальних громад, а також керівники суб'єктів господарювання можуть утворювати пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення добровільної пожежної охорони.

2. Пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення добровільної пожежної охорони суб'єктів господарювання утворюються з числа їх працівників, а населених пунктів - з числа громадян, які постійно проживають у зазначеному населеному пункті.

3. Порядок забезпечення добровільної пожежної охорони, права та обов'язки осіб, які є членами добровільної пожежної охорони, визначаються положенням про добровільну пожежну охорону, яке затверджується керівником суб'єкта господарювання чи органом місцевого самоврядування, що її утворив, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

4. Порядок функціонування добровільної пожежної охорони визначається Кабінетом Міністрів України.

5. З метою забезпечення добровільної пожежної охорони Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування і суб'єкти господарювання можуть надавати пожежно-рятувальним підрозділам у користування будинки, споруди, спеціальні службові приміщення, засоби зв'язку, пожежну техніку та інше необхідне майно, яке перебуває у комунальній власності, власності громадян – жителів цих населених пунктів (за їх згодою) та суб'єктів господарювання.

6. Фінансування і матеріально-технічне забезпечення добровільної пожежної охорони може здійснюватися також за рахунок членських внесків, дотацій, прибутку від власної господарської діяльності, прибутку від майна добровільної пожежної охорони, дивідендів, надходжень від страхових компаній, пожертвувань громадян і юридичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством.

3.3 Загальні засади щодо забезпечення техногенної та пожежної безпеки об'єктів

Державний нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки

Стаття 64 «Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки»:

1. Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, уповноважений організовувати та здійснювати державний нагляд (контроль) щодо виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту і діяльності аварійно-рятувальних служб.

2. Центральний орган виконавчої влади, який здійснює нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки, реалізує повноваження безпосередньо і через свої територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях,

містах Києві та Севастополі, районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (Автономної Республіки Крим) значення.

3. До складу центрального органу виконавчої влади, який здійснює нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки, і його територіальних органів входять:

1) органи державного нагляду у сфері пожежного нагляду;

2) органи державного нагляду у сфері цивільного захисту і техногенної безпеки;

3) підрозділи забезпечення та інші структурні підрозділи.

Стаття 65 «Державні органи та суб'єкти господарювання, аварійно-рятувальні служби, щодо яких здійснюються заходи державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту»:

1. Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, здійснює державний нагляд (контроль) з питань, які визначені частиною першою статті 64 цього Кодексу щодо:

– центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, інших державних органів та органів місцевого самоврядування;

– суб'єктів господарювання;

– аварійно-рятувальних служб.

2. У суб'єктів господарювання приватної форми власності органи державного нагляду у сфері цивільного захисту контролюють виконання заходів щодо захисту населення та працівників на випадок надзвичайної ситуації, а також вирішення питань техногенної та пожежної безпеки, що стосуються прав та інтересів інших юридичних осіб і громадян.

ЛЕКЦІЯ 4 ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД (КОНТРОЛЬ) З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

1. Нормативно-правова база щодо проведення перевірок щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки

2. Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки (з питань цивільного захисту)

4.1 Нормативно-правова база щодо проведення перевірок щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки

До основних напрямів державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання з питань цивільного захисту належать:

- моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій;
- державна стандартизація у сфері цивільного захисту;
- експертиза у сфері цивільного захисту;
- сертифікація засобів цивільного захисту;
- державний нагляд (контроль) з питань цивільного захисту;
- атестація аварійно-рятувальних служб та рятувальників;
- страхування.

Державне регулювання – це сукупність цілеспрямованих форм, методів і напрямів впливу, що застосовуються органами державного управління для впорядкування системи суспільно-економічних відносин з метою стабілізації і пристосування існуючої суспільно-політичної системи до умов, що змінюються.

Основними формами державного регулювання в Україні є: Конституція та закони України; укази й розпорядження Президента України; постанови та інші акти Верховної Ради, постанови й розпорядження Кабінету Міністрів, нормативно-правові акти центральних органів (міністерств, відомств); нормативні акти місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Суб'єкт господарювання – юридична особа, незалежно від організаційно-правової форми та форми власності чи фізична особа, яка займається діяльністю з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншою господарською діяльністю; будь-яка юридична або фізична особа, яка здійснює контроль над суб'єктами господарювання, група суб'єктів господарювання, якщо один або декілька з них здійснюють контроль над іншими.

Суб'єкти господарювання з питань цивільного захисту – це організації, які на основі юридично відокремленого майна в межах своєї господарської компетенції безпосередньо здійснюють господарську або управлінську діяльність у сфері цивільного захисту.

Суб'єктами господарювання визнаються також органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також органи адміністративно-господарського управління та контролю в частині їх діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності.

Державне регулювання у сфері цивільного захисту являє собою сукупність заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, покликаних визначати, конкретизувати та покращувати забезпечення всіх заходів цивільного захисту. Результативність державного регулювання у сфері цивільного захисту зростає, якщо важелі регуляторного впливу застосовуються не випадково чи під тиском суб'єктивних інтересів і кон'юнктури, а системно, виходячи з довгострокових цілей і поточних завдань розвитку сфери цивільного захисту.

До основних напрямів державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання з питань цивільного захисту належать:

Моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій. Проводиться з метою забезпечення здійснення заходів із запобігання виникненню надзвичайних ситуацій в Україні. Для цього створюється та функціонує система моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій.

Моніторинг надзвичайних ситуацій – це система безперервних спостережень, лабораторного та іншого контролю для оцінки стану захисту

населення і територій та небезпечних процесів, які можуть призвести до загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, а також своєчасне виявлення тенденцій до їх зміни.

Спостереження, лабораторний та інший контроль включають збирання, опрацювання і передавання інформації про стан навколишнього природного середовища, забруднення продуктів харчування, продовольчої сировини, фуражу, води радіоактивними та хімічними речовинами, зараження збудниками інфекційних хвороб та іншими небезпечними біологічними агентами.

Порядок функціонування системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій, проведення заходів моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій, перелік установ та організацій, які належать до суб'єктів моніторингу, спостереження, лабораторного контролю і прогнозування надзвичайних ситуацій, визначаються Кабінетом Міністрів України. Суб'єкти моніторингу, спостереження, лабораторного контролю та прогнозування надзвичайних ситуацій на регіональному, місцевому та об'єктовому рівні визначаються Радою міністрів Автономної Республіки Крим, відповідними місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання.

Державна стандартизація у сфері цивільного захисту. Спрямовується на забезпечення:

- безпеки продукції (робіт, послуг) та матеріалів для життя або здоров'я населення та навколишнього природного середовища;
- якості продукції (робіт, послуг) та матеріалів відповідно до рівня розвитку науки, техніки і технологій;
- єдності принципів вимірювання;
- безпеки функціонування суб'єктів господарювання з урахуванням ризику виникнення надзвичайних ситуацій.

Організація державної стандартизації у сфері цивільного захисту покладається на центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

Експертиза у сфері цивільного захисту. Експертизі у сфері цивільного захисту у випадках, передбачених законодавством, підлягають:

- проекти містобудівної документації в частині додержання вимог законодавства з питань техногенної та пожежної безпеки;
- проекти будівництва в частині додержання вимог нормативно-правових актів з питань техногенної, пожежної, ядерної та радіаційної безпеки, міцності, надійності та необхідної довговічності.

В Україні експертиза містобудівної документації та проектів будівництва проводиться відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Сертифікація засобів цивільного захисту. Організовується і здійснюється з метою підтвердження відповідності продукції технічним регламентам.

Порядок та правила сертифікації засобів цивільного захисту визначаються законодавством. Усі види аварійно-рятувальної, протипожежної та спеціальної техніки і обладнання, які застосовуються для запобігання пожежам та їх гасіння, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, повинні мати сертифікат відповідності.

Державний нагляд (контроль) з питань цивільного захисту. Здійснюється за додержанням та виконанням вимог законодавства у сферах техногенної та пожежної безпеки, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, за діяльністю аварійно-рятувальних служб, а також у сфері промислової безпеки та гірничого нагляду, поводження з радіоактивними відходами відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», Кодексу цивільного захисту та інших законодавчих актів.

4.2 Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки (з питань цивільного захисту)

Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, уповноважений організовувати та здійснювати державний нагляд (контроль) щодо виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту і діяльності аварійно-рятувальних служб.

Центральний орган виконавчої влади, який здійснює нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки, реалізує повноваження безпосередньо і через свої територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (Автономної Республіки Крим) значення.

Державні органи та суб'єкти господарювання, аварійно-рятувальні служби, щодо яких здійснюються заходи державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту

Центральний орган виконавчої влади здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки та державний нагляд (контроль) щодо:

- 1) центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, інших державних органів та органів місцевого самоврядування;
- 2) суб'єктів господарювання;
- 3) аварійно-рятувальних служб.

У суб'єктів господарювання приватної форми власності органи державного нагляду у сфері цивільного захисту контролюють виконання заходів щодо захисту населення та працівників на випадок надзвичайної ситуації, а також вирішення питань техногенної та пожежної безпеки, що стосуються прав та інтересів інших юридичних осіб і громадян.

Способи здійснення державного нагляду (контролю)

Центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у

сфері техногенної та пожежної безпеки, здійснює державний нагляд (контроль) шляхом проведення планових та позапланових перевірок відповідно до закону.

Повноваження центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки

До повноважень центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, належить:

1) здійснення державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства органами та суб'єктами господарювання, аварійно-рятувальними службами, зазначеними у статті 65 цього Кодексу;

2) участь у розробленні державних правил з питань техногенної та пожежної безпеки;

3) погодження у порядку, визначеному законодавством, проектів національних і галузевих стандартів, норм, правил, технічних умов і регламентів та інших нормативно-технічних документів щодо забезпечення техногенної та пожежної безпеки;

4) участь у розробленні положень, інструкцій та інших нормативних актів, що розробляються суб'єктами господарювання у сфері техногенної та пожежної безпеки;

5) проведення перевірки за повідомленнями та заявами про злочини, пов'язані з пожежами та порушенням правил пожежної безпеки;

6) участь у розслідуванні причин виникнення надзвичайних ситуацій та невиконання запобіжних заходів;

7) забезпечення контролю за створенням, збереженням і цільовим використанням матеріальних ресурсів, призначених для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, центральними органами виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання;

8) складення актів перевірок, приписів про усунення порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки у

разі виявлення таких порушень;

9) звернення до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення до повного усунення порушень вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих діляниць, експлуатації будівель, об'єктів, споруд, цехів, діляниць, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, зупинення проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску і реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, надання послуг, якщо ці порушення створюють загрозу життю та/або здоров'ю людей;

10) реєстрація декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки;

11) складення протоколів про притягнення до адміністративної відповідальності та притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб і громадян, винних у порушенні законів та інших нормативно-правових актів у сфері пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту;

12) перевірка стану планування та готовності до здійснення заходів з організованої евакуації населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

13) подання Раді міністрів Автономної Республіки Крим, центральним органам виконавчої влади, місцевим державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування інформації про юридичних та фізичних осіб, винних у порушенні законодавства у сфері цивільного захисту;

14) розроблення нормативно-правових та інших нормативних актів відповідно до компетенції та забезпечення їх прийняття в установленому законом порядку;

15) застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення вимог законодавства з питань цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки;

16) розгляд відповідно до закону справ про адміністративні правопорушення, пов'язаних з порушенням установлених законодавством

вимог пожежної безпеки, невиконанням приписів та постанов центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, і накладення адміністративних стягнень;

17) проведення технічного розслідування обставин і причин виникнення надзвичайних ситуацій, загибелі і травмування людей, знищення і пошкодження майна;

18) проведення перевірки наявності документів, що дають право на виконання вибухопожежонебезпечних робіт;

19) здійснення звукозапису, фото- і відеозйомки як допоміжних засобів документування правопорушень у сфері техногенної та пожежної безпеки, підготовка пропозицій щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій;

20) скликання в установленому порядку та проведення нарад з питань, що належать до їх компетенції;

21) отримання в установленому порядку від центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання інформації, необхідної для виконання поставлених завдань;

22) залучення до комплексних перевірок представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, фахівців науково-дослідних та проектних установ, інших органів державного нагляду за погодженням з їх керівниками, якщо їх повноваження на здійснення чи участь у комплексних заходах передбачені законом;

23) здійснення інших повноважень, передбачених цим Кодексом та іншими законодавчими актами.

Санкції за порушення вимог законодавства з питань техногенної та пожежної безпеки

Посадові особи центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, у разі порушення вимог законодавства з питань техногенної та пожежної безпеки, у тому числі невиконання їх законних вимог, зобов'язані застосовувати санкції, визначені законом.

У разі встановлення порушення вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, що створює загрозу життю та здоров'ю людей, посадові особи центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, звертаються до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих ділянок, агрегатів, експлуатації будівель, споруд, окремих приміщень, випуску та реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту у порядку, встановленому законом.

Приписи, постанови, розпорядження центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, щодо усунення порушень встановлених законодавством вимог з питань техногенної та пожежної безпеки можуть бути оскаржені до суду в установленій законом строк.

За шкоду, заподіяну юридичним та фізичним особам внаслідок правомірного застосування санкцій, центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, та його посадові особи відповідальності не несуть.

Підстави для видачі центральним органом виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, приписів, постанов і розпоряджень

Посадові особи центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, у межах своїх повноважень видають відповідно приписи, розпорядження чи постанови:

1) з питань пожежної безпеки у разі:

а) недотримання вимог пожежної безпеки, визначених цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами, стандартами, нормами і правилами;

б) порушення вимог пожежної безпеки, передбачених стандартами, нормами і правилами, під час будівництва приміщень, будівель та споруд виробничого призначення;

в) випуску і реалізації вибухопожежонебезпечної продукції та продукції протипожежного призначення з відхиленням від стандартів чи технічних умов або без даних щодо відповідності такої продукції вимогам пожежної безпеки;

2) з питань техногенної безпеки у разі:

- невиконання вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань техногенної безпеки;

- відсутності організаційно-розпорядчих документів щодо здійснення заходів з питань техногенної безпеки, які передбачені для суб'єкта господарювання;

- непроведення в установленому порядку навчання персоналу суб'єкта господарювання діям у разі виникнення аварійних ситуацій та аварій;

- нездійснення заходів щодо захисту персоналу від шкідливого впливу надзвичайних ситуацій;

- не проведення ідентифікації та паспортизації потенційно небезпечного об'єкта;

- відсутності декларації безпеки об'єкта підвищеної небезпеки;

- відсутності на виробництвах, на яких застосовуються небезпечні речовини, паспортів (формулярів) на обладнання та апаратуру або систем із забезпечення їх безперебійної (безаварійної) роботи;

- невідповідності кількості промислових засобів індивідуального захисту органів дихання від небезпечних хімічних речовин нормам забезпечення ними працівників суб'єкта господарювання, їх непридатності або відсутності, а також у разі порушення порядку зберігання таких засобів;

- порушення правил поводження з небезпечними речовинами;

- відсутності плану локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єкті підвищеної небезпеки, а також відсутності розроблених відповідно до цього плану спеціальних заходів протиаварійного захисту;

- відсутності об'єктових матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій або невідповідності їх затвердженим номенклатурам та обсягам;

– відсутності або непридатності до використання засобів індивідуального захисту в осіб, які здійснюють обслуговування потенційно небезпечних об'єктів або об'єктів підвищеної безпеки, а також в осіб, участь яких у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації передбачена планом локалізації і ліквідації наслідків аварій;

– відсутності або несправності на об'єкті підвищеної безпеки автоматизованої системи раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення;

– відсутності на об'єкті підвищеної безпеки диспетчерської служби або її неготовності до виконання покладених на неї завдань через відсутність відповідних документів, приладів, обладнання або засобів індивідуального захисту;

– неготовності до використання за призначенням аварійно-рятувальної техніки, а також обладнання, призначеного для забезпечення безпеки суб'єктів господарювання;

– неготовності осіб, які обслуговують потенційно небезпечні об'єкти та об'єкти підвищеної безпеки, а також осіб, участь яких у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації передбачена планом локалізації та ліквідації наслідків аварій до дій із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;

– відсутності на об'єкті підвищеної безпеки угоди про страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам та їхньому майну, іншим юридичним особам унаслідок надзвичайної ситуації, що спричинена пожежею, аварією, катастрофою або небезпечною подією;

– порушення правил транспортування небезпечних речовин трубопровідним транспортом та порядку їх перевезення транспортними засобами;

– проведення робіт з будівництва будинків та споруд, розміщення інших небезпечних об'єктів, інженерних і транспортних комунікацій, які порушують встановлений законодавством з питань техногенної безпеки порядок їх проведення або проведення яких створює загрозу безпеці населення, суб'єктам

господарювання, обладнанню та майну, що в них перебувають.

Підстави для зупинення роботи підприємств, об'єктів, окремих виробництв, цехів, дільниць, експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів

Підставою для звернення центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи підприємств, об'єктів, окремих виробництв, цехів, дільниць, експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів є:

- 1) недотримання вимог пожежної безпеки, визначених цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами, стандартами, нормами і правилами;
- 2) порушення вимог пожежної безпеки, передбачених стандартами, нормами і правилами, під час будівництва приміщень, будівель та споруд виробничого призначення;
- 3) випуск і реалізація вибухопожежонебезпечної продукції та продукції протипожежного призначення з відхиленням від стандартів чи технічних умов або без даних щодо відповідності такої продукції вимогам пожежної безпеки;
- 4) нездійснення заходів щодо захисту персоналу від шкідливого впливу ймовірних надзвичайних ситуацій;
- 5) відсутність на виробництвах, на яких застосовуються небезпечні речовини, паспортів (формулярів) на обладнання та апаратуру або систем із забезпечення їх безперебійної (безаварійної) роботи;
- 6) невідповідність кількості засобів індивідуального захисту органів дихання від небезпечних хімічних речовин нормам забезпечення ними працівників суб'єкта господарювання, їх непридатність або відсутність;
- 7) порушення правил поводження з небезпечними речовинами;
- 8) відсутність або непридатність до використання засобів індивідуального захисту в осіб, які здійснюють обслуговування потенційно небезпечних об'єктів або об'єктів підвищеної небезпеки, а також в осіб, участь яких у

ліквідації наслідків надзвичайної ситуації передбачена планом локалізації і ліквідації наслідків аварій;

9) відсутність на об'єкті підвищеної небезпеки диспетчерської служби або її неготовність до виконання покладених на неї завдань, у тому числі через відсутність відповідних документів, приладів, обладнання або засобів індивідуального захисту;

10) неготовність до використання за призначенням аварійно-рятувальної техніки, засобів цивільного захисту, а також обладнання, призначеного для забезпечення безпеки суб'єктів господарювання;

11) проведення робіт з будівництва будинків та споруд, розміщення інших небезпечних об'єктів, інженерних і транспортних комунікацій, які порушують встановлений законодавством з питань техногенної безпеки порядок їх проведення або проведення яких створює загрозу безпеці населення, суб'єктам господарювання, обладнанню та майну, що в них перебувають.

Повне або часткове зупинення роботи підприємств, об'єктів, окремих виробництв, цехів, діляниць, експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, виконання робіт, надання послуг здійснюється виключно за рішенням адміністративного суду.

Забезпечення техногенної безпеки органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання

Координацію діяльності органів виконавчої влади у сфері техногенної безпеки у межах своїх повноважень здійснюють:

- 1) Рада національної безпеки і оборони України;
- 2) Кабінет Міністрів України.

Для координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, пов'язаної з техногенно-екологічною безпекою, захистом населення і територій, запобіганням і реагуванням на надзвичайні ситуації:

1. Кабінетом Міністрів України утворюється Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;

2. Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями утворюються регіональні комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;

3. Районними державними адміністраціями, виконавчими органами міських рад, районними у містах та селищними радами утворюються місцеві комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;

4. Керівними органами підприємств, установ та організацій утворюються комісії з питань надзвичайних ситуацій.

Діяльність із забезпечення техногенної безпеки є складовою виробничої, експлуатаційної та іншої діяльності відповідних посадових осіб і працівників підприємств, установ, організацій. Ця вимога відображається у відповідних статутах або положеннях.

Забезпечення техногенної безпеки суб'єкта господарювання покладається на його керівника.

Забезпечення техногенної безпеки під час проектування, будівництва об'єктів, будівель і споруд покладається на орган архітектури, замовників, забудовників, проектні та будівельні організації.

Забезпечення техногенної безпеки в жилих приміщеннях державного, комунального, приватного житлового фонду, фонду житлово-будівельних кооперативів покладається на житлово-експлуатаційні організації, квартиронаймачів та власників квартир, а в жилих будинках приватного житлового фонду – на їх власників або наймачів, якщо це обумовлено договором найму.

Вимоги щодо дотримання техногенної безпеки

Вимоги щодо дотримання техногенної безпеки повинні відповідати нормам захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя, охорони навколишнього природного середовища, екологічної, пожежної та

промислової безпеки, охорони праці, будівництва, а також вимогам національних стандартів.

Вимоги щодо дотримання техногенної безпеки розробляються центральними органами виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями, суб'єктами господарювання відповідно до їх компетенції на підставі цього Кодексу та інших законів.

Відповідно до вимогам Кодексу Цивільного захисту України та Правил техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях керівники та посадові особи об'єктів повинні забезпечувати виконання вимог техногенної безпеки шляхом:

- додержання вимог встановлених Правил, норм і стандартів щодо техногенної безпеки у сфері цивільного захисту, а також виконання приписів посадових осіб Державної інспекції цивільного захисту та техногенної безпеки;
- розроблення та затвердження положень, інструкцій щодо виконання вимог техногенної безпеки на об'єктах, здійснення постійного контролю за їх дотриманням;
- організації навчання персоналу діям у разі виникнення аварійних ситуацій та аварій;
- організації заходів щодо захисту персоналу від шкідливого впливу надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- фінансування витрат у порядку та обсягах, необхідних для повного і якісного забезпечення вимог техногенної безпеки.

Керівники ПНО або ОПН, крім того, повинні забезпечити:

- проведення ідентифікації та паспортизації відповідно до Положення про паспортизацію потенційно небезпечних об'єктів;
- розробку планів локалізації і ліквідації аварійних ситуацій та аварій (далі – ПЛАС);

- розробку спеціальних заходів протиаварійного захисту відповідно до ПЛАС;
- створення матеріальних об'єктових резервів для запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру і їх наслідків;
- впровадження, експлуатацію та технічне обслуговування систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у випадку їх виникнення;
- створення відповідно до чинного законодавства аварійно-рятувальних служб та необхідної для їх функціонування матеріально-технічної бази;
- впровадження та утримання у робочому стані засобів зв'язку, аварійно-рятувальної техніки та обладнання і використання їх за призначенням;
- інформування органів, що відповідають за дії щодо локалізації та ліквідації аварії, про аварійні ситуації, які пов'язані з небезпечними речовинами і можуть завдати шкоди життю та здоров'ю населення і навколишньому середовищу;
- наявність постійно оновлювального запасу відповідних медичних препаратів, сучасних антидотів та інших фармацевтичних препаратів, у тому числі кисню.

ЛЕКЦІЯ 5 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Структура та завдання Кодексу України про адміністративні правопорушення.
2. Поняття та ознаки адміністративного правопорушення.
3. Структура складу адміністративного правопорушення.
4. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності.

5. Види та характеристика адміністративних стягнень.
6. Порядок накладення адміністративного стягнення.
7. Органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.
8. Поняття, принципи та стадії адміністративного процесу.
9. Обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення
10. Докази в адміністративному процесі

5.1 Структура та завдання Кодексу України про адміністративні правопорушення

Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) є основним адміністративним актом, регламентуючим юрисдикцію всіх адміністративних органів України, включаючи юрисдикцію органів ДСНС України. Разом з цим діяльність органів ДСНС України у сфері застосування норм та вимог адміністративного права, регулюється КЦЗУ та іншими нормативними актами. Ці нормативні акти складають адміністративно-правову базу діяльності ДСНС України.

КУпАП був прийнятий 07.12.1984. № 8073-Х вступив в дію з 01.06.1985.

КУпАП складається із 5-ти розділів, 33-х глав і близько 350-ти статей

У розділі I встановлено загальні положення законодавства про адміністративні правопорушення: його завдання, систему, порядок чинності, окремі принципи.

Розділ II «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність» складається із загальної і особливої частин. В загальній частині закріплено поняття адміністративного правопорушення, форми вини, особливості адміністративної відповідальності окремих осіб, обставини, що виключають протиправність та шкідливість діяння, систему і види адміністративних стягнень, загальні правила і строки їх накладення. В особливій частині наводиться перелік діянь, які визнаються адміністративними

правопорушеннями, і дається їх опис, іншими словами, сформульовано склади адміністративних проступків. Кожна стаття особливої частини закріплює не тільки конкретний склад, але і санкцію за вчинене правопорушення.

Інші три розділи по суті становлять процесуальну частину КУпАП. В розділі III наведено перелік органів і посадових осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, врегульовано деякі питання утворення та функціонування цих органів, а також визначено, які види справ має право розглядати той чи інший орган або посадова особа, тобто вирішено питання про підвідомчість справ.

Правила провадження в справах про адміністративні правопорушення закріплено в розділі IV КУпАП. В ньому визначено завдання та принципи цього провадження, порядок складення протоколу про адміністративне правопорушення, заходи забезпечення провадження, правовий стан учасників, порядок розгляду справ і винесення постанов, оскарження постанов і перегляду справ.

Останній, V розділ КУпАП присвячено виконавчому провадженню. В ньому детально врегульовано порядок виконання постанов про накладення кожного із одинадцяти видів адміністративних стягнень, а 85 також постанов у частині відшкодування майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням.

КУпАП – це систематизований законодавчий акт прийнятий ВР України, які визначає, які суспільно небезпечні дії або бездіяльність є адміністративними правопорушеннями та установлює вид та розмір адміністративного стягнення за них, а також визначає порядок розглядання конкретних адміністративних справ та виконання постанов за цими справами.

Задачі законодавства про адміністративні правопорушення визначені у ст. 1 КУпАП: «Охорона суспільного устрою, власності, особистих прав та свобод громадян, охорону прав та законних інтересів підприємств, установ та організацій».

Нормативні акти розглянутої галузі права спрямовані: на охорону установленого порядку управління та громадського порядку; на попередження правопорушення; на виховання громадян у дусі неухильного додержання законів, поважання до прав, честі та достоїнства інших громадян. Законодавство має своїм завданням *виховання громадян* в дусі сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством.

У галузі пожежної та техногенної безпеки КУпАП має задачу охорони життя та здоров'я громадян, охорону державної, колективної, приватної та індивідуальної власності громадян від надзвичайних ситуацій. Вимоги закону покликані забезпечити виконання всіма власниками та уповноваженими ними особами установлених правил пожежної та техногенної безпеки.

Положення ст. 7 КУпАП утворюють цілісну систему заходів, спрямованих на *забезпечення законності* при застосуванні заходів впливу до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, і в той же час на виключення неправомірних порушень їхніх прав і законних інтересів. Тобто забезпечується систематичним контролем з боку вищих органів та посадових осіб, прокурорським наглядом, правом оскарження дії та рішень, іншими установленими законодавством засобами.

Ст. 8 КУпАП визначає дії усіх без винятків нормативних актів, що відносяться до законодавства про адміністративні правопорушення *у часі та просторі*. Згідно цієї статті, особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, підлягає відповідальності на підставі законодавства, діючого у часі та за місцем вчинення правопорушення.

Акти про адміністративні правопорушення, котрі пом'якшують або зовсім скасовують відповідальність за адміністративне правопорушення мають зворотну силу, тобто розповсюджуються і на правопорушення, що було вчинене до видання цих актів. Акти, що установлюють або посилюють відповідальність, зворотної сили не мають 86.

5.2 Поняття та ознаки адміністративного правопорушення

Поняття адміністративні правопорушення визначено у ст. 9 КУпАП: *Адміністративним правопорушенням* (проступком) визнають протиправну, винну (умисну або необережну) дію чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління та за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці правопорушення за своїм характером не спричиняють відповідно до чинного законодавства кримінальної відповідальності.

Ознаки адміністративного правопорушення: суспільна небезпека, протиправність, винність, покарання проступку.

По-перше, це виключно *вчинок*, тобто *дія* (наприклад, дрібне хуліганство, ст. 173 КУпАП) *чи бездіяльність* (ухилення від реєстрації (перереєстрації) вогнепальної зброї, ст. 192 КУпАП).

По-друге, до ознак адміністративного правопорушення належить його *протиправність*, тобто заборона адміністративно-правовими нормами відповідного вчинку як такого, що завдає шкоди чи загрожує небезпекою. Суть протиправності полягає в тому, що конкретний вчинок визнається адміністративним правопорушенням (проступком), якщо воно передбачене як таке чинним адміністративним законодавством.

По-третє, важливою ознакою адміністративного правопорушення є *винність*. Винність передбачає наявність у особи власного психічного ставлення до відповідного вчинку і його наслідків. Законодавець вважав за необхідне вказати на форми вини, які мають юридичне значення. Це *умисел* (вина у формі умислу) і *необережність* (вина у формі необережності). Умисел може бути прямим чи непрямим (евентуальним). Необережна вина проявляється у формі самовпевненості чи недбалості.

По-четверте, обов'язковою ознакою адміністративного правопорушення є *адміністративна караність*. Караність означає, що за вчинення конкретного

вчинку адміністративним законодавством передбачається відповідне *покарання*. Дана ознака дозволяє відмежувати правопорушення від інших протиправних (заборонених адміністративно-правовими нормами) вчинків, вчинення яких не спричинює застосування адміністративних стягнень.

По-п'яте, юридичною ознакою адміністративного правопорушення є *об'єкт посягання*. Це діяння, що посягають на державний чи громадський порядок, власність, права, свободи громадян, на встановлений порядок управління. Конкретні об'єкти, посягання на котрі робить діяння адміністративним правопорушенням, визначені статтями 41-212 Особливої частини КУпАП.

По-шосте, обов'язковою ознакою правопорушень, є суспільна *небезпека*. Вона полягає саме в тому, що завдає шкоди правопорядку, ⁸⁷ громадським і особистим інтересам.

Адміністративне правопорушення визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків (ст. 10 КУпАП).

Адміністративне правопорушення визнається вчиненим з необережності, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити (ст. 11 КУпАП).

5.3 Структура складу адміністративного правопорушення

Структуру складу адміністративного правопорушення складають: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона. Зупинимось на характеристиці кожного із окремих елементів.

1. Об'єктом адміністративного правопорушення визнаються суспільні відносини, урегульовані правовими нормами, які охороняються адміністративними санкціями. Коли ми говоримо про об'єкт проступку як

елемент (сторону) його складу, то маємо на увазі ознаки об'єкта, названі у відповідній нормі.

У багатьох випадках у статтях Особливої частини КУпАП прямо зазначені ознаки об'єкта, що охороняється: порушення права державної власності на надра (ст. 47), порушення права державної власності на води (ст. 48), порушення права державної власності на ліси (ст. 49), порушення права державної власності на тваринний світ (ст. 50).

Ознаки об'єкта, що охороняється, закріплюються також у назві глав Особливої частини: адміністративні правопорушення, що посягають на власність (гл. 6), адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку (гл. 14), адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління (гл. 15).

2. *Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення* - це зовнішній прояв суспільно небезпечного посягання на об'єкт, що перебуває під охороною адміністративно-правових санкцій. Відповідно до цього об'єктивну сторону складу адміністративного правопорушення утворюють ознаки, що характеризують зовнішні прояви проступку.

Обов'язковою з об'єктивної сторони адміністративного правопорушення є ознака, що характеризує саме діяння (розкрадання, торгівля, пияцтво, придбання, збереження, використання, ухиляння, управління, допуск тощо).

Протиправне діяння може бути простим і складним. *Просте* являє собою єдину дію або короткочасну бездіяльність, єдиний короткочасний акт протиправної поведінки. Наприклад, крадіжка, безквитковий проїзд. *Складне* діяння або складається з декількох самостійних дій, або 88 розтягнуте в часі, або котре вчинене групою осіб. Розрізняють такі різновиди складних діянь, які караються в адміністративному порядку: з двома різними діями; які складаються з альтернативних дій; збірні; які тривають; які продовжуються.

Діяння з ознаками адміністративного правопорушення може бути закінченим і незакінченим (перерваним з тих або інших причин, що не досягли бажаної мети). КУпАП не містить у загальній частині статті, що передбачає

відповідальність за незакінчене правопорушення, тобто за підготовку до нього або замах на нього. Таким чином, законодавець установлює загальне правило, за яким умисне створення умов для вчинення протиправних дій не є адміністративним правопорушенням і незакінчене правопорушення не карається.

Окрім того, особлива частина КУпАП містить кілька статей, якими встановлюється відповідальність за підготовчі дії, тобто відповідальність за незакінчене діяння (незакінчене діяння визнається адміністративним правопорушенням).

3. *Суб'єкт адміністративного правопорушення* є осудна особа, яка досягла 16 віку і виконала описаний у законі склад адміністративного проступку.

Суб'єктів прийнято поділяти на загальні і спеціальні. *Загальними* визнаються такі, які повинна мати будь-яка особа, що піддається адміністративному стягненню. У першу чергу до них належать вік і осудність. Вони закріплені статтями 12 і 20 Загальної частини КУпАП. *Спеціальними* визнаються такі, які вказують на особливості правового становища суб'єктів і дозволяють диференціювати відповідальність різних категорій осіб, забезпечуючи тим самим справедливу правову оцінку вчиненого діяння. Вони містяться в Особливій частині КУпАП і впливають на кваліфікацію правопорушення.

Адміністративному праву відомі загальні, спеціальні й особливі суб'єкти адміністративного правопорушення.

Аналіз чинного законодавства показує, що до *особливих* суб'єктів належать: неповнолітні; інваліди; жінки, що мають дітей у віці до 12 років і вагітні; військовослужбовці, призвані на збори військовозобов'язані; рядовий і начальницький склад органів внутрішніх справ; студенти й учні; особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, що передбачають застосування дисциплінарних санкцій за адміністративні проступки; депутати; іноземні громадяни; особи, які повторно

протягом року вчинили однорідне правопорушення, за яке вони вже піддавалися адміністративному стягненню.

4. *Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення* полягає в психічному ставленні суб'єкта до вчиненого антигромадського діяння.

Психічна діяльність людини – єдиний і водночас різноманітний за змістом процес, що містить емоції, мотиви, свідомість, волю. Проте основною ознакою, ядром суб'єктивної сторони складу є провина. 89 Встановлення провини є головним завданням аналізу суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення.

Під *провиною* правопорушника варто розуміти негативне психічне ставлення до інтересів суспільства і конкретних громадян. Такий стан свідомості засуджується державою і суспільством.

5.4 Поняття та ознаки адміністративної відповідальності

Адміністративна відповідальність – це специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає у застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення. Інакше кажучи, *адміністративна відповідальність* - це ступінь покарання, стягнення за адміністративне правопорушення.

Основні *ознаки адміністративної відповідальності* полягають у тому, що вона:

- 1) є засобом охорони встановленого державою правопорядку;
- 2) нормативно визначена і полягає в застосуванні (реалізації) санкцій правових норм;
- 3) є наслідком винного антигромадського діяння;
- 4) супроводжується державним і громадським осудом правопорушника і вчиненого ним діяння;
- 5) пов'язана з примусом, з негативними для правопорушника наслідками (морального або матеріального характеру), яких він має зазнати;
- 6) реалізується у відповідних процесуальних формах.

Адміністративної відповідальності належать тільки осудні особи, яким на момент вчинення адміністративного правопорушення виповнилось 16 років (ст. 12 КУпАП).

Ст. 14 КУпАП визначає, що посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків.

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних засадах, за винятком тих, які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України (ст. 16 КУпАП).

Законодавство вважає, що особа, яка діяла у стані крайньої необхідності, необхідної оборони, або знаходилась у стані неосудності, не підлягає адміністративній відповідальності (ст.ст. 17–20 КУпАП).

Вчиненою в стані *крайньої необхідності* визначають дію, спрямовану на усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, 90 установленому порядку управління, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунена іншими, крім протиправних, засобами та якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода (ст. 18 КУпАП).

На відміну від крайньої необхідності, під час *необхідної оборони* шкоду заподіюють не сторонньому об'єкту, а посягаючому на нього. При цьому захист має відповідати характеру й суспільній шкідливості посягання. Слід зазначити, що адміністративне правопорушення в стані необхідної оборони може бути вчинене дуже рідко. Закріпленням у законодавстві норми про необхідну оборону, швидше за все відзначають активну роль громадян у боротьбі з правопорушеннями, зміцненні правопорядку (ст. 19 КУпАП). Передбачений законом інститут необхідної оборони є важливою гарантією захисту прав і свобод людини, суспільних і державних інтересів. Він цілком відповідає ст. 55

Конституції України, що, з одного боку, гарантує державний захист прав і свобод людини, а з іншого - надає кожному право самому захищати свої права і свободи всіма способами, не забороненими законом.

У відповідності до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і достоїнство, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Їхнє визнання, дотримання і захист на основі забезпечення прав і свобод особи є головним обов'язком держави.

Неосудність. Не підлягає адміністративній відповідальності особа, яка під час вчинення протиправної дії чи бездіяльності знаходилася в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії чи керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану (ст. 20 КУпАП). Неодмінною умовою притягнення особи до адміністративної відповідальності і накладання на неї адміністративного стягнення є осудність цієї особи, тобто такий її стан, при якому як правомірна, так і протиправна поведінка цієї особи знаходиться під контролем її свідомості. Осудність означає здатність за станом психічного здоров'я особи усвідомлювати свої дії і керувати ними. Поряд з віком, по досягненні якого може наставати адміністративна відповідальність, осудність є обов'язковою ознакою суб'єкта адміністративного правопорушення.

КУпАП у ст. 21 передбачає можливість звільнення від адміністративної відповідальності, якщо з урахуванням вчиненого правопорушення та особистості правопорушника до нього доцільно вживати заходи загального впливу. В таких випадках матеріали про адміністративні правопорушення передають на розгляд до громадської організації або трудового колективу.

5.5 Види та характеристика адміністративних стягнень

Кожне адміністративне правопорушення тягне за собою стягнення (покарання). *Адміністративне стягнення* – це ступінь відповідальності за вчинений проступок. Мета адміністративного стягнення визначена у ст. 23 КУпАП. Законодавець вважає, що стягнення застосовується: «... з метою виховання

особи, яка вчинила адміністративне порушення у дусі дотримання законів, поваги до правил гуртожитку, а також попередження вчинення нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами».

За вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватися такі адміністративні стягнення (ст. 24 КУпАП): 1) попередження; 2) штраф; 3) штрафні бали; 4) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 5) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; 7) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); 8) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 9) громадські роботи; 10) виправні роботи; 11) адміністративний арешт; 12) арешт з утриманням на гауптвахті. Законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у цій статті, види адміністративних стягнень.

Законодавець поділяє стягнення на основні й додаткові. Дане положення закріплене в ст. 25 КУпАП. У ній йдеться про те, що оплатне вилучення та конфіскація предметів можуть застосовуватись як основні, так і додаткові стягнення, а інші стягнення можуть бути тільки основними. За правопорушення може бути накладене одне основне або основне і додаткове стягнення. Додаткові стягнення не накладаються окремо, а приєднуються до основного.

Попередження (ст. 26 КУпАП) застосовується як самостійний захід покарання за вчинення незначних адміністративних порушень, а також щодо осіб, які вперше вчинили проступок і при цьому мають добрі характеристики. Зміст попередження як заходу адміністративного стягнення полягає в офіційному, від імені держави, осудженні 92 протиправного діяння органом адміністративної юрисдикції у попередженні правопорушника про неприпустимість таких дій надалі. Воно розраховане на виховний ефект і не зачіпає ні майнових, ні інших прав порушника.

Як і будь-яке інше стягнення, попередження потребує юридичного оформлення у вигляді винесення письмової постанови, що відповідає вимогам ст. 283 КУпАП.

До попередження, як і до будь-якого основного стягнення, може бути приєднане додаткове стягнення. Усні попередження, які посадові особи роблять громадянам, не можуть розглядатися як стягнення.

Штраф (ст. 27 КУпАП) – це грошове стягнення, що накладається на громадян і посадових осіб за адміністративні правопорушення у випадках, установлених законодавством України.

Штраф накладається на правопорушників або в адміністративному порядку (органами адміністративної юрисдикції, повноваження яких визначені статтями 218— 2201 і 222—2447 КУпАП), або в судовому (адміністративно-юрисдикційні повноваження міських і районних судів визначені ст. 221 КУпАП).

За одиницю обчислення адміністративного штрафу, відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної відповідальності у вигляді штрафу» від 07 лютого 1997 р. № 55/97-ВР, прийнято неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Як адміністративно-правова санкція штраф характеризується: державним примусом; обмеженням майнових інтересів тих, до кого він застосовується; одночасним (разовим) стягненням.

Оплатне вилучення (ст. 28 КУпАП) застосовується тільки щодо предметів, котрі стали знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Воно полягає у примусовому вилученні за рішенням суду предмета, його наступній реалізації і передачі 93 колишньому власнику вирученої суми з відрахуванням витрат по реалізації. Фактично йдеться про примусову реалізацію майна, що знаходиться в особистій власності правопорушника. Це стягнення може бути основним або додатковим. Оплатне вилучення вогнепальної зброї і боєприпасів не може застосовуватися до осіб,

для яких полювання є основним джерелом існування. Це стягнення міститься в санкціях статей 121, 130, 133, 191, 193 КУпАП.

За цільовою спрямованістю дане стягнення відрізняється від такої, як реквізиція. Реквізиція – це вилучення державного майна у власника в державних або громадських інтересах з виплатою власнику вартості реквізованого майна.

Конфіскація (ст. 29 КУпАП). Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави.

Адміністративно-правова конфіскація завжди є спеціальною (має спеціальний характер). Це означає, що конфіскується не все майно і не будь-які предмети. Конфіскація провадиться тільки щодо речей, безпосередньо пов'язаних із проступком і прямо названих у законі (рушниць та інших знарядь полювання, предметів спекуляції тощо). Конфіскований предмет переходить з особистої власності у власність держави.

До осіб, для яких полювання є основним джерелом існування, не може застосовуватися конфіскація вогнепальної зброї і боєприпасів до неї, а також інших знарядь полювання.

Позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ст. 30 КУпАП). Позбавлення прав – це обмеження правосуб'єктності громадянина в адміністративному порядку за адміністративні проступки. Цей захід застосовується щодо тих суб'єктивних прав, які раніше були надані суб'єкту органами державного управління. Якщо громадянин неправильно використовує надане йому право, орган державного управління тимчасово позбавляє його цього права.

Серед стягнень КУпАП називає три види позбавлення спеціального права: права керування транспортними засобами (статті 108, 116, 122, 122-2, 123, 124, 130 КУпАП), права полювання (ст. 85 КУпАП), права обіймати певні

посади або займатися певною діяльністю (статті 172-4, 172-5, 172-6, 94 172-7, 172-9-1, 172-13 КУпАП).

Таке стягнення застосовується уповноваженими на те посадовими особами органів Національної поліції (щодо права на керування автомобільним транспортом); органами річкового транспорту і Державтоінспекції по маломірних суднах (щодо права керування річковими і маломірними суднами); органами, що здійснюють нагляд за дотриманням правил полювання (щодо права на полювання) на термін до трьох років.

Позбавлення наданого даному громадянину права керування транспортними засобами за систематичне порушення порядку користування цим правом застосовується на строк до десяти років .

Позбавлення права керування засобами транспорту не може застосовуватись до осіб, які користуються цими засобами в зв'язку з інвалідністю, за винятком випадків керування в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а також у разі невиконання вимоги працівника міліції про зупинку транспортного засобу, залишення на порушення вимог встановлених правил місця дорожньо-транспортної пригоди, учасниками якої вони є, ухилення від огляду на наявність алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Позбавлення права полювання не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом на строк від шести місяців до одного року, незалежно від того, чи передбачене воно в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього КУпАП, коли з урахуванням характеру адміністративного правопорушення, вчиненого за посадою, особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, та інших обставин справи суд визнає за

неможливе збереження за нею права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом строком на один рік, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КУпАП.

Громадські роботи (ст. 30-1 КУпАП) полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування.

Дане стягнення призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від двадцяти до шістдесяти годин і відбуваються не більш як чотири години на день (статті 44, 121, 122-4, 123, 127, 130, 139, 173, 173-2, 178, 212-3 КУпАП). 95 Громадські роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами першої або другої групи, вагітним жінкам, жінкам, старше 55 років та чоловікам, старше 60 років. Крім цього, відповідно до ст. 15 КУпАП, громадські роботи не можуть бути застосовані до військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, а також осіб рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Національної поліції і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Виправні роботи (ст. 31 КУпАП) застосовуються на строк до двох місяців із відбуванням їх за місцем постійної роботи особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, і з відрахуванням до двадцяти відсотків його заробітку в доход держави.

Виправні роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею). Дана санкція застосовується тільки до правопорушників, що мають постійну роботу. Вона не може застосовуватися до непрацездатних осіб (пенсіонерів за віком, інвалідів, до вагітних). Крім цього, відповідно до ст. 15 КУпАП, виправні роботи не можуть бути застосовані до

військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, а також осіб рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Національної поліції і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Крім відрахувань грошових сум у доход держави, виправні роботи припускають ще ряд правообмежень майнового і трудового характеру, так, у період відбування виправних робіт забороняється надання чергової відпустки, час їх відбування не зараховується у виробничий стаж, не допускається звільнення з роботи за власним бажанням, крім окремих випадків (перехід на роботу з кращими умовами праці, на роботу за фахом тощо).

Дане стягнення може застосовуватися до осіб, що звільнені від кримінальної відповідальності на підставі ст. 44 КК України.

Адміністративний арешт (ст. 32 КУпАП). Даний захід відповідальності встановлено за адміністративні правопорушення, що за ступенем громадської безпеки наближається до злочинів. Він є найбільш суворим з усіх видів адміністративних стягнень. Тому законодавець прямо зазначає, що адміністративний арешт застосовується лише у виняткових 96 випадках за окремі види адміністративних правопорушень. Цією ж обставиною пояснюється використання даного стягнення тільки в альтернативних санкціях (статті 44, 51, 121, 122-4, 123, 130, 140, 173, 173-2, 178, 185, 185-1, 185-10, 187, 204-1, 204-2 КУпАП)

Призначається адміністративний арешт тільки районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на термін до п'ятнадцяти діб. Його не застосовують до вагітних жінок, жінок, котрі мають дітей віком до 12 років, осіб, які не досягли 18 років, інвалідів 1 і 2 груп (ст. 32 КУпАП), Крім цього, відповідно до ст. 15 КУпАП, адміністративний арешт не застосовують до військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, а також осіб рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Національної поліції і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Крім цього, адміністративний арешт передбачений як наслідок ухилення особи від відбування виправних робіт, застосованих за вчинення дрібного хуліганства. Відповідно до ст. 325 КУпАП, постановою судді не відбутий строк виправних робіт може бути замінено адміністративним арештом із розрахунку один день арешту за три дні виправних робіт, але не більш як на 15 діб.

Дане стягнення може застосовуватися до осіб, звільнених від кримінальної відповідальності на підставі ст. 44 КК України.

Виселення за межі України як захід адміністративного стягнення застосовується до іноземців та осіб без громадянства.

Іноземець та особа без громадянства, які вчинили злочин або адміністративне правопорушення, після відбуття призначеного йому покарання чи виконання адміністративного стягнення може бути видворений за межі України.

Іноземці та особи без громадянства, затримані за незаконне перебування на території України (в порушення заборони щодо в'їзду в Україну, за відсутності визначених законодавством та міжнародними договорами України підстав для перебування в Україні (транзитного проїзду через її територію), у тому числі перебування за чужими, підробленими, зіпсованими або такими, що не відповідають встановленому зразку, візою (дозволом), паспортним документом), розміщуються в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, з регламентованим внутрішнім розпорядком на період, необхідний для підготовки їх видворення за межі України у примусовому порядку, але не більше ніж шість місяців.

Типове положення про пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, затверджується Кабінетом Міністрів України. Рішення органів Національної поліції, органів охорони державного кордону або Служби безпеки України про видворення іноземця та особи без громадянства з України може бути оскаржено до суду. Оскарження зупиняє виконання рішення про видворення, крім випадків, коли

необхідність негайного видворення зумовлена інтересами забезпечення безпеки України чи охорони громадського порядку.

Фізичні або юридичні особи, які запрошували чи приймали цих іноземців та осіб без громадянства, влаштовували їх незаконний в'їзд, проживання, працевлаштування, сприяли в ухиленні від виїзду після закінчення терміну перебування, в порядку, встановленому законом, відшкодовують витрати, завдані державі видворенням зазначених іноземців та осіб без громадянства.

5.6 Порядок накладення адміністративного стягнення

Загальні правила накладені стягнення установлені ст. 33 КУпАП. Вони зводяться до того, що за правопорушення стягнення накладається у межах санкції, визначеної статті «Особливої частини» КУпАП. При накладенні стягнення враховуються характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність.

Обставинами, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення, визнаються (ст. 34 КУпАП):

- 1) щире розкаяння винного;
- 2) відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди;
- 3) вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин;
- 4) вчинення правопорушення неповнолітнім;
- 5) вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року.

Законами України може бути передбачено й інші обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення. Орган (посадова особа), який вирішує справу про адміністративне правопорушення, може визнати пом'якшуючими і обставини, не зазначені в законі. 99 Першим у переліку обставин, що пом'якшують відповідальність за вчинення

адміністративного правопорушення, зазначене щире розкаяння винного. Це пояснюється тим, що щире розкаяння несе в собі серйозний морально-етичний потенціал, спонукає правопорушника до визнання неправомірності й аморальності свого поведження. Щире розкаяння винного припускає добровільну заяву про нього органу (посадовій особі), що розглядає справу, з поясненням обставин і причин правопорушення.

Обставиною, що пом'якшує адміністративну відповідальність, КУпАП називає також запобігання винним шкідливих наслідків правопорушення і добровільне відшкодування ним збитку чи усунення заподіяної шкоди.

Добровільне відшкодування збитку може здійснюватися різними способами. Порушник компенсує збиток виплатою грошей, своїм майном, особистою працею. Заподіяна шкода усувається не тільки відшкодуванням матеріального збитку, але і за допомогою дій морального характеру, зокрема, вибачень в усній чи письмовій формі.

Вчинення адміністративного правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання визнається пом'якшувальною обставиною, якщо особа є осудною.

Причинами виникнення в людини сильного душевного хвилювання можуть бути: нанесення їй тяжкої образи, здійснення над нею насильства і т.п. Такий стан впливає на психіку людини, послабляє контроль за особистим поведженням, знижує її можливість розумно оцінювати зненацька сформовану ситуацію.

Близько до розглянутої обставини примикає також стікання важких особистих чи сімейних обставин, під впливом яких винний вчиняє адміністративне правопорушення. Стікання важких особистих чи сімейних обставин – це морально-етичні і матеріальні утруднення, що послабляють волю особи, яка вчиняє правопорушення, знижують її стійкість у складних умовах і служать спонукальним мотивом до неправомірної дії чи бездіяльності. Прикладом цього може бути недотримання чи порушення правил руху чи інших загальнообов'язкових правил особою, що знаходиться під враженням

смерті чи важкої хвороби близької людини, переживає загибель свого майна в результаті пожежі і т. п.

До обставин, що пом'якшують адміністративну відповідальність, відноситься і вчинення адміністративного правопорушення неповнолітнім. Пояснюється це тим, що неповнолітні звичайно не мають устояної психіки, достатнього життєвого досвіду, навичок правомірного поводження, не завжди усвідомлюють його шкідливість, легко піддаються впливу інших осіб, особливо старших за віком, що нерідко виступають організаторами чи підбурювачами правопорушень; враховується також і те, що неповнолітні легше піддаються виховному впливу і можуть бути виправлені без застосування твердих заходів адміністративного стягнення.

Ще однією пом'якшувальною обставиною, зазначеною у КУпАП, є вчинення адміністративного правопорушення вагітною жінкою чи жінкою, яка має дитину віком до одного року. Здійснення правопорушення вагітною жінкою визнається одним із пом'якшуючих відповідальність обставин, оскільки такий стан супроводжується підвищеною чутливістю, запальністю, може відбиватися на поведженні, а іноді приводить до вчинення правопорушення. Стан вагітності повинен оцінюватися як пом'якшувальна обставина тільки в тому випадку, коли адміністративне правопорушення вчинене саме під впливом цього фактора.

Наявність у жінки дитини віком до одного року повинна привести до пом'якшення відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, тому що складнощі, що виникають нагляду за дитиною (наприклад, безсонні ночі унаслідок хвороби немовляти, відсутність допомоги з боку інших осіб і т. п.) підривають здоров'я матері, роблять її дратівливою, запальною, що може відбитися на її поведінки, штовхнути на вчинення неправомірних дій.

Законодавець не вичерпує всіх обставин, що можуть бути визнані пом'якшуючими адміністративну відповідальність. Він надає юрисдикційному органу (посадовій особі), що вирішує справу про адміністративне правопорушення, право визнавати пом'якшуючими і такі обставини, що не

зазначені в Законі, але, власне кажучи, є такими (наприклад, вчинення правопорушення під впливом погрози чи примусу, у силу матеріальної, службової чи іншої залежності і т.п.).

Обставинами, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, визнаються (ст. 35 КУпАП):

1) продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених на те осіб припинити її;

2) повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню; вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення;

3) втягнення неповнолітнього в правопорушення;

4) вчинення правопорушення групою осіб;

5) вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин;

6) вчинення правопорушення в стані сп'яніння. Орган (посадова особа), який накладає адміністративне стягнення, залежно від характеру адміністративного правопорушення може не визнати дану обставину обтяжуючою.

Під обставинами, що обтяжують адміністративну відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення, розуміються різного роду фактори, що змінюють відношення як до самого діяння, так і до особистості правопорушника, і посилюють суспільну небезпеку і шкідливість правопорушення.

Вчинення адміністративного правопорушення за обтяжуючих обставин говорить про більш високу суспільну небезпеку конкретного діяння, а іноді і про стійку антигромадську установку правопорушника, його схильність до протиправного поведіння.

У перелік обставин, що обтяжують відповідальність за правопорушення, КУпАП включає насамперед продовження протиправного поведіння, незважаючи на вимоги уповноважених на те осіб припинити його (наприклад,

порушення тиші в гуртожитку, усупереч вимозі працівника міліції припинити протиправне поводження). Таке поводження, правопорушника, незважаючи на вимоги уповноважених осіб припинити вчинення правопорушення, свідчить про підвищену суспільну небезпеку вчиненого адміністративного правопорушення, що виявляється: по-перше, у злісному характері правопорушення і небажанні винного відмовитися від протиправного поводження і, по-друге, в ігноруванні правомірних вимог уповноваженої на те особи про припинення чиненого правопорушення.

Серйозним фактором, що підвищує відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення, є повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особа вже піддавалася адміністративному стягненню, або вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила злочин. При цьому варто мати на увазі, що повторне вчинення правопорушення може бути визнано обтяжуючою обставиною в розумінні ст. 35 КУпАП тільки в тому випадку, якщо правопорушник, до якого за однорідне правопорушення були застосовані заходи адміністративного стягнення, протягом року знову вчинить однорідне адміністративне правопорушення. Якщо ж особа, що раніше була піддана адміністративному стягненню, робить після цього інші адміністративні правопорушення, то такий рецидив адміністративним законодавством в якості обтяжуючої відповідальності обставини не визнається.

Не визнається обтяжуючою обставиною і повторне вчинення однорідного адміністративного правопорушення, якщо з дня вчинення першого правопорушення пройшло більш року.

Серйозною обставиною, що обтяжує адміністративну відповідальність правопорушника, є залучення в правопорушення неповнолітнього. Ця обставина обтяжує відповідальність незалежно від того, у якій формі здійснювалося залучення неповнолітнього (підбурювання, обман, домовленість, використання залежного положення й ін.). «Залучення» при цьому розглядається як намір дорослого перетворити неповнолітнього у виконавця свого злочинного протиправного задуму, що підвищує ступінь суспільної

небезпеки вчиненого правопорушення. Саме тому Законодавець установлює підвищену адміністративну відповідальність за вчинення такого правопорушення

Обставиною, що обтяжує адміністративну відповідальність, визнається також вчинення адміністративного правопорушення групою осіб. Це пояснюється тим, що групові правопорушення підвищують суспільну небезпеку і шкідливість протиправних діянь, формують 102 антигромадську установку декількох правопорушників, що чинять правопорушення нерідко за попередньою змовою, із заздалегідь обміркованим планом дій, з розподілом ролей між співучасниками правопорушення.

Адміністративне правопорушення визнається груповим, якщо воно вчинене не менш ніж двома особами, котрі діють спільно. При призначенні заходу стягнення цим особам необхідно враховувати як характер поведінки, так і ступінь вини кожного з них.

До числа обставин, що обтяжують адміністративну відповідальність, відноситься і вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха чи за інших надзвичайних обставин. Під стихійними лихами чи іншими надзвичайними обставинами при цьому розуміються різні фактори природного або соціального характеру, що різко ускладнюють соціальну ситуацію і створюють підвищену небезпеку для населення.

Вчинення правопорушення в стані сп'яніння є ще одною серйозною обтяжуючою обставиною, оскільки в такому стані нерідко підвищується агресивність правопорушника, виявляється його особливий цинізм. Під сп'янінням при цьому розуміється такий стан людини, що виникає в результаті навмисного вживання алкогольних напоїв, наркотичних препаратів, психотропних чи інших речовин, що викликають одурманення, втрату адекватного контролю над поведінкою. Якщо ж правопорушення було зроблено особою, доведеною до стану сп'яніння проти її свободи, то такі дії не вважаються вчиненими за обтяжуючих обставин.

При вчиненні однією особою двох чи більше адміністративних правопорушень адміністративне стягнення накладається за кожне правопорушення окремо (ст. 36 КУпАП).

Якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, справи про які одночасно розглядаються одним і тим же органом (посадовою особою), стягнення накладається в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених. До основного стягнення в цьому разі може бути приєднано одне з додаткових стягнень, передбачених статтями про відповідальність за будь-яке з вчинених правопорушень. Ця стаття регулює накладення адміністративних стягнень за наявності складної ситуації, коли одна особа скоїла два чи більше різнорідних адміністративних правопорушень, що кваліфікуються за різними статтями КУпАП, тобто при сукупності адміністративних правопорушень. Вона застосовується за наявності наступних загальних умов:

- а) вчинення особою двох чи більше адміністративних правопорушень;
- б) відповідність кожної з правопорушень кваліфікуючим ознакам окремої статті особливої частини КУпАП;
- в) наявність не минулих давніх термінів для залучення особи до адміністративної відповідальності за кожним з правопорушень; 103 г) відсутність накладених стягнень правопорушнику за кожну з осудних адміністративних правопорушень.

При накладенні стягнень за сукупністю адміністративних правопорушень, насамперед, варто з'ясувати, чи є вчинене одним правопорушенням або має місце кілька адміністративних правопорушень. При цьому важливо установити чи утворюють послідовно вчинені протиправні дії окремі, самостійні склади адміністративних правопорушень чи їхня сукупність – є єдине триваюче, що продовжується, або повторно чинене правопорушення.

Нарешті, *повторність правопорушень* – це вчинення особою двох чи більш однорідних правопорушень, що перетворюють даний вид

правопорушення з простого в кваліфікований, за вчинення якого встановлена підвищена адміністративна відповідальність.

Накладення адміністративних стягнень за сукупністю адміністративних правопорушень істотно відрізняється від накладення стягнень при повторності вчинення однорідного правопорушення або у випадку триваючих правопорушень чи правопорушень, що продовжуються. Ця відмінність полягає в тому, що стягнення призначається особі за кожне з декількох зроблених правопорушень, передбачених окремими статтями особливої частини КУпАП, тоді як повторність є кваліфікуючою ознакою однорідної за змістом правопорушення, а триваючі правопорушення, що продовжуються, охоплюються кожним відповідним складом, передбаченим однією конкретною статтею особливої частини КУпАП. Таким чином, основне правило застосування адміністративних стягнень за вчинення однією особою декількох адміністративних правопорушень полягає в тому, що стягнення накладається за кожне правопорушення окремо. А якщо особа вчинила декілька адміністративних правопорушень, справи про які одночасно розглядаються одним органом (посадовою особою), стягнення накладається у межах санкцій, визначених за більш серйозні правопорушення (ч. 2 ст. 36 КУпАП).

Адміністративні стягнення може бути покладено не пізніше двох місяців з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – двох місяців з дня виявлення, (ст. 38 КУпАП).

Якщо особа, піддана адміністративному стягненню, протягом року з дня закінчення виконання стягнення не вчинила нового адміністративного правопорушення, то ця особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню (ст. 39 КУпАП).

5.7 Органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

Відповідно до ст. 213 КУпАП справи про адміністративні правопорушення розглядаються:

- 1) адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;
- 2) виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад та їх посадовими особами, уповноваженими на те КУпАП;
- 3) районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями), а у випадках, передбачених КУпАП, місцевими адміністративними та господарськими судами, апеляційними судами, вищими спеціалізованими судами та Верховним Судом України;
- 4) органами Національної поліції, органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те КУпАП.

Адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад вирішують усі справи про адміністративні правопорушення, за винятком віднесених КУпАП до ведення інших органів (посадових осіб) (ст. 214 КУпАП). Основний перелік справ про адміністративні правопорушення, склади яких зазначені у відповідних статтях КУпАП, міститься в ст. 218 КУпАП. До органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, відносяться також виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад. Види складів адміністративних правопорушень, підвідомчих цим органам, перераховані в статті 219 КУпАП.

Перелік справ підвідомчих районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судам зазначений у ст. 221 КУпАП. Нині справи про адміністративні правопорушення розглядаються суддями одноосібно. У колегіальному складі суддів можуть бути розглянуті справи про оскарження дій інших органів про накладення адміністративних стягнень.

Інші органи державної виконавчої влади розглядають справи про адміністративні правопорушення в сферах державного управління, віднесених

до їхньої компетенції. До таких органів відносяться: органи Національної поліції; органи Державної прикордонної служби України; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку; органи залізничного транспорту; органи морського і річкового транспорту; центральний орган виконавчої влади з питань цивільної авіації; органи автомобільного транспорту та електротранспорту; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці; органи державного фінансового контролю; органи доходів і зборів; Національний банк України; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб; військові комісаріати; військова інспекція безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України; органи державної санітарно-епідеміологічної служби; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту рослин; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр; органи рибоохорони; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та

інформатизації; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі; органи, які здійснюють державний пробірний контроль; органи Пенсійного фонду України, органи державної статистики, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з контролю за цінами; органи державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів; органи Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття; органи Фонду соціального страхування України; органи державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки; органи центрального органу виконавчої влади з державного енергетичного нагляду; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг; Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг; органи ринкового нагляду; 106 центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду; органи державної виконавчої служби.

5.8 Поняття, принципи та стадії адміністративного процесу

Адміністративно-процесуальна норма – це встановлені або санкціоновані державою обов'язкові правила, відповідно до яких регламентується порядок вирішення адміністративних справ, порядок реалізації матеріальних норм адміністративного права. Діяльність органів з вирішення адміністративних справ на підставі адміністративно-процесуальних норм прийнято називати адміністративно-процесуальною діяльністю.

Треба зазначити, що адміністративно-процесуальна діяльність не рівнозначна адміністративному процесу. Вона здійснюється виключно з конкретних справ, для реалізації конкретних матеріальних норм, на підставі конкретних адміністративно-процесуальних норм.

Адміністративно-процесуальну діяльність, здійснену у рамках конкретної адміністративної справи, прийнято називати *провадженням у адміністративній справі або адміністративним провадженням*.

Завданнями провадження в справах про адміністративні правопорушення є: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності (ст. 245 КУпАП).

Усі існуючі адміністративні провадження органічно пов'язані між собою, перебувають у постійній взаємодії і взаємопроникненні, наділені багатьма загальними ознаками, а їх сукупність має інтегративні якості і властивості цілісної системи. Це правове явище (сукупність адміністративних проваджень) прийнято називати адміністративним процесом.

Таким чином, під *адміністративним процесом* слід розуміти діяльність державних органів по розв'язанню конкретних адміністративних справ в сфері державного управління.

Здійснення адміністративного процесу ґрунтується на системі принципів, до яких належать: законність, охорона інтересів держави і особи, публічність або офіційність, самостійність і незалежність у прийнятті рішень, об'єктивна (матеріальна) істина, гласність, рівність учасників процесу перед законом, швидкість і економічність, здійснення процесу національною мовою, відповідальність посадових осіб.

1. *Законність*. Даний принцип виражений у тому, що адміністративний процес як діяльність суто юридична здійснюється тільки на основі спеціальних

процесуальних норм. Державні органи діють в адміністративному процесі у межах закріпленої за ними компетенції.

2. *Охорона інтересів держави і особи.* Цей принцип відображає демократизм адміністративного процесу. Органи, що розглядають індивідуальні справи і приймають по них рішення, зобов'язані забезпечити захист інтересів держави, громадського порядку, прав і свобод особи, інтересів підприємств, організацій, закладів. Громадянам надається юридична допомога, вони можуть користуватися послугами адвоката. Послідовне, повне і неухильне врахування інтересів держави і особи безпосередньо відбивається на ефективності адміністративного процесу і є обов'язком будь-якого органу або посадової особи, що розглядає і вирішує адміністративну справу. До їх завдань входить також обов'язок стежити за належним використанням сторонами своїх прав, щоб це не зашкодило інтересам держави та учасників процесу.

3. *Публічність (офіційність).* Даний принцип адміністративного процесу полягає в його доступності для громадян. Розгляд конкретних справ, збирання необхідних доказів і матеріалів є обов'язком державних органів та їх посадових осіб. Усе це здійснюється за рахунок держави.

4. *Самостійність і незалежність у прийнятті рішень.* Вирішувати ті справи, що входять до кола повноважень органу або посадової особи, є їх обов'язком. Державний орган не може ухилитися від розгляду і вирішення індивідуальної справи, перекласти на будь-кого свої обов'язки.

Стосовно провадження по справах про адміністративні правопорушення, цей принцип закріплено в ст. 217 КУпАП (Повноваження посадових осіб), яка визначає, що ті або інші справи можуть розглядати тільки визначені законом посадові особи і в межах своїх повноважень.

5. *Об'єктивна (або матеріальна) істина.* Даний принцип означає, що всі справи розглядаються всебічно, збираються, перевіряються і враховуються всі необхідні матеріали і докази.

6. *Гласність.* Принцип гласності передбачає можливість учасників адміністративного процесу безпосередньо ознайомлюватися з усіма

матеріалами по справі і розглядати його відкрито. Вимога про відкритий розгляд справи означає, що відповідний орган або посадова особа зобов'язані своєчасно повідомити учасникам про місце, час розгляду справи.

Органи і посадові особи не мають права відмовити зацікавленим особам у їх проханні бути присутніми на розгляді конкретних справ про адміністративні правопорушення.

7. Рівність учасників адміністративного процесу перед законом. Цей принцип визначається конституційним положенням про рівність усіх громадян України. Законодавством закріплено статус сторін процесу, встановлено їхні права та обов'язки як учасників адміністративно-процесуальних відносин. Кожна зі сторін має право брати участь в усіх стадіях процесу, надавати докази і вимагати їх розгляду.

8. Швидкість та економічність. Цей принцип є наслідком оперативності як властивості управлінської діяльності. Він забезпечується закріпленням у законодавстві строків, у межах яких здійснюється провадження по індивідуальних справах, виконуються рішення.

9. Проведення процесу національною мовою. Цей принцип зумовлений багатонаціональним складом населення України і закріплений законодавчо. У пункті 2 ст. 36 Закону України «Про основні засади державної мовної політики» від 03.07.2012 р. № 5029-VI зазначається, що українська мова як державна мова обов'язково застосовується на всій території України при здійсненні повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади.

10. Відповідальність посадових осіб. Порушення встановленого порядку адміністративно-процесуальної діяльності, бюрократичне ставлення до громадян та їхніх звернень тягне застосування до винуватців заходів дисциплінарної, матеріальної та кримінальної відповідальності.

Будь-яке провадження по адміністративних справах складається з ряду окремих операцій: наприклад, складання протоколу, прийом заяви, опитування свідків, вивчення документів, прийняття рішення, винесення постанови, оскарження дій посадових осіб, опублікування акта управління тощо.

Ці логічні та послідовно змінюючи одна одну операції прийнято називати *стадіями* адміністративного процесу.

Розрізняють такі стадії:

1. Порушення адміністративної справи.
2. Розгляд адміністративної справи та ухвалення постанови про порушення.
3. Оскарження постанови.
4. Виконання постанови.

Усі стадії адміністративного процесу відносно самостійні, взаємозалежні і взаємопов'язані між собою.

5.9 Обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення

Закон чітко в ст. 247 КУпАП визначає *обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення*.

Провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за таких обставин:

- 1) відсутність події і складу адміністративного правопорушення;
- 2) недосягнення особою до моменту вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку;
- 3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність;
- 4) вчинення дії особою у стані крайньої необхідності або необхідної оборони;
- 5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;
- 6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;
- 7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 КУпАП;
- 8) наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової

особи) про накладення адміністративного стягнення, або не скасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту;

9) смерть особи, щодо якої було розпочате провадження в справі.

У статті викладені обставини, за наявності яких не може бути складений протокол і розпочато провадження справи про адміністративне правопорушення. Якщо ж провадження по справі було розпочато, то зазначені обставини є підставою для винесення постанови про закриття справи (ст. 284 КУпАП).

Стаття передбачає насамперед випадки відсутності самої події, що могло б бути розцінене як адміністративне правопорушення (наприклад, ушкодження телефону-автомата). Крім того, у цей же пункт включені випадки, коли подія (діяння) дійсно було, але відсутній склад адміністративного правопорушення.

Згідно зі ст. 12 КУпАП адміністративній відповідальності підлягають особи, що досягли до моменту здійснення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку. У зв'язку з цим у відношенні осіб, що не досягли зазначеного віку, провадження по справі не може бути розпочато, а розпочате підлягає припиненню.

У передбачених в ст. 184 КУпАП випадках за вчинення правопорушення неповнолітнім віком до шістнадцяти років до адміністративної відповідальності можуть бути притягнуті батьки чи особи, котрі їх замінюють.

Особа не підлягає адміністративній відповідальності, якщо під час вчинення протиправної дії чи бездіяльності вона знаходилася в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії чи керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану. Через це провадження по справі щодо такої особи не допускається.

До адміністративної відповідальності не може бути притягнута особа, яка діяла в стані крайньої необхідності чи необхідної оборони.

Відповідно до статті виключається провадження справи, якщо акт, що встановлює адміністративну відповідальність за дану дію чи бездіяльність, відмінений у передбаченому законом порядку.

Провадження справи про адміністративне правопорушення не може здійснюватися, якщо минули строки давнини накладення адміністративного стягнення. Згідно ст. 38 КУпАП стягнення може бути накладено не пізніше двох місяців із дня здійснення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – двох місяців із дня його виявлення. Якщо зазначені терміни закінчилися до моменту розгляду справи про адміністративне правопорушення, то справа підлягає припиненню, оскільки стягнення не може бути застосовано.

Виходячи з того, що постанова про накладення адміністративного стягнення обов'язкова для виконання державними чи громадськими органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами і громадянами, особа не може бути знову притягнута до адміністративної відповідальності за тим же фактом, якщо постанова про накладення адміністративного стягнення уже винесена компетентним органом (посадовою особою).

У зв'язку з тим, що адміністративна відповідальність настає за правопорушення, що за своїм характером не тягне кримінальної відповідальності, особа не може бути притягнута до адміністративної відповідальності у випадку порушення за даним фактом кримінальної справи. У цьому випадку справа розслідується в кримінально-процесуальному порядку.

Статтею передбачено, що у випадку смерті особи, у відношенні якої розпочато провадження у справі про адміністративне правопорушення, справа підлягає закриттю. Якщо ж орган (посадова особа) виніс до її смерті постанову про накладення адміністративного стягнення, він зобов'язаний припинити виконання постанови (ст. 302 КУпАП).

5.10 Докази в адміністративному процесі

Доказами в справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами (ст. 251 КУпАП).

Однією з найважливіших задач провадження справи про адміністративні правопорушення є всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи. У даній статті 280 КУпАП визначене коло обставин, котрі підлягають з'ясуванню при розгляді справи. Це – наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність особи в його вчиненні, наявність обставин, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Для того, щоб установити зазначені обставини, відшукати істину в справі, необхідно зібрати і проаналізувати докази.

Законом встановлений і визначений порядок розгляду справи, а також оскарження і перегляду винесеної постанови. Відповідно до закону одержання й оцінка всіх необхідних доказів здійснюються компетентним органом чи

посадовою особою, правомочною вирішити дану справу. Правом представляти докази користуються особи, які беруть участь у провадженні справи (особи, притягнуті до відповідальності, потерпілий, законні представники, адвокат). Докази можуть бути витребувані органом чи посадовою особою, яка розглядає справу, від підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян за клопотаннями учасників процесу чи за власною ініціативою.

Установлений законом порядок збирання, одержання доказів є надійною гарантією їхньої істинності, вірогідності.

В адміністративній практиці ДСНС України звичайно оперують такими джерелами доказів, як протокол про адміністративні правопорушення, пояснення свідків та особи правопорушника, витяги з наказу або посадових обов'язків про призначення відповідальним за пожежну та техногенну безпеку підприємства, припис про усунення порушень, виявлених під час попередньої перевірки.

Нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів при провадженні в справах про адміністративне правопорушення, здійснює прокурор.

ЛЕКЦІЯ 6 ПОРУШЕННЯ ТА РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО СТ. СТ. 120, 175, 175-2, 188-8 КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Склад адміністративного правопорушення за статтею 120 КУпАП.
2. Склад адміністративного правопорушення за статтею 175 КУпАП.
3. Склад адміністративного правопорушення за статтею 175-2 КУпАП.
4. Склад адміністративного правопорушення за статтею 188-8 КУпАП.
5. Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 КУпАП.
6. Розгляд справ про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 КУпАП та прийняття рішення за цими справами.

Компетенція центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку у сфері адміністративного права чітко визначена у статті 223 КУпАП, а саме:

1. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, розглядає справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, здійсненням суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, невиконанням приписів та постанов посадових осіб органів державного пожежного нагляду (статті 120, 175, 175-2, 188-8).

Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право:

2. Головний державний інспектор України з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки та його заступники, головні державні інспектори з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі та їх заступники – штраф на громадян до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

1) старші державні інспектори України з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки – штраф на громадян до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

2) головні державні інспектори з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки в районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (Автономної Республіки Крим) значення – штраф на громадян до п'ятдесяти

неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

3) державні інспектори з нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (Автономної Республіки Крим) значення – штраф на громадян до чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - до шести неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Згідно зі статтею 255 КУпАП протокол про адміністративне правопорушення за статтями: 120, 175, 188-8 КУпАП також мають право складати працівники відомчої, місцевої пожежної охорони та члени добровільних пожежних дружин (команд), протипожежних об'єднань громадян але без права прийняття рішення за справою.

Молодші інспектори ДСНС України, які відповідно до посадових інструкцій здійснюють державний нагляд (контроль) у сфері пожежної та техногенної безпеки, також можуть складати протоколи про адміністративне правопорушення, але без права прийняття рішення за справою.

6.1 Склад адміністративного правопорушення за статтею 120 КУпАП

Стаття 120. Порушення правил пожежної безпеки на залізничному, морському, річковому і повітряному транспорті

Порушення встановлених на залізничному, морському і річковому транспорті правил пожежної безпеки тягне за собою накладення штрафу на громадян від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення встановлених на повітряному транспорті правил пожежної безпеки тягне за собою накладення штрафу на громадян від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини в сфері пожежної безпеки.

Дотримання пожежної безпеки на залізничному, морському, річковому і повітряному транспорті регламентується Правилами пожежної безпеки на залізничному транспорті, затвердженими наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 29.12.2009 р. № 1322, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 22.03.2010 р. за № 230/17525, Положенням про відомчу пожежну охорону об'єктів морського і річкового транспорту України, затвердженим наказом Міністерства транспорту України від 01.07.1998 р. № 257, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 14.10.1998 р. за № 651/3091; Положенням про службу пожежної безпеки в авіаційному транспорті України, затвердженим наказом Міністерства транспорту України від 29.10.1996 р. № 336, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 11.11.1996 р. за № 659/1684 та іншими нормативно-правовими актами.

Об'єктивна сторона правопорушення полягає у порушенні встановлених на залізничному, морському, річковому і повітряному транспорті правил пожежної безпеки. Може виявлятися як у формі дії, так і у формі бездіяльності. Суб'єктивна сторона правопорушення полягає у вині у формі необережності.

Суб'єктами правопорушення можуть бути будь-які осудні особи, яким виповнилося 16 років, а також посадові особи залізничного, морського, річкового і повітряного транспорту, до компетенції яких належить організація та контроль додержання пожежної безпеки.

Протоколи про правопорушення за ст. 120 КУпАП також мають право складати працівники відомчої, сільської пожежної охорони і члени добровільних пожежних дружин (команд), протипожежних об'єднань громадян.

Органами, уповноваженими розглядати справи про адміністративні правопорушення, які зазначені у статтях, і накладати стягнення, є: уповноважені на те посадові особи органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за

додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку (згідно ст. 223 КУпАП), уповноважені на те посадові особи органів залізничного транспорту (згідно ст. 224 КУпАП); уповноважені на те посадові особи органів морського та річкового транспорту (згідно ст. 225 КУпАП); уповноважені на те посадові особи центрального органу виконавчої влади з питань цивільної авіації (згідно ст. 228 КУпАП).

6.2 Склад адміністративного правопорушення за статтею 175 КУпАП

Стаття 175. Порухення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки

Порухення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, а також використання пожежної техніки та засобів пожежогасіння не за призначенням тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від 0,5 до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від двох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері забезпечення пожежної безпеки. Характер і особливості таких правопорушень вказуються в статті шляхом відсилання до спеціальних правил і норм галузевого чи міжгалузевого характеру, що містять вимоги зі забезпечення пожежної безпеки. Саме ці нормативні акти дають відповідь про те, які конкретні порушення в даному випадку тягнуть адміністративну відповідальність. Правопорушення, котрі стосуються пожежної безпеки, можуть являти собою дію чи бездіяльність. Тому в статті згадується як порушення встановлених правил пожежної безпеки, тобто як здійснення дій у супереч цим правилам, так і невиконання їх, тобто бездіяльність, ігнорування існуючих вимог з цього питання.

Необхідно мати на увазі, що за дане правопорушення настає адміністративна відповідальність за умови, що воно не призвело до виникнення пожежі. В іншому випадку винна особа підлягає кримінальній відповідальності

за ч. 1 ст. 270 Кримінального кодексу України (далі - КК України). Кримінальна відповідальність (за ч. 1 ст. 270 КК України) настає якщо порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки привело до пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей, або майнову шкоду у великому розмірі (якщо прямі збитки становлять суму, яка в 300 і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян).

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею, полягає у порушенні встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, а також використанні пожежної техніки та засобів пожежогасіння не за призначенням.

На власників підприємств, установ, організацій чи уповноважених ними органів покладено обов'язок щодо утримування у справному стані засоби протипожежного захисту і зв'язку, пожежну техніку, обладнання та інвентар, не допускати їх використання не за призначенням. Недотримання вимог щодо використання пожежної техніки та засобів пожежогасіння за призначенням також є ознакою об'єктивної сторони цього правопорушення. Використати не за призначенням означає використання пожежної техніки та засобів пожежогасіння з іншою метою, а не з тою, задля якої вони виготовлені (створені тощо).

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Суб'єктами правопорушення можуть бути як посадові особи, так і громадяни.

Протоколи про правопорушення за ст. 175 КУпАП також мають право складати працівники відомчої, сільської пожежної охорони і члени добровільних пожежних дружин (команд), протипожежних об'єднань громадян.

Справи про дані правопорушення підлягають розгляду посадовими особами органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну

політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку (ст. 223 КУпАП).

6.3 Склад адміністративного правопорушення за статтею 175-2 КУпАП

Стаття 175-2. Здійснення суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки

Початок роботи новоутворених підприємств або початок використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості без зареєстрованої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, для яких подання такої декларації є обов'язковим, тягне за собою накладення штрафу на громадян – суб'єктів підприємницької діяльності і посадових осіб – від сорока до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Відповідно до Порядку подання і реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2013 року № 440:

1. Цей Порядок визначає процедуру подання і реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки (далі - декларація), що дає право на початок роботи новоутворених підприємств, початок використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості (будівель, споруд, приміщень або їх частин) (далі - об'єкти нерухомості).

Декларація не подається:

- у разі використання торговельних місць, кіосків та контейнерів, якщо їх розміщено на ринку відповідно до схеми, погодженої з органом державного пожежного нагляду;
- орендарем об'єкта нерухомості (особою, яка використовує об'єкт нерухомості за цивільно-правовим договором, що не передбачає перехід права

власності на такий об'єкт) за умови, що декларацію на об'єкт нерухомості зареєстровано його власником;

– у разі використання об'єктів, що в установленому законодавством порядку приймаються в експлуатацію після завершення будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту.

2. Декларація розробляється суб'єктом господарювання і подається ним або надсилається рекомендованим листом за місцем розташування об'єкта нерухомості до державного адміністратора або територіального органу ДСНС.

У разі коли декларація подана безпосередньо до державного адміністратора, така декларація протягом одного робочого дня після надходження передається ним територіальному органу ДСНС.

3. У разі надсилання декларації рекомендованим листом підпис фізичної особи – підприємця засвідчується печаткою такої фізичної особи, а у разі відсутності печатки – декларація засвідчується нотаріусом. Підпис керівника юридичної особи засвідчується печаткою юридичної особи.

4. Суб'єкт господарювання з високим ступенем прийнятного ризику разом з декларацією подає позитивний висновок за результатами оцінки (експертизи) протипожежного стану підприємства, об'єкта чи приміщення.

Оцінка протипожежного стану проводиться суб'єктом господарювання, який одержав відповідну ліцензію.

5. Декларація реєструється ДСНС або її територіальним органом на безоплатній основі протягом 5 робочих днів з дня її надходження.

6. Датою надходження декларації вважається дата її реєстрації як вхідної кореспонденції державним адміністратором або відповідним територіальним органом ДСНС, а в разі надсилання рекомендованим листом – дата, зазначена на поштовому штемпелі підприємства зв'язку.

7. Посадова особа ДСНС або її територіальний орган перевіряють відповідність поданої декларації встановленій формі та у разі відповідності встановленим до неї вимогам здійснюють її реєстрацію (встановлена форма

визначена у додатку до Порядку подання і реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази).

8. Реєстрація декларацій здійснюється у відповідному журналі, який ведеться ДСНС або її територіальним органом, форма якого затверджується Мінекономрозвитку.

9. Перший примірник декларації зберігається у ДСНС або її територіальному органі, другий примірник не пізніше наступного робочого дня після реєстрації передається суб'єктові господарювання або державному адміністраторові з відміткою про дату і номер реєстрації декларації.

Об'єктом правопорушення є встановлений порядок управління в сфері контролю за дотриманням пожежної безпеки з боку органів державного нагляду у сферах пожежної та техногенної безпеки.

Об'єктивна сторона правопорушення передбачає здійснення суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, оскільки винна особа свідомо здійснює господарську діяльність без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки.

Суб'єктом правопорушення можуть бути як громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності, так і посадові особи.

Справи про дані правопорушення підлягають розгляду посадовими особами органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку (ст. 223 КУпАП).

6.4 Склад адміністративного правопорушення за статтею 188-8 КУпАП

Стаття 188-8. Невиконання приписів та постанов посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань

нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку.

Невиконання приписів та постанов посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, або створення перешкод для їх діяльності тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від 0,5 до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на 119 посадових осіб – від двох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Державний нагляд у сфері пожежної і техногенної безпеки – це наглядова діяльність, яку здійснюють посадові особи ДСНС України та його територіальних органів, що пов'язана із здійсненням заходів державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сферах пожежної і техногенної безпеки, цивільного захисту та діяльністю аварійно-рятувальних служб.

Об'єктом правопорушення є встановлений порядок управління в сфері контролю за дотриманням пожежної та техногенної безпеки з боку органів державного нагляду у сферах пожежної та техногенної безпеки.

Об'єктивна сторона правопорушення передбачає вчинення наступних дій:

1) невиконання приписів та постанов посадових осіб органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку;

2) створення перешкод для діяльності посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку.

У першому випадку здійснення даного правопорушення виявляється в бездіяльності посадових осіб, керівників підприємств, установ і організацій, їхніх структурних підрозділів, у чию адресу спрямовані відповідні приписи чи постанови посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує

державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку. У другому випадку створення перешкод для діяльності посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку – це активна діяльність, пов'язана зі створенням визначених умов, що ускладнюють або не дають можливості посадовим особам центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку виконувати покладені на них завдання щодо контролю за пожежною та техногенною безпекою.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, оскільки винна особа свідомо не виконує приписи та постанови або свідомо вчиняє дії, котрі перешкоджають діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку.

Суб'єктом правопорушення можуть бути як посадові особи, так і громадяни.

Протоколи про правопорушення за ст. 188-8 КУпАП також мають право складати працівники відомчої, сільської пожежної охорони і члени добровільних пожежних дружин (команд), протипожежних об'єднань громадян.

Справи про дані правопорушення підлягають розгляду посадовими особами органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку (ст. 223 КУпАП).

6.5 Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 КУпАП

При вчиненні посадовими особами підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності (далі - підприємства), громадянами - суб'єктами

підприємницької діяльності та громадянами адміністративного правопорушення уповноваженими на те посадовими особами ДСНС України складається протокол про адміністративне правопорушення (далі – протокол) (форма протоколу наведена у додатку 1 до Наказу МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292).

Відповідно до ст. 254 КУпАП протокол складається у двох примірниках, один з яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності. У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від отримання примірника протоколу він надсилається їй рекомендованим листом з повідомленням про вручення, про що робиться відповідний запис у протоколі, що залишається у відповідному підрозділі ДСНС України. Копія квитанції та супровідного листа про направлення примірника протоколу долучається до матеріалів справи про адміністративне правопорушення.

Відповідно до ст. 256 КУпАП усі реквізити протоколу заповнюються розбірливим почерком, державною мовою, з урахуванням вимог чинного законодавства щодо державної мовної політики. Не допускається закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до протоколу, а також унесення додаткових записів після того, як протокол підписаний особою, яка притягається до адміністративної відповідальності. У відповідних графах, що не заповнюються при складанні протоколу, проставляється прочерк.

При складанні протоколу вказується стаття КУпАП, згідно з якою передбачена адміністративна відповідальність.

Зазначаються: число, місяць і рік складання протоколу, а також найменування населеного пункту, де він складений, посада, повне найменування органу, від імені якого посадова особа уповноважена складати

протокол, спеціальне звання, прізвище, ім'я та по батькові посадової особи, яка склала протокол.

При викладенні обставин правопорушення вказуються число, місяць, рік, час, місце (будинок, цех, ділянка тощо), повна назва та адреса об'єкта, де його вчинено, та суть правопорушення. Кожне правопорушення обґрунтовується відповідно до вимог чинного законодавства.

У разі якщо порушення правил пожежної безпеки призвели до виникнення пожежі, сприяли її розвитку або перешкоджали гасінню, про це обов'язково зазначається у протоколі при викладенні суті правопорушення.

Достовірність інформації щодо відповідності матеріально-технічної бази вимогам чинного законодавства, заявленої у декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки, перевіряється під час планових (позапланових) перевірок суб'єктів господарювання.

Під час складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 175 КУпАП, указується, які саме порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки вчинила особа, яка притягається до адміністративної відповідальності.

При складанні протоколу згідно зі статтею 175-2 КУпАП указується суть правопорушення (початок роботи новоутворених підприємств або початок використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості без зареєстрованої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, для яких подання такої декларації є обов'язковим).

Під час складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 188-8 КУпАП, указуються дати складання та вручення приписів або постанов посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, номери невиконаних пунктів або запропонованих заходів, установлений строк виконання яких на момент

перевірки минув. Також указуються дата, до якої захід мав бути виконаний, та дата виявлення такого порушення (невиконання) з посиланням на те, чи є це порушення (невиконання) триваючим.

Якщо строки виконання запропонованих заходів, зазначених у приписі (постанові), не минули, посадові особи підприємств до адміністративної відповідальності за їх невиконання не притягаються.

У протоколі вказуються обставини, що пом'якшують чи обтяжують адміністративну відповідальність.

Особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснюються її права та обов'язки, передбачені статтею 268 КУпАП та зміст статті 63 Конституції України, а також повідомляється про час та місце розгляду адміністративної справи, про що робиться відповідна відмітка у протоколі. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу та пояснення по суті адміністративного правопорушення, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання.

У разі якщо особа, стосовно якої складається протокол, не володіє українською мовою, протокол складається за участю перекладача.

Зазначаються дата, час та місце розгляду адміністративної справи, повна назва та адреса територіального органу ДСНС України.

Протокол підписується посадовою особою, яка його склала. За наявності свідків правопорушення та потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами. У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це, що підтверджується підписами свідків, із зазначенням їх прізвища, імені та по батькові і місця проживання.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, згідно зі статтею 63 Конституції України не несе відповідальності за відмову давати пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів.

Якщо правопорушення вчинено кількома особами, то протокол про адміністративне правопорушення складається на кожну особу окремо.

За один і той самий пункт невиконаного припису або постанови посадових осіб ДСНС України до адміністративної відповідальності може бути притягнуто декілька посадових осіб підприємств, на яких покладено відповідальність за їх виконання.

Якщо особа вчинила декілька адміністративних правопорушень, справи, що одночасно розглядаються одним і тим самим органом (посадовою особою), стягнення накладається у межах санкції, установлені за більш серйозне правопорушення з-поміж учинених. До основного стягнення в цьому разі згідно зі статтею 36 КУпАП може бути приєднано одне з додаткових стягнень, передбачених статтями про відповідальність за будь-яке з учинених правопорушень.

До протоколу долучаються матеріали, що підтверджують факт учинення адміністративного правопорушення та причетність до нього особи, яка притягається до адміністративної відповідальності (копії приписів, постанов, рапортів посадових осіб ДСНС України; заяви, пояснення правопорушників та свідків правопорушення; посадові інструкції, накази про призначення відповідальних за пожежну безпеку, плани усунення порушень пожежної безпеки тощо). Кожен з таких документів повинен мати обов'язкові реквізити (дату, адресу, назву, підпис, штамп, печатку тощо), містити достовірну інформацію та відповідати вимогам законодавства.

6.6 Розгляд справ про адміністративне правопорушення відповідно до ст. ст. 120, 175, 175-2, 188-8 КУпАП та прийняття рішення за цими справами

Справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення відповідно до ст. 276 КУпАП у строки, визначені ст. 277 КУпАП.

Відповідно до ст. 277 КУпАП справа про адміністративне правопорушення розглядається у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання

органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

Відповідно до ст. 284 КУпАП розглянувши протокол про адміністративне правопорушення, у тому числі і складений працівниками відомчої, місцевої пожежної охорони, членами добровільних пожежних дружин (команд), посадова особа ДСНС України виносить одну з таких постанов:

- 1) про накладення адміністративного стягнення;
- 2) про закриття справи.

При вирішенні питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності у вигляді попередження або штрафу посадова особа центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, виносить постанову про накладення адміністративного стягнення (далі – постанова) (додаток 3 до Наказу МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292).

Бланк постанови заповнюється розбірливим почерком. Не допускаються закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до постанови, а також внесення додаткових записів після того, як постанову підписано особою, щодо якої її винесено. У разі допущення порушень при оформленні постанови її заповнений бланк вважається зіпсованим.

Відповідно до ст. 283 КУпАП у постанові про накладення адміністративного стягнення обов'язково зазначаються: дата розгляду справи та населений пункт, у якому її винесено. Указуються посада, найменування органу, від імені якого посадова особа уповноважена розглядати справу про адміністративне правопорушення, спеціальне звання, прізвище, ім'я та по батькові посадової особи, яка винесла постанову, серія, номер та дата складання протоколу про адміністративне правопорушення.

У розділі відомостей про особу, щодо якої розглядається справа, зазначаються її прізвище, ім'я та по батькові (без скорочень), дата, рік та місце народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків, адреса місця проживання, точна юридична назва й адреса установи, організації, підприємства, навчального закладу та посада особи.

У розділі «УСТАНОВИВ» зазначаються прізвище та ініціали особи, щодо якої розглядається справа, дата, час і місце вчинення правопорушення, повна назва та адреса об'єкта (суб'єкта господарювання), які саме порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки вчинено або який припис чи постанову посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, не виконано, чи розпочато роботу новоутвореного підприємства або використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості без зареєстрованої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, для яких подання такої декларації є обов'язковим. Кожне правопорушення обґрунтовується пунктом нормативного акта із зазначенням його повної назви (допускається при посиланні на наступні пункти того самого нормативного акта указувати скорочену його назву (аббревіатуру) відповідно до реєстру нормативних актів з питань пожежної безпеки).

При накладенні адміністративного стягнення за статтею 175-2 КУпАП указується, коли і де, на підставі чого (договори оренди, свідоцтво про право власності тощо) розпочато роботу новоствореного підприємства чи використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості без зареєстрованої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, для яких подання такої декларації є обов'язковим.

При накладенні адміністративного стягнення згідно зі статтею 188-8 КУпАП зазначаються дата складання та вручення припису чи постанови

посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, номери невиконаних пунктів або заходи, які не виконано в установлений строк, а також дата виявлення такого порушення (невиконання) з посиланням на те, чи є це порушення (невиконання) триваючим. Зазначається нормативний акт, який передбачає відповідальність за це адміністративне правопорушення.

У розділі «ПОСТАНОВИВ» посадова особа, яка розглядала матеріали справи, зазначає прізвище, ім'я та по батькові особи, щодо якої виноситься постанова, та після установлення обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність за здійснене правопорушення, і причетності цієї особи до виконання службових обов'язків визначає вид адміністративного стягнення.

При накладенні адміністративного стягнення у вигляді штрафу зазначаються словами та цифрами його сума, назва установи банку, куди він сплачується, відповідний рахунок банку, а також подвійний розмір суми штрафу у випадку примусового стягнення штрафу органами державної виконавчої служби. У разі застосування такого виду адміністративного стягнення як попередження у відповідній графі постанови замість суми штрафу зазначається слово «попередження».

Постанова містить інформацію про порядок і строк її оскарження, дату набрання нею законної сили та строк пред'явлення її до виконання, а також відомості про її виконання.

Постанова підписується посадовою особою, яка її винесла, та засвідчується печаткою.

Відповідно до ст. 285 КУпАП постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи і підшивається до справи про адміністративне правопорушення.

Копія постанови протягом трьох днів вручається або надсилається особі, щодо якої її винесено. Копія постанови вручається під підпис із зазначенням дати її вручення. У разі якщо копія постанови надсилається, про це робиться

відповідна відмітка у справі. Копія постанови в той самий строк вручається або надсилається потерпілому на його прохання.

У разі відмови особи, щодо якої винесено постанову, від одержання копії постанови вона висилається рекомендованим листом за місцем проживання цієї особи, про що в постанову вноситься відповідний запис. У такому разі до адміністративної справи долучається корінець поштового повідомлення про вручення правопорушнику листа з постановою про накладення адміністративного стягнення.

Особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, крім посадової особи, звільняється від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу, якщо з урахуванням характеру вчиненого правопорушення і особи правопорушника до неї доцільно застосувати захід громадського впливу.

Крім цього, можливе звільнення порушника від адміністративної відповідальності з оголошенням усного зауваження. Такі заходи впливу можуть бути застосовані до громадян та посадових осіб при малозначності вчиненого адміністративного правопорушення.

З урахуванням характеру вчиненого правопорушення особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, її матеріального становища можливе застосування такого виду адміністративного стягнення як попередження.

Не можуть бути звільнені від адміністративної відповідальності посадові особи, які не виконали припису або постанови посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, без поважних причин (при цьому до матеріалів справи обов'язково долучаються підтвердні матеріали) або порушили встановлені законодавством вимоги пожежної безпеки, що спричинило реальну загрозу життю та здоров'ю людей або призвело до виникнення пожежі.

У разі оголошення усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадській організації чи трудовому колективу, а також за наявності обставин, передбачених статтею 247 КУпАП, виноситься постанова про закриття справи про адміністративне правопорушення (додаток 4 до Наказу МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292).

Відповідно до ст. 283 КУпАП у постанові про закриття справи про адміністративне правопорушення обов'язково зазначаються: число, місяць і рік розгляду справи та населений пункт, у якому її винесено. Указуються посада, найменування територіального органу ДСНС, спеціальне звання, прізвище, ім'я та по батькові посадової особи, яка винесла постанову.

У розділі відомостей про особу, щодо якої розглядається справа, зазначаються прізвище, ім'я та по батькові, адреса місця проживання, точна юридична назва і адреса установи, організації, підприємства чи суб'єкта господарювання, ким працює або де навчається. Указуються обставини, що виключають провадження у справі відповідно до статті 247 КУпАП, або інші обставини, що підтверджують малозначність вчиненого адміністративного правопорушення.

У розділі «ПОСТАНОВИВ» посадова особа, яка розглядала матеріали справи, зазначає прізвище, ім'я та по батькові особи, щодо якої виноситься постанова, та після установлення обставин, що виключають провадження у справі, закриває її. У постанові про закриття справи про адміністративне правопорушення також може бути вказано одне з рішень, визначених статтями 21, 22 КУпАП.

Постанова про закриття справи про адміністративне правопорушення підписується посадовою особою, яка її винесла. Копія такої постанови протягом трьох днів вручається або надсилається особі, щодо якої її винесено (за винятком випадків смерті, недієздатності або неосудності особи).

При винесенні постанови щодо закриття справи про адміністративне правопорушення у зв'язку зі смертю особи, стосовно якої винесено постанову, до справи про адміністративне правопорушення долучається інформація про це з відповідного відділу державної реєстрації актів цивільного стану.

При винесенні постанови стосовно закриття справи про адміністративне правопорушення у зв'язку з неосудністю особи, щодо якої складено протокол, до справи про адміністративне правопорушення долучається довідка з лікувального закладу про її хворобу.

Відповідно до ст. 38 КУпАП адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше ніж через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – два місяці з дня його виявлення.

Враховуючи специфіку системи проведення планових (позапланових) перевірок органами ДСНС України, початок відрахування двомісячного терміну для застосування статті 175-2 КУпАП приймається з дати початку проведення планової (позапланової) перевірки, під час якої виявлено це порушення. Для застосування статті 188-8 КУпАП двомісячний термін починається з дня після зазначеного у приписі терміну, до якої захід мав бути виконаний, а при триваючому правопорушенні – з дня його виявлення.

Відповідно до ст. 291 КУпАП постанова у справі про адміністративне правопорушення набирає законної сили після закінчення строку оскарження цієї постанови. Відповідно до ст. 289 КУпАП скаргу на постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути подано протягом десяти днів з дня винесення постанови. В разі пропуску зазначеного строку з поважних причин цей строк за заявою особи, щодо якої винесено постанову, може бути поновлено органом (посадовою особою), правомочним розглядати скаргу.

Скарга на постанову розглядаються у десятиденний строк від дня їх надходження.

Скарга, що надійшла до органу (посадової особи), який виніс постанову по справі про адміністративне правопорушення, у триденний термін

надсилається разом із справою органу (посадовій особі), правомочному її розглядати.

Постанову уповноваженого органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення може бути скасовано або змінено керівником вищого органу відповідно до вимог чинного законодавства.

Посадова особа ДСНС України при розгляді скарги або подання на постанову про адміністративне правопорушення перевіряє дотримання вимог законодавства про адміністративні правопорушення і обґрунтованість її винесення та приймає одне з таких рішень:

- 1) залишає постанову без зміни, а скаргу або подання – без задоволення;
- 2) скасовує постанову і надсилає справу на новий розгляд;
- 3) скасовує постанову і закриває справу;

4) змінює захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративне правопорушення, але так, щоб стягнення не було посилено (додаток 6 до Наказу МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292).

Копія рішення за скаргою (поданням) протягом трьох днів надсилається особі, щодо якої воно винесено. Про результати розгляду подання повідомляється прокурору в такий самий термін.

Згідно зі статтею 296 КУпАП скасування постанови із закриттям справи про адміністративне правопорушення тягне за собою повернення стягнених грошових сум, що проводиться в порядку, встановленому законом.

У порядку примусового виконання постанови про стягнення штрафу за вчинення адміністративного правопорушення з правопорушника стягується:

- 1) подвійний розмір штрафу, визначеного у відповідній статті КУпАП та зазначеного у постанові про стягнення штрафу;

2) витрати на облік зазначених правопорушень. Розмір витрат на облік правопорушень визначається Кабінетом Міністрів України.

Контроль за правильним і своєчасним виконанням постанови про накладення адміністративного стягнення здійснюється посадовою особою, що винесла цю постанову.

Не підлягає виконанню постанова про накладення адміністративного стягнення, якщо її не було звернуто до виконання протягом трьох місяців з дня її винесення. У разі оскарження постанови перебіг строку давності зупиняється до розгляду скарги.

Відповідно до ст. 302 КУпАП виконання постанови про накладення штрафу може бути припинено посадовою особою, яка її винесла, у випадках:

- 1) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;
- 2) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;
- 3) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі.

Документи, що засвідчують виконання постанови про накладення адміністративного стягнення (копія квитанції про сплату штрафу, постанова про закінчення виконавчого провадження тощо), або інші матеріали, що зупиняють провадження в адміністративній справі, підшиваються до адміністративної справи.

Діловодство у справах про адміністративні правопорушення

Бланки протоколів та постанов друкуються із зазначенням відповідних серії (додаток 7 до Наказу МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292) та номера.

Серія протоколу та постанови складається з літеросполук, номер зазначається шестизначним цифровим показником та виконується високим способом друку фарбою синього (зеленого, червоного) кольору.

Організація забезпечення територіальних органів ДСНС бланками та журналами покладається на керівників відповідних територіальних органів ДСНС.

Кількісний облік видачі бланків протоколів та постанов ведеться в територіальних органах ДСНС у журналі видачі бланків протоколів про адміністративні правопорушення та постанов про накладення адміністративного стягнення.

Складені протягом доби протоколи повинні бути зареєстровані в журналі обліку матеріалів про адміністративні правопорушення.

У територіальних органах ДСНС заповнення журналів видачі бланків протоколів про адміністративні правопорушення та постанов про накладення адміністративного стягнення і журналів обліку матеріалів про адміністративні правопорушення здійснюється посадовою особою, яка за своїми посадовими обов'язками є відповідальною за стан діловодства у справах про адміністративні правопорушення. Журнали мають бути прошнуровані, пронумеровані та скріплені печаткою відповідного підрозділу.

За кожним випадком складання протоколу заводиться окрема справа про адміністративне правопорушення, вчинене посадовими особами підприємств, громадянами – суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами, до якої долучаються матеріали, що підтверджують факт учинення адміністративного правопорушення та причетність особи до його вчинення (копії приписів, постанов, рапортів посадових осіб ДСНС; заяви, пояснення осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності, та свідків правопорушення; посадові інструкції, накази про призначення відповідальних за пожежну та техногенну безпеку, плани усунення порушень тощо).

На титульному аркуші справи вказуються найменування територіального органу ДСНС, порядковий номер відповідно до журналу обліку матеріалів про адміністративні правопорушення, дати початку та закінчення у ній провадження.

Справи про адміністративні правопорушення відповідно до журналу обліку матеріалів про адміністративні правопорушення підшиваються до загальної справи за порядковими номерами і зберігаються в металевих сховищах відповідних підрозділів за місцем прийняття рішення у справі про адміністративне правопорушення протягом трьох років з дня накладення адміністративного стягнення. Підшиті до справи сторінки нумеруються.

Контроль за станом дотримання вимог закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення

Відповідно до частини 4 статті 7 КУпАП додержання вимог закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення забезпечується систематичним контролем вищих органів та посадових осіб.

Організація контролю за порядком здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення в ДСНС та її територіальних органах здійснюється їх безпосередніми керівниками або заступниками керівників, до повноважень яких віднесено питання державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки.

Безпосередній контроль за дотриманням уповноваженими посадовими особами ДСНС законодавства під час здійснення проваджень у справах про адміністративні правопорушення покладається на керівників відповідних структурних підрозділів ДСНС та її територіальних органів.

ТЕМА 7 ПОРУШЕННЯ ТА РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО СТ.СТ. 164, 183, 188-16 КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Склад адміністративного правопорушення за статтею 164 КУпАП.
2. Склад адміністративного правопорушення за статтею 183 КУпАП.
3. Склад адміністративного правопорушення за статтею 188-16 КУпАП.
4. Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення відповідно до ст.ст. 164, 183, 188-16 КУпАП.
5. Оформлення справи про адміністративне правопорушення відповідно до статей 164, 188-16 КУпАП.
6. Судовий розгляд справи про адміністративне правопорушення відповідно до статей 164, 188-16 КУпАП.

Відповідно до **статті 255 КУпАП** протокол про адміністративне правопорушення за статтями: 164, 183, 188-16 КУпАП мають право складати уповноважені на те посадові особи органів державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки, але без права прийняття рішення за справою.

7.1 Склад адміністративного правопорушення за статтею 164 КУпАП

Стаття 164. Порухення порядку провадження господарської діяльності

Провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, а так само без одержання дозволу, іншого документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачене законом (крім випадків застосування принципу мовчазної згоди), тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини і грошей, одержаних внаслідок вчинення цього адміністративного правопорушення, чи без такої.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме правопорушення, або пов'язані з отриманням доходу у великих розмірах, тягнуть за собою накладення штрафу від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини і грошей, одержаних внаслідок вчинення цього адміністративного правопорушення.

Надання суб'єктом господарювання дозвільному органу або адміністратору недостовірної інформації щодо відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Отримання доходу у великих розмірах має місце, коли його сума у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері регулювання господарської діяльності.

Відповідно до п. 14.1.36 ст. 14 Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI: господарська діяльність – діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг, спрямована на отримання доходу і проводиться такою особою самостійно та/або через свої відокремлені підрозділи, а також через будь-яку іншу особу, що діє на користь першої особи, зокрема за договорами комісії, доручення та агентськими договорами;

Об'єктивна сторона правопорушень, передбачених коментованою статтею, полягає у здійсненні діяльності, що містить ознаки підприємницької, без державної реєстрації як суб'єкта підприємницької діяльності, або здійсненні без одержання ліцензії видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону. Порядок державної реєстрації та перереєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, за винятком окремих видів суб'єктів підприємницької діяльності, для яких законами України встановлено спеціальні правила державної реєстрації, а також порядок скасування державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, регулюється Законом України від 15.05.2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

Відповідно вищезазначеного Закону:

Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців проводиться державним реєстратором за місцезнаходженням юридичної особи або за місцем проживання фізичної особи - підприємця.

Відповідно до ст 25 «Порядок проведення державної реєстрації та інших реєстраційних дій» вищезазначеного Закону:

За наявності всіх необхідних документів, зазначених у Законі, державний реєстратор повинен внести до реєстраційної картки на проведення державної реєстрації юридичної особи ідентифікаційний код відповідно до вимог Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України та внести до Єдиного державного реєстру запис про проведення державної реєстрації юридичної особи на підставі відомостей цієї реєстраційної картки. Дата внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації юридичної особи є датою державної реєстрації юридичної особи.

Строк державної реєстрації юридичної особи не повинен перевищувати три робочих дні з дати надходження документів для проведення державної реєстрації юридичної особи.

Не пізніше наступного робочого дня після отримання державним реєстратором від органів статистики, доходів і зборів, Пенсійного фонду України даних про взяття на облік юридичної особи державним реєстратором видається (надсилається поштовим відправленням з описом вкладення) засновнику або уповноваженій ним особі один примірник оригіналу установчих документів з відміткою державного реєстратора про проведення державної реєстрації юридичної особи та виписка з Єдиного державного реєстру.

За наявності всіх необхідних документів, зазначених у Законі, державний реєстратор повинен внести до Єдиного державного реєстру запис про проведення державної реєстрації фізичної особи – підприємця на підставі відомостей реєстраційної картки на проведення державної реєстрації фізичної особи – підприємця.

Дата внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації фізичної особи – підприємця є датою державної реєстрації фізичної особи – підприємця.

Строк державної реєстрації фізичної особи - підприємця не повинен перевищувати два робочих дні з дати надходження документів для проведення державної реєстрації фізичної особи – підприємця.

Не пізніше наступного робочого дня після отримання державним реєстратором від органів статистики, доходів і зборів, Пенсійного фонду України даних про взяття на облік фізичної особи - підприємця державним реєстратором видається (надсилається поштовим відправленням з описом вкладення) заявнику виписка з Єдиного державного реєстру.

Зайняття підприємницькою діяльністю юридичною особою, яка не отримала у встановленому порядку примірник оригіналу установчих документів з відміткою державного реєстратора про проведення державної реєстрації юридичної особи та виписку з Єдиного державного реєстру (для фізичних осіб – підприємців – виписку з Єдиного державного реєстру) або особою, виписку з Єдиного державного реєстру, якої було скасовано у визначеному законодавством порядку, і є об'єктивною стороною першого правопорушення, передбаченого коментованою статтею.

Відповідно до положень Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 р. № 222-VIII, ліцензія – це документ, що надається органом ліцензування, на право провадження суб'єктом господарювання визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, в електронному вигляді (запис про наявність ліцензії у такого суб'єкта господарювання в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців) або на паперовому носії. Ліцензіат – це суб'єкт господарювання, який має ліцензію на провадження встановленого законом виду господарської діяльності.

Відповідно до ст. 7 зазначеного Закону ліцензуванню підлягають такі види господарської діяльності: 1) банківська діяльність, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність»; 2) надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів); 3) професійна діяльність на ринку цінних паперів, яка ліцензується з

урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»; 4) діяльність у галузі телебачення і радіомовлення, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про телебачення і радіомовлення»; 5) діяльність у сфері електроенергетики, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про електроенергетику», крім діяльності з постачання електричної енергії за нерегульованим тарифом (постачання незалежним електропостачальником), і у сфері використання ядерної енергії, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії»; 6) освітня діяльність закладів освіти; 7) виробництво і торгівля спиртом етиловим, коньячним і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів»; 8) діяльність у сфері телекомунікацій з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про телекомунікації», надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації (крім послуг електронного цифрового підпису) та технічного захисту інформації, за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України; 9) будівництво об'єктів IV і V категорій складності – з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про архітектурну діяльність»; 10) виробництво лікарських засобів, оптова та роздрібна торгівля лікарськими засобами, імпорт лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів) – з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про лікарські засоби»; 11) виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівля вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництво спеціальних засобів, заряджених

речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продаж; 12) виробництво вибухових матеріалів промислового призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України; 13) надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України; 14) виробництво особливо небезпечних хімічних речовин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, поводження з небезпечними відходами. Не підлягає ліцензуванню зберігання (накопичення) суб'єктом господарювання утворених ним небезпечних відходів, якщо протягом року з дня утворення небезпечні відходи передаються суб'єктам господарювання, що мають ліцензію на поводження з небезпечними відходами; 15) медична практика; 16) діяльність банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини згідно з переліком, затвердженим Міністерством охорони здоров'я України; 17) ветеринарна практика; 18) випуск та проведення лотерей; 19) туropolераторська діяльність; 20) посередництво у працевлаштуванні за кордоном; 21) промисловий вилов водних біоресурсів за межами юрисдикції України; 22) культивування рослин, включених до таблиці І «Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів», затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництво, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізація (відпуск), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку, – з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»; 23) діяльність, пов'язана з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації (критерії належності та перелік технічних засобів негласного отримання інформації визначаються Кабінетом Міністрів України за поданням Служби безпеки України); 24) перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів річковим, морським, автомобільним, залізничним та

повітряним транспортом, міжнародні перевезення пасажирів та вантажів автомобільним транспортом; 25) зовнішньоекономічна діяльність відповідно до статті 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»; 26) транспортування нафти, нафтопродуктів магістральним трубопроводом; 27) транспортування та розподіл природного газу, газу (метану) вугільних родовищ, його зберігання в обсягах, що перевищують рівень, встановлений ліцензійними умовами, та постачання, крім постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за нерегульованим тарифом; 28) централізоване водопостачання та водовідведення, крім централізованого водопостачання та водовідведення за нерегульованим тарифом; 29) виробництво теплової енергії, транспортування теплової енергії магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами та постачання теплової енергії, крім виробництва, транспортування та постачання теплової енергії за нерегульованим тарифом; 30) охоронна діяльність.

Здійснення визначених у цьому переліку видів господарської діяльності за відсутності оформленої відповідно до чинного законодавства ліцензії (для органів державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки - на провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення) або подання суб'єктом господарювання до ДСНС України недостовірної інформації про відповідність матеріально-технічної бази вимогам законодавства і складає об'єктивною стороною другого правопорушення, передбаченого коментованою статтею.

Порядок та умови одержання ліцензій на провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення визначені Наказом МНС України від 29.09.2011 р № 1037 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження 138 господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25 жовтня 2011 р. за № 1227/19965.

Суб'єктивна сторона правопорушень, передбачених коментованою статтею, полягає у наявності умислу.

Суб'єктами правопорушення можуть бути особи, яким виповнилося 16 років.

Справи про дані правопорушення підлягають розгляду суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП).

7.2 Склад адміністративного правопорушення за статтею 183 КУпАП

Стаття 183. Завідомо неправдивий виклик спеціальних служб

Завідомо неправдивий виклик пожежної охорони, поліції, швидкої медичної допомоги або аварійних служб – тягне за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері громадського порядку. Громадський порядок – це обумовлена потребами суспільства система врегульованих правовими та іншими соціальними нормами система відносин, що складаються у громадських місцях в процесі спілкування людей, і яка має на меті забезпечення спокійної обстановки суспільного життя, нормальних умов для праці і відпочинку людей, для діяльності державних органів, а також підприємств, установ та організацій. Відмінною особливістю дрібного хуліганства від хуліганства, що наказується в кримінальному порядку, є те, що воно не має характеру грубого порушення громадського порядку, яке причиняє суттєву шкоду суспільним відносинам, правовим та законним інтересам громадян.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею, полягає у завідомо неправдивому виклику пожежної охорони, поліції, швидкої медичної допомоги або аварійних служб. Дії правопорушника спрямовані на зрив нормальної роботи таких необхідних для суспільства служб, як пожежна охорона, поліція, швидка медична допомога, аварійні бригади, що обслуговують газову, водопровідну, опалювальну, електричну та інші системи житлово-комунального господарства. Правопорушник викликає представника хоча б однієї з перерахованих у статті спеціальних служб нібито для надання допомоги, знаючи наперед про те, що в цьому немає ніякої необхідності.

Виклик, як правило, робиться по телефону, який знаходиться на вулиці. Однак слід зазначити, що спосіб виклику значення немає.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю прямого умислу. Правопорушник, повідомляючи певну інформацію спеціальній службі, усвідомлює, що вона є неправдивою, і бажає даремного виїзду на місце виклику працівників цієї служби. Суб'єктом правопорушення може бути осудна особа, якій виповнилося 16 років.

Справи про дані правопорушення підлягають розгляду адміністративними комісіями при виконавчих органах міських рад (ст. 218 КУпАП) або виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад (ст. 219 КУпАП).

7.3 Склад адміністративного правопорушення за статтею 188-16 КУпАП

Стаття 188-16. Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру

Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, щодо розроблення та реалізації заходів у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Те саме діяння, вчинене повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від

надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру. Відповідно до ст. 2 КЦЗУ надзвичайною ситуацією (НС) вважають обстановку на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею виражається в бездіяльності – невиконанні законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, щодо розроблення та реалізації заходів у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Такі вимоги є похідними від повноважень спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, серед яких: забезпечення реалізації політики держави у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, запобігання цим ситуаціям та реагування на них, ліквідації їх наслідків та наслідків Чорнобильської катастрофи; керівництво діяльністю підпорядкованих йому органів управління з питань надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, спеціальних і спеціалізованих формувань; здійснення контролю за проведенням аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; координація

діяльності центральних органів виконавчої влади у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; здійснення оповіщення населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру; забезпечення належного функціонування галузевих територіальних і локальних систем оповіщення; здійснення державного нагляду і контролю за розробленням та реалізацією заходів у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; затвердження планів локалізації і ліквідації аварій (катастроф); проведення науково-дослідних робіт у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; здійснення інших повноважень, визначених законами України, актами Президента України.

Невиконання законних вимог посадових осіб спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, які реалізуються під час виконання їх повноважень утворює об'єктивну сторону цього правопорушення.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Суб'єктами правопорушення можуть бути посадові особи підприємств, установ та організацій усіх форм власності.

Справи про дані правопорушення підлягають розгляду суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП).

7.4 Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення відповідно до ст.ст. 164, 183, 188-16 КУпАП

Протокол про адміністративне правопорушення (далі – Протокол) складається відповідно до вимог викладених у темі № 8. Розглянемо деякі особливості складання Протоколу.

Посадові особи органів державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки складають протокол про адміністративне правопорушення,

передбачене статтями 164, 188-16 КУпАП, і направляють його для розгляду в районні, районні в місті, міські, міськрайонні суди в разі:

- провадження господарської діяльності без одержання ліцензії на провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, а також надання суб'єктом господарювання до ДСНС або адміністратору недостовірної інформації щодо відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань пожежної безпеки (стаття 164 КУпАП);

- невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру (стаття 188-16 КУпАП).

Посадові особи органів державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки можуть скласти протокол і в разі завідомо неправдивого виклику пожежної охорони (стаття 183 КУпАП) при встановленні особи, яка її викликала, та направляти його на розгляд адміністративних комісій при виконавчих органах міських, сільських і селищних рад або виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад.

7.5 Оформлення справи про адміністративне правопорушення відповідно до статей 164, 188-16 КУпАП

Складений протокол про адміністративне правопорушення, передбачене статтями 164 та 188-16 КУпАП, разом із повідомленням (дод. 2 до Наказу МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292) та матеріалами, що підтверджують учинення адміністративного правопорушення, у триденний

строк надсилається до районного, районного в місті, міського, міськрайонного судів (стаття 257 КУпАП).

Справа про адміністративне правопорушення складається із повідомлення, Протоколу та матеріалів до нього, які підтверджують факт учинення адміністративного правопорушення. За ст. 188-16 КУпАП матеріалами, що підтверджують факт учинення адміністративного правопорушення можуть бути: письмові пояснення посадових осіб посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань цивільного захисту, нагляду та контролю за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру та їх територіальних відділів; заяви, пояснення правопорушників та свідків правопорушення; функціональні обов'язки, накази про призначення відповідальних за станом захисту територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, плани про виконання та усунення порушень тощо. Кожен документ повинен мати свої реквізити (дату, адресу, назву, підпис, штамп, печатку тощо), відповідати своєму призначенню, містити достовірну інформацію і відповідати вимогам чинного законодавства.

Матеріали справи про адміністративні правопорушення передаються до суду. 143 Допускається передача Протоколу і доданих до нього матеріалів рекомендованим поштовим відправленням із зазначенням опису вкладених матеріалів.

Про направлення Протоколу і доданих до нього матеріалів на розгляд районного (міського) суду в Журналі обліку матеріалів про адміністративні правопорушення відповідно до статей 164 та 188-16 КУпАП та результатів їх розгляду робиться відповідний запис.

7.6 Судовий розгляд справи про адміністративне правопорушення відповідно до статей 164, 188-16 КУпАП

Розгляд справ про адміністративні правопорушення – це основна стадія провадження в справах про них, на ній вирішуються найважливіші завдання

цього провадження. Ці завдання полягають у встановленні винних і забезпеченні правильного застосування законодавства з тим, щоб до кожного правопорушника були застосовані справедливі заходи адміністративного впливу.

Зазначена стадія, згідно з відповідними положеннями КУпАП, включає три етапи: підготовку справи до розгляду; розгляд справи; прийняття по ній постанови.

З метою правильного і своєчасного вирішення кожної справи судді (суд) зобов'язані ретельно підготуватися до її розгляду. В ст. 278 КУпАП визначено питання, які необхідно вирішити під час підготовки: чи правильно складено протокол та інші матеріали справи; чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду; чи витребувано необхідні додаткові матеріали; чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності її законних представників і адвоката.

В разі встановлення неповноти матеріалів, поданих до розгляду, мають бути витребувані додаткові відомості та матеріали або справу повернуто за місцем складення протоколу чи інших матеріалів для усунення недоліків.

Відповідно до ст. 277-2 КУпАП особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, вручається повістка не пізніше як за три доби до дня розгляду справи в суді, в якій зазначаються дата і місце розгляду справи. Інші особи, які беруть участь у провадженні по справі про адміністративні правопорушення, повідомляються про день розгляду справи в той же строк.

Строки розгляду справ регламентуються ст.277 КУпАП. В більшості 144 випадків справа про адміністративне правопорушення розглядається в 15-денний строк з дня одержання уповноваженим органом чи посадовою особою протоколу та інших матеріалів справи. Крім цього, справи про деякі правопорушення, визначені ст. 277, розглядаються в 7-денний, 5-денний та 3-денний строк. Ще коротший строк – одна доба – встановлено для розгляду справ про дрібне хуліганство, розпивання спиртних напоїв у громадських місцях, злісну непокору, виявлення неповаги до суду та деякі інші.

Під час розгляду справи про адміністративне правопорушення судом ведеться протокол засідання, в якому зазначаються дата і місце засідання, найменування і склад органу, який розглядає справу, її зміст. Обов'язково фіксуються відомості про явку осіб, які беруть участь у справі, їх пояснення, а також клопотання і результати розгляду останніх. В протоколі зазначаються також документи і речові докази, досліджені під час розгляду справи, відомості про оголошення прийнятої постанови і роз'яснення порядку та строків її оскарження. Зазначений протокол підписується головуючим на засіданні суддею і його секретарем.

Розгляд справи закінчується винесенням постанови. Постанова остаточно оцінює поведінку особи, яка притягається до відповідальності, встановлює її винність або, навпаки, невинуватість, визначає захід адміністративного впливу.

Відповідно до ст. 284 КУпАП постанова по справі про адміністративне правопорушення за статтями 164, 188-16 КУпАП може бути двох видів: про накладення адміністративного стягнення і про закриття справи. Остання виноситься за наявності обставин, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення, визначених у ст. 247 КУпАП.

Постанова по справі про адміністративне правопорушення повинна містити ряд відомостей та реквізитів. Перш за все зазначаються найменування суду, який виніс постанову, дата розгляду справи, відомості про особу, щодо якої вона розглядалася, викладаються обставини, встановлені під час розгляду справи, зазначаються нормативний акт (стаття КУпАП), який передбачає відповідальність за дане адміністративне правопорушення, та прийняте по справі рішення.

В разі необхідності в постанові відображається рішення про відшкодування винним майнової шкоди, а також вирішення питання щодо вилучених речей і документів. Будь-яка постанова повинна містити вказівку на порядок і строк її оскарження.

Якщо справа розглядається одноособово суддею, вона повинна бути нею підписана. Постанова колегіального органу приймається простою більшістю

голосів його членів, присутніх на засіданні і підписується головуючим на засіданні суддею і секретарем цього органу.

Постанова, відповідно до ст.285 КУпАП, оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається під розписку або висилається особі, щодо якої її винесено.

Відповідно до ст. 294 КУпАП Постанова судді у справах про адміністративне правопорушення за статтями 164, 188-16 КУпАП набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної. Постанова може бути оскаржена особою, яку притягнуто до адміністративної відповідальності, її законним представником, захисником протягом десяти днів з дня винесення постанови. Апеляційна скарга, подана після закінчення цього строку, повертається апеляційним судом особі, яка її подала, якщо вона не заявляє клопотання про поновлення цього строку, а також якщо у поновленні строку відмовлено.

Апеляційна скарга подаються до відповідного апеляційного суду через місцевий суд, який виніс постанову. За наслідками розгляду апеляційної скарги суд апеляційної інстанції має право:

- 1) залишити апеляційну скаргу без задоволення, а постанову без змін;
- 2) скасувати постанову та закрити провадження у справі;
- 3) скасувати постанову та прийняти нову постанову;
- 4) змінити постанову.

У разі зміни постанови в частині накладення стягнення, в межах, передбачених санкцією статті, воно не може бути посилено.

Постанова апеляційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною й оскарженню не підлягає. Після закінчення апеляційного провадження справа не пізніше ніж у п'ятиденний строк направляється до місцевого суду, який її розглядав.

ЛЕКЦІЯ 8 ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Загальні положення законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання.
2. Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.
3. Адміністративна відповідальність за невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва.

17.08.2014 року набрав чинності Закон України від 22.07.2014 року №1600- VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання». Цим Законом внесено зміни до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 року № 877-V та КУПАП (доповнено двома новими статтями 166-21 та 188-45).

8.1 Загальні положення законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання

Відповідно до Закону України від 05.04.2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», а саме:

- 1) до частини другої ст. 2: «Дія цього Закону не поширюється на відносини, що виникають під час здійснення заходів: валютного контролю; митного контролю на кордоні; державного експортного контролю; контролю за дотриманням бюджетного законодавства; банківського нагляду; державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції; державного нагляду за дотриманням вимог ядерної безпеки; державного нагляду (контролю) в галузі цивільної авіації; при проведенні оперативно-

розшукової діяльності, дізнання, прокурорського нагляду, досудового слідства і правосуддя»;

2) у ст. 3 закріплено три нові принципи здійснення державного нагляду (контролю): не допустимості проведення перевірок суб'єктів господарювання за анонімними та іншими необґрунтованими заявами, а також невідворотності відповідальності осіб за подання таких заяв; здійснення державного нагляду (контролю) лише за наявності підстав та в порядку, визначених законом; неприпустимості дублювання повноважень органів державного нагляду (контролю) та неприпустимості здійснення заходів державного нагляду (контролю) різними органами державного нагляду (контролю) з одного й того самого питання;

3) частиною другою ст. 4 передбачено, що коли суб'єкт господарювання на відповідний плановий період включений до планів здійснення заходів державного нагляду (контролю) одночасно кількох органів державного нагляду (контролю), відповідні планові заходи здійснюються органами державного нагляду (контролю) комплексно – одночасно всіма органами державного нагляду (контролю), до планів здійснення заходів державного нагляду (контролю) яких включено суб'єкта господарювання. Складання та затвердження плану комплексних планових заходів державного нагляду (контролю) органами державного нагляду (контролю) здійснюються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

План комплексних планових заходів державного нагляду (контролю) затверджується для всіх органів державного нагляду (контролю) центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва, не пізніше ніж за 10 днів до початку відповідного планового періоду.

Здійснення заходів державного нагляду (контролю) різними органами державного нагляду (контролю) з одного й того самого питання заборонено.

Здійснення органом державного нагляду (контролю) щодо одного суб'єкта господарювання планових заходів державного нагляду (контролю)

протягом одного планового періоду заборонено, якщо в цьому плановому періоді такий суб'єкт господарювання включений до плану здійснення заходів державного нагляду (контролю) іншого органу державного нагляду (контролю).

4) частиною п'ятою ст. 4, передбачено, що: Виробництво (виготовлення) або реалізація продукції, виконання робіт, надання послуг суб'єктами господарювання можуть бути призупинені виключно за рішенням суду.

Відновлення виробництва (виготовлення) або реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг суб'єктами господарювання після призупинення можливе з моменту отримання органом державного нагляду (контролю), який ініціював призупинення, повідомлення суб'єкта господарювання про усунення ним усіх встановлених судом порушень;

5) абзацом другим частиною десятою ст. 4 визначено, що: «Під час проведення заходів державного нагляду (контролю) не допускається вилучення у суб'єктів господарювання оригіналів їхніх фінансово-господарських, бухгалтерських та інших документів, а також комп'ютерів, їх частин, крім випадків, передбачених кримінальним процесуальним законодавством»;

6) статтею 6 передбачено, що підставою позапланової перевірки може стати виключно обґрунтоване звернення фізичної особи про порушення суб'єктом господарювання її законних прав, і то тільки за наявності згоди центрального органу виконавчої влади на його проведення. При цьому для фізичних осіб, які подали безпідставне звернення про порушення суб'єктом господарювання вимог законодавства, передбачена відповідальність (яка саме – Закон не пояснює);

7) відповідно до ст. 9 введена відповідальність посадових осіб органу державного нагляду (контролю) за порушення порядку здійснення перевірок. Шкода, заподіяна фізичним або юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державного нагляду (контролю), відшкодовується за рахунок коштів відповідних бюджетів, передбачених для фінансування цього органу, незалежно від вини такої посадової чи службової особи. В свою чергу, посадова чи службова особа несе

перед державою відповідальність у порядку регресу в розмірі виплаченого з відповідного бюджету відшкодування у зв'язку з його незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю.

8.2 Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності

Стаття 166-21 КУпАП встановлює відповідальність за порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, яке передбачає накладення штрафу на посадових осіб органу державного нагляду (контролю) від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, - тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ст. 166-21 КУпАП під порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності передбачає:

- 1) порушення строків здійснення заходів державного нагляду (контролю);
- 2) порушення періодичності здійснення планових заходів державного нагляду (контролю);
- 3) проведення заходів державного нагляду (контролю) за відсутності підстав, установлених законом;
- 4) проведення планових заходів державного нагляду (контролю) без своєчасного письмового повідомлення або з порушенням строків такого повідомлення, якщо необхідність та строк зазначеного повідомлення встановлені законом;
- 5) проведення позапланових заходів державного нагляду (контролю) без погодження відповідного центрального органу виконавчої влади, якщо отримання такого погодження є обов'язковим відповідно до закону;

6) здійснення заходів державного нагляду (контролю) без застосування акта перевірки, що містить перелік питань для проведення перевірки виконання вимог законодавства у сфері господарської діяльності;

7) порушення встановленого Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 року № 877-V порядку відбору зразків продукції;

8) проведення перевірки додержання вимог законодавства, нагляд (контроль) за додержанням якого не належить до повноважень органу державного нагляду (контролю), встановлених законом;

9) висунення вимог щодо надання документів, інформації, зразків продукції, що не стосуються здійснення заходу державного нагляду (контролю);

10) ненадання або надання з порушенням встановленого законом строку акта перевірки, складеного за результатами заходу державного нагляду (контролю).

Відповідно до пункту 1 частини першої ст. 255 КУпАП протоколи про адміністративні правопорушення за ст. 166-21 мають право складати уповноважені на те посадові особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва, державної регуляторної політики, державної політики у сфері ліцензування, дозвільної системи (наразі це – Державна регуляторна служба України) та направляти за належністю. Згідно з оновленою редакцією ст. 221 КУпАП розглядатимуться ці нові категорії справ суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів.

8.3 Адміністративна відповідальність за невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва

Стаття 188-45 КУпАП (невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері

розвитку підприємництва) передбачає відповідальність за залишення посадовою особою без розгляду подання посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва, щодо усунення порушень закону про державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності, а також несвоєчасне надання відповіді на таке подання, неподання необхідної інформації про проведені заходи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності або подання недостовірної інформації, довідок, документів, матеріалів, відомостей про такі заходи, створення перешкод у здійсненні посадовими особами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва, покладених на них повноважень.

Відповідальність за цією статтею накладення штрафу на посадових осіб від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, - тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X із змінами та доповненнями.
3. Наказ МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292.
4. Наказ МНС України від 29.09.2011 р. № 1037 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25 жовтня 2011 р. за № 1227/19965.
5. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. – Київ, 2016 – 544 с.
6. Правові основи організації та забезпечення цивільного захисту: навч. посібник / О. О. Островерх, Т. М. Ковалевська, О. В. Савченко. – Харків : НУЦЗУ, 2015. – 165 с.
7. План організації виконання Кодексу цивільного захисту України в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій (наказ ДСНС України від 15.02.2013 № 19).
8. Нормативно-правові акти, що прийняті з метою реалізації прикінцевих положень Кодексу цивільного захисту України.
9. Матеріали тактико-спеціального навчання по застосуванню сил і засобів Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Збройних Сил України при проведенні пошуково-рятувальної операції.
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X із змінами та доповненнями.
11. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III.
12. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII.

13. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні. Закон України від 11.12.2003 р. № 1382-IV.

14. Наказ МВС України від 27.07.2016 р. № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.08.2016 р. за № 1162/29292.

15. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. – Київ, 2016 – С. 133.

16. ПКМ України від 26.06.2013 № 443 «Порядок підготовки до дій за призначенням органів управління та сил ЦЗ».

17. ПКМ України від 26.06.2013 № 444 «Порядок здійснення навчання населення діям у НС».

18. Податковий кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI.

19. Закон України від 15.05.2003 р. № 755- IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

20. Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Навчальне видання

НЕСТЕРЕНКО Світлана Володимирівна

**ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

*(для студентів денної та заочної форм навчання,
освітнього рівня «бакалавр»
спеціальності 263 – Цивільна безпека) *

Відповідальний за випуск *В. Е. Абракітов*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2019, поз. 91 Л

Підп. до друку 04.07.2019. Формат 60 × 84/16.

Друк на ризографії. Ум. друк. арк. 9,3.

Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.